శ్రీ

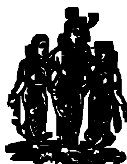
శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము

గ్రంథకర్త:

అష్టావధాని,

జంగా హనుమయ్యచౌదరి

బెజవాడ:

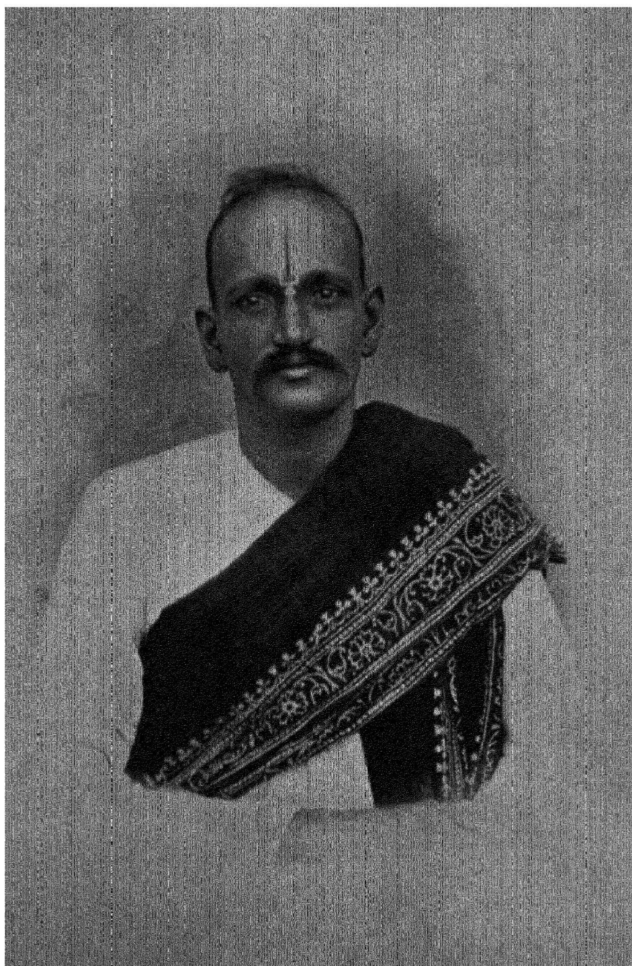
ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే

ముద్రింపఁబడియె.

1925.

క్యాలికోబైండు రు 0-12-0] [రేపరుబైండు 0-8-0

గ్రంథకర్త:

జంగా హనుమయ్య చౌదరి.

పీఠిక

మృదుమధురమగు మనయాంధ్రవాఙ్మయమునందుఁ గావ్యనియమములు కర్ణాట ద్రవిడ సంస్కృతాది భాషలనుండి యాదికవులు సేకరించి గ్రంథరచనమునకు దొరకొనిరని పరిశోధకులు వ్రాయుచున్నారు. నన్నయభట్టారకుఁడు మొదలు అల్లసాని పెద్దనవఱకుఁగల కవులందఱు సంస్కృతాంధ్రమిశ్రముగఁ గావ్యము రచించుచుఁ బ్రాగల్భ్యమునకుమాత్రము అందందు శుద్ధాంధ్ర పద్యములు చిత్రగర్భబంధకవిత్వములు వ్రాయుచు వచ్చిరి. శ్రీనాథునినాటనుండి తెలుఁగుకవిత సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై చాలవఱకు నాంధ్రత్వమునే మఱచినది. ఆధునికకవులలోఁ బలువురు తాము వ్రాయునది యాంధ్రకావ్య మనుమాట మఱచికాఁబోలు కేవల సంస్కృతసమాసబంధురముగఁ బొత్తములు వ్రాసి యాదికవుల యాదర్శము దూరగులైరి.

ఈ యదనున మధురతరమగు నాంధ్రవాఙ్మయము ప్రబంధరచన యోగ్యము, మనోహరతరమని సాటి శుద్ధాంధ్రకావ్యరచనమునకు మార్గదర్శకుఁడైన పొన్నిగంటి తెలగన్న ప్రశంసాపాత్రుఁడు. ఆంధ్రభాషావ్యక్తిత్వము నీయనఘుఁడు కావ్యముఖమునఁ జాటించుటాది పలువురు కవులు శుద్ధాంధ్రకావ్యకల్పనాభిముఖు లగుట కవకాశము చిక్కినది. తెలగన్నకవి తెలుఁగుబాస నుద్ధరించుటకే భాషానామము దాల్చి యుండనోపు. శుద్ధాంధ్రభాషాస్వరూపనిరూపణమునకు లక్ష్యలక్షణములు చాలినన్ని లేనితరుణమునఁ దాను

శుద్ధాంధ్ర గ్రంథరచనము గావింప దొరకొనుట కష్టసాధ్య మని యాతఁడే క్రిందివిధముగ యయాతిచరిత్రమునఁ గృతి పతి యనినట్టుల వ్రాసికొని యున్నాఁడు.

'ఉ॥ అచ్చ తెనుంగు పద్యమొకటైనను గబ్బములోన నుండినన్
మెచ్చని యాడుచుందురటయెన్నుచుఁ బెద్దలుపొత్తమెల్ల ని
ట్టచ్చ తెలుంగునన్ నొడువనందులచందమెఱుంగువారు నీ
మెచ్చరొ యబ్బురంబనరొ మేలనరో కొనియాడరో నినున్'

శుద్ధాంధ్ర గ్రంథరచనమునకుఁ ద్రోవదీసి కావ్యరచన మునఁ గృతార్థులైన తెలగన్నకు ఏకవడఁ గూచిమంచి తిమ్మకవి కొత్తపోకడలతో నచ్చతెనుంగు కబ్బముల రెండిని మనో హరముగ వ్రాసెను అవల శుద్ధాంధ్రకవితలోఁ జిత్రరచనలు గూర్చి పరిగంటి నింగరాచార్యకవి సీతాకళ్యాణాది శుద్ధాం నిరోష్ఠ్యగ్రంథముల రచించి యందు నిరోష్ఠ్యవి వింశతి ప్రబంధనిర్మాణునని చెప్పుకొనెను. ఆధునికులలో శుద్ధాంధ్ర ధ్రగ్రంథరచనాధురీణులు కొలఁదిమంది కలరు వీరిలో సత్య విజయమురచించిన పార్థసారథికవి, శుద్ధాంధ్రనిర్వచన నిరోష్ఠ్య నలచరిత్రాదులు వ్రాసిన వీరేశలింగంపంతులువారు లోనగు కవివర్యులగ్రగణ్యులు.వీరందఱు శుద్ధాంధ్రసారస్వతమునకుఁ బ్రాణదానము గావించిన ధన్యులు.

పూర్వోక్త చరిత్రవిశిష్టమగు శుద్ధాంధ్రమున సత్యా వివాహమును నాలుగాశ్వాసముల నిర్వచనకావ్యముగ వ్రాసి యాంధ్రభారతీ చరణసన్నిధిని సమర్పించి ధన్యులైన కవి జంగా హనుమయ్య కవమ్మకులజుఁడు. ఈయన గురుసేవవలనను

స్వకృషివలనను సారస్వతాభినివేశము నార్జించి యీ నిర్వచన శుద్ధాంధ్రకావ్య మొనరించెను. ఇందలి ప్రధాన కథాంశము భాగవతమునందుండి తీసికొనఁబడి ప్రబంధానుకూలముగు కొలఁదిమార్పులు గావింపఁబడెను. మూలానుసారమగు జాంబవతీ పరిణయము కూడ నిందు చేర్పఁబడెను. పూర్వకవులవలెఁ బ్రకృత గ్రంథకర్తయు నీసత్యావివాహమునఁ గథాంశమునకంటె వర్ణనాంశమునకే ప్రాముఖ్య మొసంగెను. అందుచేఁ బురవర్ణనము, నాయికావర్ణనము, శ్రీకృష్ణసందర్శన వర్ణనము, వివాహవర్ణనము లోనగు వర్ణనాంశములు గ్రంథభాగము నాక్రమించుటచేఁ గథాకల్పనమునఁ గవికృషి చేయ నలవి కాదయ్యెను. అగుఁగాక! కవిత మృదుమధురముగను కూర్పు బింకముగలదిగను ధార శుద్ధి గలదిగ నుంటచే నీగ్రంథము చదువఁ జదువఁ జవులూరుచున్నది. కవి యాధునికుఁడని తెలుపకున్నచో నీకబ్బము తొల్లింటి కవి చెప్పెనని భాషాపరిశోధకుఁడేని విశ్వసింపఁదగినంత సారళ్యముగ నీ శుద్ధాంధ్రగ్రంథ మలరారుచున్నది. ప్రథమ ప్రయత్నమైనను గవి యిందు కృతకృత్యుఁడయ్యెనని మావిశ్వాసము. గ్రంథమునందలి కొలువువర్ణనము మనోహరముగ నున్నది. అందందు గల సామెతలు మనోజ్ఞములుగ నున్నవి. మూడవ యాశ్వాసముతో సత్రాజిత్తు సోదరునకై విలపించు భాగమునఁ గవి తనకుఁగల రచనాకౌశలము బూర్తిగఁ జూపియున్నాఁడు. తమ్ముని, శ్యమంతకమును గూర్చి విలపించు,

సీ॥ "తమ్ముఁడా! హా! శ్యమంతకమా"

అనుపద్యము రచనాప్రాగల్భ్యమున భాగవతము నందలి సత్యాసంగ్రామములోఁగల "రాకేందుబింబమై రవి బింబమై యొప్పు" అనుపద్యము పొందనగు గౌరవము బడయఁదగి యున్నది. సత్యాకృష్ణుల క్రీడావర్ణన మీనాటి నాగరకులకంటెఁ బ్రబంధపాఠకుల నానందపఱచును.

యవనపదములు కొన్ని దేశ్యములుగ నీకావ్యమునఁ బ్రయోగింపఁబడెను. ఇండియా, సబ్బున, మైచికిలీ యొనర్చుట లోనగు పదములుఁగూడ నిందుఁగలవు. కథాంశములు తెలుపువాఁడు సూతుఁడు, వినువారు మునులుగాన నీరెంటిని సూతునిచేఁ జెప్పించుట బాగుండునని మాతలంపు.

గ్రంథప్రచురణమున కవకాశము లేక చిరకాలము నుండి నిలువయుంచఁబడిన యీప్రబంధమును విని యానందించి భాషాభిమానముచే ముద్రించి ప్రకటింపఁదోడ్పడిన సారస్వతరసజ్ఞులు నుదారశీలురునగు మ. రా. రా. శ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యగారియెడఁ బాఠకులు కృతజ్ఞులు కాకపోరు.

ఆంధ్రసోదరు లీ నూతనగ్రంథము నాదరించి యిందలి గుణముగ్రహించి కవిశ్రమ సార్థకమొనరించి యింక నిట్టిగ్రంథములను రచింపఁ గవిని ప్రోత్సహింతురని మావిశ్వాసము.

నందిగామ,
9—10—25.

ఇట్లు భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు, శతావధానులు.

మనవి

అయ్యలారా! నావిన్నప మించుక యాలకింపుఁడు. ఈ యచ్చ తెలుఁగుకబ్బమును నేను సుమారు పదియేండ్లక్రిందట వ్రాసియుంటిని. అచ్చ తెలుఁగనఁగా దొలుతటి కబ్బములయందు వాడినట్టియు నిప్పుడు లోకులు వాడుచున్నట్టియుఁ జులకనై యందమైనబాస. ఇది కలగూరగంపవంటిది. ఇదియకాదు, జగమునంగల బాసలన్నియు నిట్టివే. ఈ తెలుఁగునందు సంస్కృతముకాని పలుకులన్నియు నుండును. పేరులు, బిరుదులు వచ్చునప్పుడు సంస్కృతముకూడ వాడబడును. తక్కిన సంస్కృతపుమాటలనుమాత్రి మేలపలుకకూడఁగనిన నవియన్నియు నించుకంత మార్పుఁజెంది తెలుఁగై తెలుఁగునందు గలిసియే యున్నవి. చాలమందికీతెలుఁగు చిన్నబాసయనియు దీనియం దేపొత్తములును వ్రాయుటకు వీలులేదనియుఁ దలంపు. అట్లు గాక దీనిని జాలపెద్దబాసగాఁజేసి దీనియం దన్నిరకములపొత్తములను పాటలు పద్దెములవగైరాలతో నింపుగాఁ గూర్పవచ్చునని తలంచి పొన్నిగంటి తెలగన మొదట నీక్రొత్తదారిం ద్రొక్కెను. తరువాత కూచిమంచి తిమ్మనమొదలగువారీదారి నడచిరి. ఈదారియం దేమిమంచికలదనిన తెలుఁగుకన్నియను సంస్కృతమును దేవేరికి నాడిగఁపుఁగత్తెనుగాఁ జేయకుండుటయుఁ దెలుగువారందరు సంస్కృతమును నేర్చియుండినఁగాని తెలుఁగుపొత్తములు తెలియవీలులేదను గాసిఁ దొలఁగించుటయును; అయితే తెలుఁగువారు సంస్కృతమునేర్చుటయే గాసియనుచున్నాఁడవుగదా! తెలుఁగులోనికి పరాయి బాసల

మాటలన్నియు జేర్చుకొనుట కొడంబడుచున్నారే, యవి యన్నియు నేర్చుటకేమియుఁ దిప్పలులేవా యందురేమో. పరాయిబాసల మాటలన్నియుఁ జేర్చుకొనుటకు మున్నటికైపరు లొప్పియుండలేదు. తెలుఁగువారికి మామూలుగాఁ దెలిసి యుండి తెలుఁగుమాదిరిగానే వాడుకొనుచున్న మాటలవరకే యని తెలియుఁడు. నేఁటివరకుఁ జాలమంది కైసరులు సంస్కృతపు నుడులనఁగుసయనెడి యినుపగొలుసునకు జివర నొకచిన్న తెలుఁగుపలుకనెడి యుచ్చునుపెట్టి యిది చేదత్రాడనఁ జొప్పిరి. ఈ తెలుఁగుబావిలోని నీటినిచేదుటకు గొలుసును పట్టి లాగగలిగినవాఁడు, నుచ్చునుతీయగలిగినవాఁడు గావలసి వచ్చినది. ఇనుపగొలుసునుమోసి లాగగల్గినవాఁ డుచ్చుతీయ లేఁడు. ఉచ్చుఁదీయ నెఱిఁగినవాఁ డినుపగొలుసును లాగఁజాలఁడు. చేదను తయారుచేయుటకుఁ గమ్మరిపనియుఁ గాపుపనియుఁ దెలిసినవాఁడు గావలయును. ఈచేదకు తెలగన కొబ్బరి, జనుప, గోఁగు మొదలగు నారలతో త్రాడు వేసి చూపించినాఁడు. ఇట్టిత్రాడు చేదకు మిగుల బాగుగానుండును. ఈలాగున పెద్దపెద్ద మోకులనువేసి తెలుఁగుతేరులను జులకనగా మనము లాగవచ్చును పరాయిపలుకులు మనము గైకొనిన మన తెలుఁగుచెడిపోయి తెలియకుండఁబోవునని కొంద రెంచెదరు. మున్నటి సంస్కృతపుగబ్బములందును, సంస్కృతముగలసిన తెలుఁగు పొత్తములందును, ప్రాఁబలుకులయందును, గ్రీకు, తురక, అరబ్బి, పారసీకుల మాటలెన్నియో చేరియున్నవి. మనకు పొంతనున్న ద్రవిడ, కర్నాటక, మహారాష్ట్ర, ఘూర్జర, ఓఢ్రి, హిందీమొదలగు బాసలు మనబాసయందు చేరియున్న

మాటఁ జెప్పనేర్పరయే లేదు. అట్టిమాటలన్నియు నిప్పుడు వినవింపై, కనసొంపై మనకుఁ జులకనగా దెలియుచుండుట లేదా! మొదట నీబాసయు నోరులమాటలు గైకొనక పెంపొందదు. ఒరులమాటలు విని కైకొననొల్లనివాడు మోటు వాడగుట నిక్కము. కావుననే తెలుగుబాసకును సంస్కృతపుఁ జేయూత యగత్యమని దానిసాయమును గోరిరి. తెలుఁగు బాసను పెంపుజేయఁ దలఁచిన వారట్టి సాయము నెట్టి యెక్కట్టుననో, యెట్టిమార్పుననో కైకొనవలసి యుండ, చాల మంది కైపరులు తెలుఁగును రూపుమాపి పనికత్తెను జేసి సంస్కృతమును పెండ్లికూఁతురిం గావించిరి. అన్ని బాసలవారును తమతమ బాసలను పెంచుకొనుచుండ మనవారు మనబాసను మఱచిపోయిరి. ఇప్పటివారిలో చక్కగాఁ జదివినవారు సైతము చాలనుడువులకు తెలుఁగుపలుకు లెఱుఁగరని గట్టిగాఁ జెప్పఁ గలను. మున్ను తెలగన వగైరాలు తెలుఁగుగన్నియను గారా బము జేయుచు దొరకిన సొమ్ములు దెచ్చిపెట్టి బొట్టుంగాటుక దీర్చి తెలుఁగుఁ బుట్టముఁ గట్టనిచ్చి మనకుఁ జూపించినారు. మనమిప్పుడైనను దానిని మన్నించి పంచదారను దినిపించి పాలను ద్రావించి పెంచవలెను. రైలు, టైము, మైలు, సబ్బు, రోజు, రకము, తరహా, తహాశీలు, వగైరా, తాలూకు, బాపతు మొదలగునవి మొదట పరాయిమాటలైనను నానా టికి మన తెల్గువారి కందరికి బాగుగాఁ దెలియుటచే పీపలుకు లిప్పుడిట్లే వాడుట కెంతయో తగియుండును వీనిని మఱి యొకరీతిని దెనుఁగునకుఁ గాని, సంస్కృతమునకుఁ గాని మార్చిన యెడల వంకరదారిని నడచినట్లుండును. కావునఁ దెలుఁగు

వారి కందఱికిఁ దెలిసిన పలుకులన్నియుఁ దెలుఁగనియే యెంచి మున్నటి పెద్దలు వారినాఁటి కెఱిగిన నుడువులను కబ్బములందు వాడియున్నారు. ఈబాట నెఱిఁగియుండియు నిప్పటివారు నాఁడు నూతుఁడు జడదారుల కిట్టి క్రొత్తమాటలతోఁ జెప్పుట కలుగునాయని యడుగుచున్నారు. తెలుఁగుబాస పుట్టకముందెన్నఁడో చలిగట్టు వద్దనున్న హిందీ, బెంగాలీ, తమిళులకు నూతుఁడీ తెలుఁగు పద్దెములతో జెప్పుట మాత్రము బొసఁగునా? పొసగదు. ఎచ్చోటనున్నవా రచ్చోట నప్పుడు వాడెడి బాసతోఁ గతలు, పద్దెములు, పాటలు నుడువుచుందురు. కాని వెనుక నాకతజరిగినతఱియందు వారుమాటలాడినబాస యేదియో తెలిసి చెప్పుటకు వీఁగునా? అట్లొకానొకడు నేర్చిచెప్పినను వినువారికిఁ దెలియునా? తెలియదు. కావున నప్పుడు వాడుకలోనున్న బాసతోఁ గైతజెప్పుట తగునని మున్నటివారు లాతిబాసలలోని పలుకులు నెల్లఱికిఁ దెలిసినవి కబ్బములందు వాడియుందురని నానమ్మికము.

నా యీ కబ్బమునందు నానేరమిచేఁ గల్గిన తప్పులును బొరపాట్లును పలుచోట్లఁ గల్గియుండవచ్చును. తెలిసినవారు వానిని నాకుఁ దెలిపినయెడల సంతసముతో నందుకొని రెండవ కూర్పునందు సవరించుకొనియెదను.

ఈపొత్తము నచ్చుగూర్చుతఱియందు నేను చిత్తుకాపీలు చూచుటఁ గలుగనందున నచ్చుతప్పులుఁ గొన్ని పడియున్నవి. అచ్చుఁగూర్చుటకిచ్చిన వ్రాతకాపి యొకపిల్లవాఁడు వ్రాసినదగుటచే బండితాలు, అరసున్నలు వ్రాసియుండలేదు.

ఇట్టి చిన్న చిన్న నెఱసులకై తెలిసినవారు నన్ను దూఱకుండు దురు గాకయని వేడుచున్నాఁడను.

నైజాంయిలాకా వరంగల్ జిల్లా మధిరతాలూకా, యిల్లందరను వీట న్విలసిల్లెడివారును, కమ్మవారును నగు మహారాజరాజశ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యజమీందారుగారీపాత్రము నచ్చుగూర్పించుట కయ్యెడిసొమ్మంతయు నిచ్చి నాపైఁ గూర్మియుఁ దెలుఁగుగన్నియపై గౌరవమును జూపించి తిరమైన వాసియు వన్నెయుం గడించిరి. కావున వీరికిని, ఈపాత్రమునందలి పీఠికను వ్రాసిపంపిన శతావధానులగు శ్రీమాన్ శేషాద్రిరమణకవులకును కడుంగడుసంతసమున జోహారులం గావించుచున్నాఁడను.

వీరులపాడుగ్రామం,
నందిగామతాలూకా.
19.10-25.

ఇట్లు,
అష్టావధాని, జంగా హనుమయ్యచౌదరి.

పండితాభిప్రాయములు

సుప్రసిద్ధశతావధానులు నుభయభాషాకోవిదులు నగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారు కడియం నుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"మీపుస్తకము (సత్యావివాహము) చేరినది. అచ్చతెలుగు కవనమైనను, మృదుమధురపదభూయిష్ఠమై రసయుక్తమై నిర్దుష్టమై కడుంగడుం జక్కఁగానున్నది. మీ కింకను భగవంతుఁ డిట్టి చక్కనికబ్బములను రచించుపూనిక నభివృద్ధిపఱచి యాయురారోగ్యైశ్వర్యప్రదుఁడై యుఁరించుగాక!

కడియము,
21-9-25.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి,
శతావధాని."

కావ్యతీర్థబిరుదాంకితులును, ఆంధ్రబ్రహ్మాండ పురాణాది గ్రంథకర్తలునగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు కడపనుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

ఆర్యవర్యా!

"భవత్ప్రేషిత సత్యావివాహమును శుద్ధాంధ్రనిర్వచన ప్రబంధము ప్రీతిమీఱంగొని యందందుఁ బఠించితిని. పద్యములు పరమహృద్యములు. పాకము శుద్ధాంధ్రమగుట ద్రాక్షాపాకమునుమించి కదళీపాకమునఁ బడినది. శైలి సలక్షణముగ నలరారుచున్నది. కొన్నికొన్ని తావుల నంది తిమ్మన్న

గారి పారిజాతాపహరణపద్యములా యివి యను భ్రమను బుట్టింపక విడువవు. వర్ణనములు శ్రుతికటువులుగాక స్వభావమునుమించక సొగసుగ నున్నయవి. ద్వితీయాశ్వాసములోని "మగనేతపల్పి పొల్పగు" అను సీసము, దానివెంబడి నగు "సొంపుసింపెడి సంకు"అను సీసము చదువునపుడు దేహము పులకరించినది. ఇట్లే అన్ని తావుల నెత్తిచూపుట సరసముగాదు కాన వదలితి. పద్యకావ్యములన్నఁ దలకంటకించువను మహాత్ముల కేమోకాని యేమాత్రము భాషాసేవ చేసినవారికైనను మీగ్రంథము శిరసావహింపక విడువరాదని నొక్కి వక్కాణించెదను. ఇట్టి పరమోత్కృష్ట గ్రంథరత్నహారమును భాషాజననికిఁ గానిక పెట్టి ధన్యులైతిరి. "సమానానాముత్తమ శ్లోకోస్తు" అను శ్రుతివాక్యఫలము నొందుదురుగాక యని సత్యముగఁ గోరుచున్నాఁడను. ఎక్కువ సారస్యమును గ్రహించి మిక్కుటమగు చమత్కారముగ వ్రాయఁజాలని నేను మీగ్రంథరాజమునకొక్క నమస్కారముచేసి శిరసావహించి నాయాశయము విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను. మీ కీ గ్రంథరత్నము దిగంతవిశ్రాంత సంతత సుయశంబు చేకూర్చి సరసజన శిరోధార్యులై యసమానవిఖ్యాతి నలరారుఁగాక యని నమ్ముచున్నవాఁడను.

కడప,
1—10—25.

ఇట్లు విన్నవించు మీవిధేయుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ."

సుప్రసిద్ధ నిరుద్ధ భారతాది గ్రంథకర్తలగు బ్రహ్మశ్రీ మంగిపూడి వెంకటశర్మగారిటులు వ్రాయుచున్నారు.

"మహాశయా! తాము దయతో పంపిన సత్యావివాహము సంతోషముతో నందుకొని యచ్చటచ్చటఁ జదివితిని. అచ్చ తెలుఁగుపాత్రములు రచించుటయే కష్టము. నిర్వచనముగా రచించుట కష్టతరము. సత్యావివాహము శబ్దాలంకార యుక్తమయ్యును, శైలి మృదుమధురమై యలరారుచు నింత వరకుగల యచ్చతెలుఁగుగ్రంథము లన్నిటికన్న సులభ గ్రాహ్యమై యొప్పుచున్నది. తామింకను ననేక గ్రంథరత్నములచే నాంధ్రభాషా యోషామణి నలంకరించి యలరించునట్లు సర్వేశ్వరు డనుగ్రహించును గాకయని కోరుచున్నాను.

18—9—1925

ఇట్లు విన్నవించు,

మం. వెం. శర్మ."

విజయాంకసాహసాద్యనేక గ్రంథకర్తయును అష్టావధానియు నగు శ్రీ రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు బహద్దరు జమీందారు గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"అయ్యలారా! "సత్యావివాహ" మను నీశుద్ధాంధ్ర నిర్వచనంపు కబ్బంబు నాలుగుగ్రుక్కలును మొదటినుండి తుది వరకు నసడ్డసేయక చదివి సంతసిల్లితిని. అచ్చ తెలుఁ గని నంతన నది యెలుకలఁబొసయకా నెంచి చదువ విసివి విడుచు నబ్బెసము మనవాండ్రలోఁ బెక్కండ్రకుఁ గలదు. ఏలయన

మారుమూలలనున్న మాటలతోఁడను సొంతముగం గూర్చిన కూరుపుమాటల కలయికతోఁడను బొత్తంబు ఒల్లఁబడి యుండుటచే నెఱుకపడమి లాతివారి సాయంబు కావలసి యుండెడిది. దానంజేసియే దీనిం జేసిన కైసరుడు:

'క॥ తెనుగున జేసినకబ్బము
ఇనుప నగలటంచు నందు రీసున నిది యా
యినుమైన మేల్మియైనను
బెనుబత్తి నొసంగినాఁడఁ బెట్టుము తండ్రీ!'

అని నుడివియుండెను. ఇప్పొత్తం బట్టి గట్టిమాటలతో నిండక కమ్మచ్చునం దీసిన బంగరు తీవియంబోలె మొదటి పద్దెము మొదలు తుదిపద్దెము వఱకు నొక్కమాదిరి మాటలకూర్పుతో నొప్పుచున్నది. ఎందును నడక కుంటువడుచున్నదను పద్దెమే కానరాదయ్యె. ఏ సీసపద్దెముం గాంచిన నేదియో యొక సింగారమందు బొందుపడి యుండెను. వీనికన్నింటికిం గతయుఁ దగినదియై యున్నది. ఇం దచ్చటచ్చటఁ బసందు, షోకు, పేక, మున్నగుమాటలు కానవచ్చుచుండినను దఱికెందగిన చవినొసంగు మాటలుగానే నాకుఁ దోఁచుచున్నవి. ఇట్టి కబ్బంబులు పెక్కొనరించి వీరు మననాట నచ్చతెనుంగు బాస రెక్కొన సేయుదురుగాక యని మిక్కిలి కోరుచు వీరికిం గడలేని బిరుదుకీడ వేల్పుపెద్దం దద్దయు వేఁడుచున్నాఁడను.

ఏలూరు,
20—9—25.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
రాజా. యం. భుజంగరావు.”

పిఠాపురమునుండి సుప్రసిద్ధకవియగు ఉమర్ ఆలీషా కవిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు..

"తే॥ గీ॥ జంగమానుమయ్య సత్య వి సత్యపెండ్లి
కథను రచియించి యాంధ్రలోకమునఁ దెల్గు
బాసకెంతయు వన్నెయువాసిఁ దెచ్చె
నిచ్చలు చదివి కోవిదుల్ మెచ్చునట్లు.

చం॥ సురుచిర భావసంపదలుసొంపులు నింపుదెలుంగుబాసకుఁ
మెఱుఁగులు దెచ్చువర్ణనలు మేలగుశైలి రసప్రపూర్ణమై
పరగు కథాచమత్కృతి ప్రభావము నచ్చునఁబోసినట్లు సుం
దరతరమై వెలార్చును సతంబును సత్యవివాహ కావ్యముఁ.

పిఠాపురము,
19—9—2౦.

ఇట్లు,
ఉమర్ ఆలీషా."

శ్రీ శ్రీ పిఠాపుర మహారాజావారి యాస్థాన విద్వత్కవులును, శతావధానులు నగు ఓలేటి వేంకటరామ శాస్త్రిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"అయ్యా, మీరనిపిన కబ్బము (సత్యావివాహము) చేరినది. అందందు జదివిచూచితిని. అచ్చతెలుఁగుంగయితయందు మీరొనర్చిన యేర్పునకు మిగుల నచ్చితిని. పద్దెములు ముద్దుగనే యున్నవి. కాని మీరీకబ్బము కూర్చిన తెల్లయెడలఁ దొల్లింటి తెరువుల బట్టి యరిగియు నన్నిచోటుల నఱసున్నలను గొన్నితావుల బండిఱాలను విడిచివైచుటకు గతం బెఱుక పడదయ్యె.

ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి."

అవధానకంఠీరవేత్యాది బిరుదాంకితులును శతావధానులు నగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగా రిట్లువ్రాయుచున్నారు.

చం॥ జిలిబిలిపల్కులన్ సుకవిశేఖరులెవ్వని పూర్వమెన్ని ర
ట్టులె రసనాత్మమార్గతి గడుంగడు హృద్యముగాగ నప్పుడున్
చెలువున సత్యపెండిలి సుకవీశులెల్లను మెచ్చ వ్రాసి యాం
ధ్రులకునుపకారమున్ సలుపనోతె హాస్యమయప్రాజ్ఞసంప్రియా.

ఉ॥ కంపువుపాటగా గుకవితంతము నిత్యము పెక్కుపొత్తముల్
సొంపరి వోకపిరిన ఫలమున్ సమకూర్పనె యాంధ్రికిన్ సుకీ
వంపనకంబుకూర్పగా బడిన సత్యవివాహమె చాలు నాకయన్
గంపెడుగుల్లకాల్ గలుగుకన్నను రత్నమొకండు చాలదే.

తెనాలి, ఇట్లు విధేయుడు,
25-10-25. ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

ఉ॥ అచ్చపుదేనెసోన ననయంబును వీనులవిందు సేయుచున్
మెచ్చిన మా విపాఠకుల నెంతయు గబ్బములెల్లవారికిన్ పె
న్మెచ్చుల నొంగజాలియును మేటిగొనమ్ముల కెక్కయున్న మీ
యచ్చతెలుంగుకబ్బమున కచ్చెరువున్ మదికొసమెంచితిన్.

ఉ॥ అచ్చతెలుంగుబాసయనయన్ గడు గొడ్డిరియుండు బద్దముల్
మెచ్చిన కల్లగానగును, మూకుగ నింతటి పెద్దకబ్బమున్
వచ్చెదు మూడ్కి వ్రాయనగునా కడువిట్టతనమ్ము లేక, మా
లచ్చిమగండు పేర్మి దొరలన్ గయితిన్ డిరముండినచ్చుతన్.

గుడివాడ, ఇట్లు,
26-10-25. జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రి.

శ్రీరస్తు.

 మ. రా. రా. శ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యజమీందారు గారిం

గూర్చిన బహూకృతి.

పంచరత్నములు

సీ॥ ప్రథితమై తగు నిజాం । రాష్ట్రమందుఁ దెలంగు
నిర్మలాంచితపూత । నీర వైర,
తత్సరిత్పశ్చిమ । తటమున రాజిల్లు
సిల్లూరు నాఁగ వే । రెసయునూరు
గణుతిగాంచె నందు । గాంభీర్యగుచౌర్య
కీర్తుల గనువారు । కమ్మవారు
వారలందుఁ జెలఁగు జ । వాజి నర్సయగారి
సుతుఁడు ప్రఖ్యాతధీ । యుతుఁడు హితుఁడు

గీ॥ వీరయాభిధధర్మసం । చారుఁడవరు
రంగయాభిఖ్య వేంకట । రామయాఖ్య
సోదరులు భీమశాస్త్రుల । ప్రాపకమునఁ
గొలుచు సత్యావధానుఁడు వీరి । నెలమిఁబ్రోచు.

శా॥ కంబై యాదిమభిక్షుపావనకటాకాం । కంబై సముద్యన్మృగాం
కంబై వీర సుధాపయోధిగత పం । కంబై హసత్పుండరీ
కంబై స్వచ్ఛజల ప్రపూరిత తటా । కంబై చలద్దేవలో
కంబై యొప్పు జవాజి వీరయ యశో । కంబీత్రిలోకంబులన్.

ఉ॥ ఒక్కటజర్మమొందిమరి యొక్కటమాంసమునొందియొక వే
త్తొక్కటనెమ్ములొందితగ నొక్కటఁ బ్రాణములొందిపుట్టితా
నొక్కటబాలరూప ఫలమొక్కటఁ గైకొనెఁబొత్తుబిడ్డదే
దిక్కనజోవనర్థియని తీసి భరించితి వీరయాహ్వయా!

చ॥ అడిగినయిచ్చునో మొగము నల్లనవాల్చునొకొంతయిచ్చిన
న్నిడుమల బెట్టునోయనుచు నెవ్వనిపేఁడఁగ బుద్ధిపోక నే
పడఁబడుచుండఁగావ్యముపు భాజనసీయకముద్రిణావ్యయం
బిడి యొదనేనటంచను ప రేంగితవేదిని నిన్ నుతించెదన్.

సీ॥ ఎందాక నిభమహా హీనకూర్మవరాహ
వాహాస్త్రయుద్ధాద్రి వరలుచుండు
నెందాక నీవనాయ కేందుతారాయుక్త
నభ్రమండలముఁ జెన్నారుచుండు
నెందాక కైలాసాద్రి హిమరుక్కిరుటుండు
గిరిజాసమేతుఁడై పరగుచుండు
నెందాకఁ గమలాక్షుఁ డిందిరాంగనతో సు
ధాబ్ధివీచికల నుయ్యాల లూగు

గీ॥ నెంతమనందాకఁ గవితయన్ దలిరుఁబోణి
నీయశోగానమును జేయ నెగడుమయ్య
కూర్మకులచంద్ర దాతృతా గుణబలీంద్ర
సాంద్రగుణధుర్య జవ్వాడి వీరయార్య!

ఇట్లు విధేయుడు,

అష్టావధాని, జంగా హనుమయ్యచౌదరి,

వీరులపాడు.

శ్రీరస్తు:

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము.

ప్రథమాశ్వాసము.

చ॥ సిరియురునీలియుఁ బసిఁడిచేలయుఁ దమిహజ్జలాత్రిక
ప్పురగుఁ దెమల్పు ప్కీనుల బుద్ధిఁ దగాజులు నెల్లగల్లనఁ
గరమరవారకీర చెనుగారగ నొప్పగ బుజ్జగించుచుఁ
బరివసు గోర్కులఁ బనుపు వెన్నుఁడు మాఁడుగా తసాయముల్

సీ॥ చిలువఁ బట్టినవాఁడు చిలువఁ బెట్టినవాఁడు
దయ్యంబుఁ గిడుకన్నై తనరుచుండ
దమ్మిఁ గొట్టినవాఁడు దమ్మిఁ బుట్టినవాఁడు
నైదోడు గొడుకున్నై జానుమీఁద
బుడమిఁ బట్టినవాఁడు బుడమిఁ జుట్టినవాఁడు
సెజ్జయు దండిరై చెన్ను మిగుల
వేలుపుఁ మూఁకయు వేలుపుఁ వాఁకయు
బంటులై పట్టియై పరగుచుండ

నవ్వులను దెచ్చి కోరెకబువ్వ నిచ్చి
చిక్కులను బుచ్చి పుణ్యముల్ దివ్వె దెచ్చి
మువ్వలకు గజ్జె నిచ్చి మన్నించు లచ్చి
అవ్వనను దెచ్చి మాయింట దెచ్చు మెచ్చి.

శా॥ వెన్నుండమ్మగ మెట్టె గట్టి వెలుగా బెన్నావతే డబ్బెగా
మన్నుం జేసియ తేపగా దాపెనుపల్ క్రమా స్వట్టుగుత్తాలుగా
జెన్నారంబొనరించి బాదుస యువాసికే మూడుపోగ్గెచ్చి పెం
పన్నంగా జగమేలు మేటి యిడ లేదే మాకు మేల్మిన్నియుకే.

॥ పాపం తొడుపులు ఘస్సుభస్సువనంగ
దెబ్బయాత తైడి ఘుస్సువనంగ
రుదుకక్క పేరులు రుటురుటలనంగ
దాల్చి వత్తి తాత్రటియనంగ
బొమ్మ చేనరతల బొల్లుబొల్లుకనంగ
చేతిలేకయు జంగుచెంగునసనగ
కొమ్మ యుక్కడితేల గోండుగోండుగనంగ
కెరలికుజ్జంపు ఘీఘీయనంగ

నప్పుటప్పు కులికెపు నొప్పునాడి
కాగిలింతలకెలరుచు గనము బెరిమ
తోడ నోదాప్పుతేపు బల్ వేడుకెలర
నిచ్చుగాపుత మాకోర్కెలిచ్చు మెచ్చి.

గీ॥ పెద్దపొట్టవాని పేర్మిగాంచినదాని
మొదలిదాని గోర్కెలాదవుదాని

మంచుగొంగపట్టి మనుచుమీ యసి పట్టి
గొలుచువాడ నెపుడు నలచువాడ.

ఉ॥ ఒంగడబొజ్జవాఁడు నసుబాలిజనంబుల గన్నవాఁడు బ
ల్యుంగని స్తైనుసహాకుమడికుల్యుఁ నివారిప నందుగొల్చువా
రిం నడుబ్రోచువాడు ఒలిరేయన జెన్నగుమాడు బత్రికిఁ
లొంగెడువాడు నాకయుతలో దొసగు ప్రవేశము జేయుతిఁ

సీ॥ తెలిపమ్మి పరిటెను గొప్పి చికుసింగపుపిట
యరిపిరా యంచ యుంప్పైనతేఁడ
నగనాగసి గొలు నలితొ పికోపలు
నలుపకెల్మ్ర లగోటి యనుగుటప్తి
యింపాపుచిఁక్రు పెం వ్రింపులనిపికస్త్రి
తుంటపిద్దాల్పు ముద్దులనిఁజాంది
సింగారపుంబువ్వ చిన్నజేజేలున్వ
నింగాపునిస్నెర పలుకదోడు

గొనబుకైతయు బాలయుగుబ్బపనులు
పిద్దైలన్ని యుమేనుగా వె యుమగుప
నిలుపపోశ్రియాలు కిసికిరంబలరుచూపి
నిండుపేడుక నామీగ నెరపుగాక.

సీ॥ వలిగట్టుమిన్న యెవ్వాసిమన్మండని
తొడలపై జేర్చి ముద్దుసతంబు
జింకతాల్పతీయేని చిలుచెయ్యులనుగాంచి
యుప్పతబ్బిబ్బగుచుండు నెపుడు

గుట్టరాచూలేసి కోర్కులునిండార
గట్టింతయుండ్రిముల్ కడగిచేయు
తబిసితేడెవసితో దపలిపల్కుచుబోవ
నన్నిపాత్రములనింపాక వ్రాసె

కందునకు దోసబుట్టి చెన్నందుజెట్టి
ఘతఘలసుబాదు సలుకిపై సెక్కుజోదు
పుస్తములపంట గానముల బూనుదంట
యెన్న దళ్వైనకయ్య నే నెంతు మదిని.

గీ॥ మొదల రామసికత బొత్రముగనానర్చి
కైసరులకంకరికి దారి గనుపరచిన
కలుగుకాన్పునిరాబారి గట్టితనము
సగదలంచెద గడుబత్తి గుదురుపరచి.

ఉ॥ మున్ను తెలుంగుకబ్బములు బొల్పుగజేసిపొగడ్తగన్న యా
నన్నయభట్టు దిక్కనను నాచనసోముని రంగనాధు బో
తన్నను రామభూషణుని నచ్చు తెలుంగునుగూర్చినట్టి తె
ల్గన్నను దివ్మ్రనల్ వలతు నందము కైతను జిందువందగన్.

సీ॥ రెండుబాసల కైత గొండాడజెప్పిన
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల మెచ్చి
చులకినానోర్బిందారి బలు పొత్తములుజేయు
వీరేశలింగము సారెదలచి
తెనుగురామాయణంబును నేర్పుమైగూర్చు
వావిలికొలను సుబ్రాప్రనెంచి

బ్రహ్మాండమును తెనుంగుబాస గావించిన
జనమంచి శేషాద్రి శర్మకెరగి

శబ్దరత్నాకరము జేయు జాణగొల్చి
త్రిపురనేని రామస్వామి దిట్టబొగడి
మరియు తక్కినయట్టి కైసరుల వేడు
వాడ బాసకు మేల్సేయువారలగుట.

గీ॥ చిలువసామికైన పలవంపుగలిగించు
పలుకులందు దేశి జిలుకుచుండు
వాని నాజ్ఞ సడలి వైకుంఠశాస్త్రిని
నామదింగుదుస్తు ననుపుమీర.

సీ॥ ఎటకేనిబోయి నేనించుక సేపున్న
నరయు జుట్టాలయిండ్లన్ని దిరిగి
చిన్నతనంబుచే జెడువెచ్చమొనరింప
వలదని చెప్పు నవ్వారిగాగ
గాళలతో గూడుకొని దోసములొనర్ప
వినజెప్పి జెప్పించె పసిగిగొణిగ
పెరుగు నెయ్యింబప్పు వరిబువ్వతో బెంచె
బిట్టుసన్నపు సేలు గట్టనిచ్చె

నిట్టమాతల్లి లక్ష్మమ్మ నితవుమీరు
దట్టపుగొనంబుగల్గు మాతండ్రియైన
శేషయను గొల్చి బత్తితో జెలగి మొక్కు-
లిడుదు వారల యుప్పలో బడకయుండ.

క॥ అనివేల్పుల వేల్పుల కీ
డనపగుహారంను గొల్ప యల వంగడమున్
వినుతింతు గూర్మితోడన్
వినుడని వినువారి మొదల వేడ్కాని వేడ్కన్.

కవివంశానుక్రమణిక.

గీ॥ ఇల వెలుగునీపు బెజవాడ గలదు దాని
కెంచ బడమరగా నిర్వదేనుమైళ్ల
నుండు వీరులపాలన నొప్పుపల్లె
యందు గల్గిన కమ్మల నరసిచూడ.

సీ॥ తెంపును బెంపు రాణింప జాగము గల్గి
యెమ్మెనొప్పెడువారు కమ్మవారు
క్రిమ్మి హిమ్మనుచు బింకమ్ము జూపెడివారి
గుమ్మ గల్గినవారు కమ్మవారు
బూతులాడుట సత్తిజాతకల్ సేయుట
కలనెరుంగనివారు కమ్మవారు
వగువలు మగవాండ్రు తగుపాటుచదివి చ
క్కగబల్కగలవారు కమ్మవారు
కంతుని బెడంగుగలవారు కమ్మవారు
కచ్చెరిని జంకనివారు కమ్మవారు
కబ్బములు చెప్పగలవారు కమ్మవారు
కడిది నాజూకు గలవారు కమ్మవారు.

క॥ రంగుగ నా పెన్నమ్మల
వంగడమున మిగుల వాసి వన్నె జెలంగన్

జంగావా రలరుదు రు
ప్పొంగి జగంబెల్ల యశము పొరలుచునుండన్.

క॥ ఆగోకులమునందు నిల్వఁగ
రాగోకులమునఁబుట్టినట్టి యా మునిబోలెన్
దేకుణగర్గనవాడై
శ్రీకృష్ణయ జనముఁద్రికేయుసి పొగడన్.

సీ॥ చనుబాలుపంగు నాతిని గూల్చినట్టింపు
గొల్లచెల్వ గూడికొన్న కంపు
బలుజరాసంధుదాడులకు బారిచాప్పు
చెలులచీరలను దొంగిలినతప్పు
కదుపుల వనవిలోగలయగాచిన నెవ్వ
మేనత్తతోగూడి మెలగునవ్వ
యొరులకుండలలోని పెరుగుదాగినకట్టు
చలిదిబువ్వలు దినవలయునట్టు

వీడుకొనియొను కృష్ణుండు వేడ్కమీర
నేఁకమెపగెడు గొనములకెల్లసెల్ల
అడదులకుపెట్టు యశములకాటపట్టు
నైనకృష్ణయ్య నా బువియందుబుట్టి.

క॥ మెప్పుగ నాతడు కాంచెను
గొప్పగొనంబులుగలట్టి కొడుకున్ బుదుల
ప్పప్పాయెంతటి వాడను
నప్పయబున్నె తులలెట్ట నను వగుదిట్టన్.

క॥ చెలుఁగు గొడుకు లతనికిఁ
జెలగిరి సుబ్బయ్య మరియు శేషయ నాగ
య్యలు నాఁగ మువ్వురు తొలిప
ల్కులు మూఁడును మన్ననల్వకుంగల్గినటుల్.

క॥ వడముడినలై సత్త్వనయును
విడిముడియును గల్గి యాఁముపెదజల్లితగఁ
పుడుకుఁ బ్రహ్మానన చాగం
బడరఁ సుబ్బయ్య జగము శౌడాయనగఁ.

సీ॥ అందు నాగయ్యగారంచె సంగయ్య వెంక
టప్పయలు నాఁగ దగువారినొప్పు మిగుల
సిరి బత్తి పెరిమెఁకు నిమ్మెలనగ
నుల్లసిలిమాసికములు నాకెల్లువారి.

మ॥ అల శేషయ్యదనర్చెబున్నెముల పోఁ్రివైనెమ్మదిఁ గల్గియెం
దలుకఁ మాట యెఱుంగకే కలిమికిం పౌచాగముఁ దెంపుద
న్నలమన్ మారటలచ్చినా దనరుఁ తిమ్మమ్మఁ గడుం బేర్మి బెం
డిలికై జానకిఁ తిమ్మనర్సమల నెంతే చాయమాంబఁ గనెఁ.

క॥ అమ్మవ్వారు నెలతలకుఁ
దమ్ముఁడ హానుమయ్య యనగ దనరినవాడఁ
గమ్మని తెలుగున బలు క
బ్బమ్ములు నుడివిలెని లేత పరువములోనఁ.

సీ॥ తెలగనయు దిమ్మనయు నచ్చ తెలుగుగూర్చి
గొప్పతనమొందిరని నేను గూర్చుటరయ

కడలి దూకిన యనుమని గాంచి యొక్క
కోతియును దూకి పడినట్టి రీతిగాదె.

కం॥ చెలువుడు కృష్ణుడు తలప౯
చెలియా కన్గొనగ సత్య జిలిబిలి తెలుగుం
బలుకులు కూర్చెదునవి బ
త్తుంకు౯ జదువులకు నెలమిదోపదె యుందు౯.

గీ॥ సత్యపెండ్లి యిపుడు చక్కనచ్చ తెనుంగు
బాసతోడ నేను బల్కువాడ
గాన దీని మెత్తిగాంచంగ సుకవిగోరి
యింపుమీర వినుతు సెవని కినిన.

కం॥ అనదల గాచెడి వానికి
మొనగానికి గొల్లబోంట్ల ముద్దుల మురిపిం
చినవానికి జగములయం
దెన యెవ్వడులేని వాని కీడు పలికె౯.

కం॥ పంటయయి సల్వగుడ్డుప
నంటుల దన పొట్టయందునన్ జేర్చిన యా
తుంటవిలుతుతండ్రికి గడ
కంటె౯ గనికరము గురియు కరివేల్పునకు౯.

కం॥ మఱ్ఱాకుమీదబండిన
కుఱ్ఱనికి౯ వేల్పులెల్లగొలువందగు నా
కఱ్ఱిచెలికాని కొజ్జకు ,
గుఱ్ఱలబ్రతికించి యిచ్చుగొనముల గనికి౯.

క. పాలకడలి బాముపయిఁ
జాలగ నిదురించునట్టి జగజెట్టికి మిన్
జాలడుగు దమ్మిఁ బుట్టిన
పోలుపగారాని పున్నెపుం బ్రోవునకుఁ

క॥ పక్కులరాయని దమితో
నెక్కసకేరునకు లచ్చి యిల్లాలుగ బెం
పెక్కిన గేస్తున కుదుటున్
రక్కసి కూటువుల జెండు రారాజనకున్.

కథాప్రారంభము.

సీ॥ కాస్కగా నే నానత్ప్రాడి కతకు మొదల
దెట్టుఁసిన నిరాబారదిట్టలంద
రాక్కసోగూడి కనకానిచక్కజూచి
హరిమ ఒత్రియు వవ్రలు ముక్కిరిగొనంగ.

క॥ ఇట్టని సత్య నెటజే
పట్టైను వెన్నుందు దానివా రెవరు కొలం
బెట్టిది పోరెయ్యదితో
గట్టిగ పూకెరుగ జెప్పు కతవరుస మెయిఁ.

సీ॥ వింతయైనయట్టి వెన్నునికతలన్ని
వినుగురాదుసూవె విన్నకొలది
కప్పురంపుబెట్టె విప్పినరీతిగా
మెప్పులుప్పతిల్లు మప్పునప్పు.

సీ॥ అనిన నతడు పరాశరుం డనెడు తబిసి
కొడుకుపజ్జల నెవలోన గుదురుపఱచి

వెన్నుని దలంచి ముక్కంటిఁ గన్ని వేడి
వెలుగునకు మ్రొక్కి యిట్లని పలుకదొడఁగ.

చ॥ పుడమి సెలంతకున్ దొకను బొల్పగు ముత్తెపుజేరులోన నే
పడరెడు మేరువో యనగ నారయ ముత్తిడుపొళ్ళయందు జే
ర్వ్యజసియు నాకసంబలము పైడి హొంరంగుదురంగలించు క
ట్టడములచేత నింపెసగుటన్ దగు ద్వారకజెప్ప నెంతయున్

సీ॥ పూవులా ముత్యాల కొప్పులా రతనాల
పొప్పులా యేవాడలా ల్పెరంగు
తేరులా కెలిపూవు బారులా పెనురాచ
దారులా కడు పేరు సొరు నెరపు
జెట్టులా బంగారు కొట్టులా మగరాల
చట్టులా పట్టు లే దెట్టుగన్న
జింకలా చిల్క గోర్వంకలా పన్నిటి
ఒంకలా యేవంక జెలువు సూపు

తేటులా ముద్దుకోయిలపాటలా చొ
కాటమైవెల్గు పూవులతోటలందు
కోటలా పేటలా కడువాటమాట
వీటిగోటన్న మిన్న యెన్నిటికన్న.

సీ॥ కోటచుట్టు నగడ్త లోటుపాటును లేక
పాతాళపాల మున్నీటిదెగడి
అంది చందురుని కందాదజేయగ బోంట్ల
కొందు పీలగు మేడ లిందమొక్క

నెన్న మొన్నటిచిన్న గున్న యేనుఁగువెన్ను
దన్ను మిన్నేటి పొందమ్ముఁ బబ్బు
తలపుతో నుదుటుఁ జంకెలతోడ వలికరు
వలితో జఁ ముసల్పు వాగువములు

తీవలో ముత్తైకో్రవలో తియ్యగున్న
మావులోతమ్మి బావుఁల తీవ్రు లేమొ
నా వెలుగుచున్న యాటల నాతిమిన్న
గములు పాలుపందు నందు సింగార మూర.

మ॥ తొలిపల్కుల్ నలువాందగాఁజదివి తోడ్తోఁ దెల్గుతోనంతయుఁ
బొలుపొనర్చరిగింతు రప్పుడమివేల్పుల్ వారలఁ జెప్పుచో
నలునఁ వేలుపుటొజ్జబెంజలువ నెన్నంబోలునే సాటిగా
దఁ పంగా ముదివాండ్రు పల్కుగమిలో దార్కా రుగాకుండ్రురే

క॥ మెచ్చురరాచకోఁ ఁబును
వ్రిచ్చిన గొడ్డంటిజోదు వడి మీరెడు నా
చిచ్చరకంటిని నైనను
దచ్చనలాడెదరు పుడిమిదాలుపు లచటఁ.

ఉ॥ అక్కటనేస్తకాడు జగవంతటబిచ్చము నెత్తుచుండగా
రొక్కపుతేడు వద్దనడు గోవెలదింబలె నెంతగూర్చినన్
గక్కసమైనయాబ్రతుకుకాల్పనొకోయసియాసడింత్రుపెం
పెక్కన జేరసారములు సీగియు సొమ్ముఁనుగల్గుకోమటుల్.
గీ. అడుగుపుట్టువు లచట జెన్నారుచుండ్రు
గింజయును డబ్బు తమచేతిక్రింద చాల్పు

పాతరఁబసిండి నుండఁగా గీతగాంధ్రి
మన్ని చుట్టాల కీర్తుల కనిపి తనిపి.

సీ|| ఆరెండునవచెంగ్లకీ రెంటికిని జేర
మేమితేడాయేమి యిమ్మెలాడి
యీ రెంటిపై వ్రేయు మా రెండు తమ్ముల
బట్టిన గండుకావలయునెవ్వ
నాకంతజెప్పెడినో కాని వహ్వారే
ముద్దులూరెడుసుమీ పువ్వుఁబోణి
యెంతలాడఁగనేల పుంతజొచ్చినవెన్క
నెదవగుల్కనువాసి నదిమియుడుగు

గీ|| వనుచు నీరీతిపూఁటమ్ము నన్నికడల
నెలతుకలతోడ నవ్వుచు సిందుఁబవ్వ
నంపు సెరఁజాణలాడు చెల్వంపుబల్కు
లింపులనునింప వినువారి కెవ్వఁడందు.

చ|| వెలవెలబారునట్టితఱి వెల్లికఱిం ఁగగు పువ్వుఁదోఁటలఁ
మెలఁగినపిల్లగాలి యటమేసినతావులనెల్ల నీటి క్రొం
దళుకు పసిండిమేడల యడాయదకై నిదురించునట్టి రా
చెలియలమోములందునిచిచెచ్చెరమేల్కొనఁజేయునచ్చటఁ

చ|| చదివినవారియిండ్లను వసారల గట్టిన పంజరంబులఁ
బొదలెడు పెంపుడుంజిలుక బోదలుజెప్పెడి కైతలోచవుల్
మదిదనియింపవేరికి బలా తొలిపల్కులమాజ్జ లెట్టులఁ
జదువనెరింగెనో కయితజాలెటు లబ్బెసుమయ్యనోకదా.

క॥ అపీటికిగాపై తో
ట్టో వేల్పుంజాల్పునల్ప దోడ్పడుపాపై
పాపేల్పుంగవి రాపై
యావెన్నుంపొప్పు బత్తి కందెడుతోపై.

సీ॥ ఒకవంక బలుడు సాత్యకి బరామరిసింప
నొకకేవ గదసాంబులొదిగియుండ
నొకచాయ దనచుట్టలుబ్బుమీరగగొల్వ
నొకతట్టువెలవెలందుకలు బాడ
నొకదెస వైసరు లూని కబ్బముజెప్ప
నొకజాడ పెనుప్రోడ లుబ్బియాడ
నొకప్రక్క జెట్టీలు వాలునరు దెబ్బలుజూప
నొకట మంతురులేమొ యుగ్గడింప
నెల్లరికి నింపొసంగుచు నితనికంటె
గొలువనగువాడు పెరవాడు గలుగడెందు
ననుచు గొండాడ నాకల్మియన్ను గూడి
జగము గాపాడుచుండు నాసొగసుకాడు.

సీ॥ కెలకరిగాడు వగ్గలజేయువారల
కురక కలవ్ప దీర నొసగుగాని
పిత్రికితనము లేదు బిరుదునక్కలిజెట్ల
విఱిచి నేలకుబట్టి చఱచుగాని
మొఱకుతురకగాడు విఱివియాచులుకుతో
నెరపల్కలెత్తరిజరుపుగాని
తొలగినవారల మఱచిపోవడు పరా
మరికచే మురువు గన్పరచు గాని

మఱియుఁ జేయు బదార్వేలగరిత లున్న
యిరవులం దవమరలేక నరుత బెరిమ
నరుమగాని మెరసెడి కనికరముతోడ
గానములకునెల్ల నెల్లయై తనరు నతఁడు.

క॥ జగములనన్నిటి నేలెడి
మగవాఁ డక్కటి గాఁచ మనియెడివారిన్
వగవున్ నెవ్వరు రత్నయు
తగులాటము లోటుపాటు దగులునె యెందున్.

క॥ అచ్చట సత్రాజిత్తను
ప్రాచ్యము ప్రాయింతలేసి పుస్తెపునసి పే
రెచ్చగ గాపురముండున్
మచ్చింతయులేక ప్రాచమరియాంచ లోన్.

చ॥ పెరిమను జన్మాంబునన పెంపిలిరైన నెంచెయం దతం
డరుదుగగాంచె కూతునురయాంరెయటంచునారులెకరంబున
గ్బురపడి చూచుచక్కదనము న్గానము న్గానినెందుచున్
సరిగనరానిదాని బుద్ధి సత్యయనన్ జెలువొందు పిత్తరిన్.

చ॥ తిరమగు కొమ్మెమ్మ్రురుంగునడిదేరవమాటలు నేర్పుపల్కు బం
గరుననుకీలుబొమ్మ యొకికంబగు మేన్న ఫుప్రదీవ యె
త్తరి పసవగ్గిపోని వెలిదామరపువ్వుపెంచు సానపై
నారసినమానికంబు చెలియొప్పు నెవని విప్పిచెప్పుడున్.

క॥ అమ్మగువ తండ్రియెప్పుడు
నిమ్ముగ కదనునకువచ్చు నెల్లరకున్ బో

నమ్మొసగి తమ్ములమ్మిడి
నెమ్మదితోఁ గొల్చువారి నెలవుల్లకనుపుణ.

సీ॥ కొమ్ములగాంచిన గుఱ్ఱమ్ము నేమోయని
జడుపుగల్గించును పుడుకుదొడుకు
కావలివాండ్రట బోవనీయరుగాన
వితయాడలంపగా వేల్పుజెట్టు
పిసినిగొట్టులయింద్ర వెస నంటుకొనియుంట
శంకరా దెవ్వారు సిరివెలంది
జేజేల తేని బాసియుండ గటుగాన
దూరమేసిటిసి జేజేరతనము

సీగడే వేల్పుదామొదవీగిచెట్టు
నిగడా పూపాలిటికి సిరి యీగిరతన
మనుచు పుడమినిగల భీద లటముకొనగ
దనరు సత్రాజితుండు నిద్దా యసమున.

క॥ ఈరీతి నుండగా నన
చేరొక్కండేమిలేక చెల్లిన నత డె
వ్వారిని మన్ననసేయగ
నేరక నివ్వటిలు నెవ్వ నెవ్వగడోపణ.

గీ॥ తలచె నిట్లు మునిని కలవానిచెడుచెయ్యు
లైన తెలివిగలిపియె తనర్చు
లేనివాడుపుడమి లేనివాడనుమాట
నిన్ననెంచి చూడ నిచ్చలంబు.

చ॥ కావున తమ్మి కొమ్మ చెలికాని గూర్చి కొల్చి తక్కువై
పోవని మేటిసొమ్ము గని పొందెదగాక యటంచు నెంచి యా
లావరిచానకున్ మురువులన్ వురిపించెదు ముద్దుబిడ్డకున్
దీవనలిచ్చి యిల్లకలె తెంపును పెంపు వలంపు నింపగన్.

గీ॥ కదలి వసివసి గండుతుమ్మెదలు పొదలి
రొదలు సేసెడి చలువపూపొదలు గలిగి
మదికి నింపొనరించు కమ్మనగు తావి
రా నిరాబాటలుచెడి కోనలోన.

సీ॥ మువ్వన్నె మేకముల ముత్తైదువలపిండు
పసుల దూడలకు ప్రాపగుచుండ
జవ్వాదిపిల్లుల పున్నాబోడులు కూర్మి
నెలుకకూనలతో నెలమినాడ
మెకపు రేడుల పిల్ల లేకపక్కములతోడ
జింకబోతలగూడి చెలిమిచేయ
తోడేళ్ళగుంపు సంతోసంబు గనికరం
బెనయంగ మేకల ననగిపెనగ

పులుగు రేడులు పాములు గలసి మెలసి
తద్దయును గారవంబున దనరుచుండు
తపసియిరువాకదాని సత్రాజితుండు
గాంచి యిది మంచిచోటని యెంచె నెడద.

చ॥ వెస నటనిల్చి పూనిక సరవింగన నొక్కట గొల్చుచుండె నా
కసమున వెల్గుమానికము గార్కొను చీకటిపీల్పు మ్రొక్కినన్

దాసరులువాపువేల్పు గడిదొంగలుదొత్తులుదిట్టుచుండ బల్
పసపసగారుపొట్ట [illegible] పిల్లలదాపుడు పెట్టె దిట్టయై.

చ॥ విసుడు చకోరగోలంపువుల వేసవిలోపల నగ్నివానయం
దుర చెనుగట్టునెత్తముల దూలక తెంపు జెలంగ హాజ్జలన్
వినుకరినిర్గ్రసత్తి బుసముగ గనియించి కరంబు బత్తితో
వినువిసుగన్ మెసంగుచును వేయువెలుంగు సామి కిట్లనున్

సీ॥ తమ్మిపూఁదోఁటీయ నిద్రామెరుంగుమొగంబు
విప్పించి లేనవ్వుగుప్పజేయ
గాఢచీకటివాలె గాటమౌ దోసంపు
వెల్లిసల్లప్పుడు విరియజేయ
చందురుతో గమి సెంది రేల్మిరిసెడి
తొగకన్నెసిరియల్ల దొలగజేయ
పండెరిందురూప్పులై ఱెడిరించు జగముల
పేర్మిడియానటుల్ వేర్చివేయ

మువ్వురు సాముల తేజులు బూని మూజ్జ
గముల మొగ్గలు గని మేలుగదుర జేయ
జన్నపుఁబనులుంగుగముల కెచ్చరిక జేయ
నోఁను మొండ్లను దలప విన్మానికంబు.

సీ॥ ఇఁటబుట్టువులకుండు చలిబెల్ల నెవ్వాడు
యెవ్వాడు పగలు గావించువాడు
గడుసుతొత్తుల విటకాండ్రమాన్పు నెవాడు
యెవ్వాడు దొంగల నేచువాడు

వేయిచేతులుగల్గి వెల్గుచుండు దేవుడు
నెవ్వాడు బలుకోర్కె లిచ్చువాడు
ముక్కంటివలపలిచక్కి నున్నవాడు
యెవ్వాడుసోకుల నేర్పువాడు

పాడుగుం బాముచే బట్టుబడెడువాడు
సరయ నేలపల్కులకు బెట్టి యైనవాడు
సుకము లందరి కీయగా జూచువాడు
ఎవ్వ డెవ్వాడు నాకోర్కె లిచ్చుగాక.

గీ॥ పగలుగాపించువాడు సోకగవిసూడు
దాసగు చీకటివేగాడు దొడ్డరేడు
నన్ను మన్నించు కోర్కెలన్ని నించు
ననుచు పలువుగాను వేడుకొనియంత.

గీ॥ తమ్మిచెలిపంగడీడు సతాత్రిజనునకు
కనికరమున శిప ంశకంబనెడు గొప్ప
మాసికము సంతవెలయనరాని దాని
దీసికొని వచ్చి చూపి యీతీగుపలికె.

గీ॥ ద్వారక డియ్యది జేజేలవారకునైన
కడలియల్లునికైన ముక్కంటికైన
గట్లనిం చిల్వ రాతలకట్లయందు
బుట్టదికి యున్న దెవ్వయుపట్టులేదు.

సీ॥ ఇదియున్నవారల కిచ్చుబంగారంపు
నాడెముల్ రోజుకు నాల్గువుట్లు

ఇదియున్న వారల కిచ్చు సుకంబుల
వ్వారిగా వారల వారలకును
ఇదియున్న వారల కిచ్చు యసంబుల
పండు విన్నను చుక్క లుండువరకు
ఇవియున్న వారల కిచ్చును బిడ్డల
మనుమల నిక జాలు ననెడువరకు

పొసగ దల దాల్చి యోలగంబునకు జనిన
మంచిపెడుగుల నేరి చూపించి తగిన
దారినడిపించు దొసగు లెంతయు నడంచు
దీసి కెనగాదు వేల్పురామానికంబు.

కి॥ ఇది తలదాల్చిన నాతడు
గడుముల జీకటులగుంపు గార్కొను వానిన్
బడితలలవాని బలగము
పదితేరులవానిపట్టి పడగొట్టినటుల్.

సీ॥ ఒకటవాకిలియంచు నొప్పైనగోడ కెం
తయు మోము నొవ్వగా దాకుచుండు
నొకవంక పెద్దసేటి కొలంకువని యుంచి
బట్టపై జిక్క కొల్పెట్టు చుండు
నొకచోట గద్దెయం చొగి గూరుచుండ సం
బరముతో జని క్రిందబడుచునుండు
నొకచెంత వెలజంతలుండిరంచు కవుంగి
లించి సిగ్గున దలవంచుచుండు

శ్రీ శమంతకమాణిక్యం బెడసి యింట
నుండునో వానియింట యేపొందు ప్రోడ
లైన బదునరులైన రేండ్లైన గాని
దీని గొనియాడ జిహ్వల జేని తరమె.

క॥ అని పల్కుచు వినుగతేనము
కనికరమున రతనమీయగా గైకొని యా
య్యన మొక్కె సంతసంబుఁ
బనుపడ దనయిల్లుజేర బయనంబాయెఁ.

క॥ ఇచ్చటికత యిట్లుండగ
నచ్చోటఁ సఖ్య వెన్నునంవలి గొనముల్
మెచ్చింపగు నంపాంబును
నెచ్చలిగమి సెప్పగా విని యా దగులూనెఁ

చ॥ తగులము నాడునాటికి సెదఁ జదురల్ బొనరింప నెంతయున్
బెగడి విరాకు జెందు చెలిబిందము గాంచు నాకోయటంచు లో
దగి లెడు సిగ్గుచే బయికి దా గనసీయక దాచుచుండు న
మ్ముగుదకు కంతుశాయిడియు మోపగ సిగ్గుసమంబులత్తరిఁ

ఉ॥ ఒంటరి గూరుచుండి మరుడుత్తలపెట్ట గలంత బారి వా
ల్గంటి వలంచు నిట్టు మరుకాకల కోరువజాల చుట్టు వా
ల్దంట కరంబు నన్ను తనదాపున జేరిచి బుజ్జగించుచుఁ
జుంటియబోలు మోవి చవిజూడగనిచ్చివదాక నెంతయుఁ

సీ॥ అదటుతో జని వెన్ను నదిరించి యెదయందు
సుదుటుగుబ్బలు బిగ్గనదుము టెపుడొ

సింగారముంగారు చెంగావి నునుమోవి
పానకంబూని నే నాను టెపుడొ
చికిలద్దముల నేలు చెలువుని చెక్కిళ్ళ
చెలువుమై ముద్దాడ గలుగు టెపుడొ
తేలుకారుమబ్బు సొంపులు గుల్కు మరునయ్య
నిండుకౌగిటిలోన నుండు టెపుడొ

కొల్చువారల కోర్కెల గూర్చుగిడ్డి
వేలుపున్వాకబుట్టిన మేలితావు
లైనకరివేల్పు పాజ్జలబూని కడిగి
తనరు సీటిసి నాగల దాల్చు టెపుడొ.

ఉ॥ కన్నుల కర్వుదీర దనుకంబున నాతని నవ్వుమోము నే
నెన్నడు జూతు వీనులకు నింపులు నింపెడు వానిపల్కు లే
నెన్నడు విందు వేడ్క లిగుఱించగ గూర్మి గవుంగిలించి న
న్నెన్నడు దన్పు గంతు నికనెన్నడు బంటుగ నేలుకొందునో

సీ॥ కరివేల్పు నొసలిచందురు తేటగాంచక
తగులు పెంకికటి తలగుటెట్లు
బలుకక్కసులగొంగపలుకువానలు లేక
సి విరాలపుటగ్గి బోవుటెట్లు
సరిలేని దిట్టవాతెరతేనె యనుమందు
జెందక మైకాక డిందుటెట్లు
మరునయ్య కేలుదామరతూండ్లు లేకున్న
బట్టి కోర్కులమోపు గట్టుటెట్లు
జెలగి కంతుండు బరవు పూదిలుకు గముల

నడ్డగించగదేయని యచ్చెలువ్రసి
పాలనెఱిగించగా నొంక్ష బెంచుటెట్లు
పంచకుండిన నామేను బట్టుటెట్లు.

ఉ॥ ఆతసివాతెరం గడిసి యల్లన నావగ బిల్లి గోపి ము
న్నేతరి నేమిఁ జెప్పినా బలీ సెరి చెక్కులపై జెలంగగా
జేతుల నెన్ని పున్నెములు జేసెనొకో సొలి గొంపగోగువూ
వ్రేతలు నేమినో పిరాకా వెన్నునితోఁ గనుగూడియాడగ॥

ఉ॥ ఇంపును సొంపునుం గలిగి యెమ్మెదనర్చెడి వన్నెకానికి
రంపెయాం జెలంగు నాకతాగనుగూరిచి యంచచందముల్
బెంపునుగల్గు కన్నియకు బిగ్గరనంటెడు జెంకెనొక్కని॥
గొంపలుగూల్చుగా నలువ కూళతనంబుల కెల్ల నెల్లయి.

ఉ॥ తావులు కుందనంబునకు దాపురమైనటు లించునందు బల
పూవులుబండ్లు గల్గినటు బొల్పగు చక్కదనంబు రంగును॥
గోవెలకబ్బినట్లు కులుకుంబలుకు ల్మరువైన యంచకున్
దావలమైన యట్లు నను దప్పక వెన్నుడు గారవించిన॥

సీ॥ బంగారు తగటుదుప్పటివాని నావాని
గావించగదవమ్మ గంగనమ్మ
బలునెమ్మికుంచె యాడలవాని నావాని
గావించగదవమ్మ రావలమ్మ
సుడివాలు సంకుదాల్చెడువాని నావాని
గావించగదవమ్మ గంటలమ్మ
ఎనలేనివాని చక్కనివాని నావాని
గావించగదవమ్మ సగ్గిలమ్మ

పైడి రతనాలసొమ్ముల బరగ నెత్తు
పసుపుకుంకుమ తెల్లనివసనములును
కప్పురము గంధమును మీకు నప్పగింతు
నాదుమగవాని జేయరే నల్లవాని.

క॥ అని యెద గుంగుచు నుండగ
దనకడకున్ వాణినాగ దనరెడు చెలి రి
వ్వన వెన్కకైపుగా జని
కనులఁ గైదమ్మిదోయి గట్టిగమూయఁ.

క॥ ఉలికిపడి పిదప గను ద
మ్ములు మూసిన మగువపేరు బొల్పుగ దెలియం
గలుగుటకై మదిలోపల
దలతుఁ జెలికత్తెనాగ దనరెడు వాణిఁ.

చ॥ అనిన నెఱింగెనంచు జెలియంతట జేతులుదీసినన్ గనుం
గొని చెలియా నినుఁ దెలియుకోరికబల్కు వెలంది వేడుచుం
డినతరి నేలవిప్పితన నెచ్చెలితెల్వికి సంతసించి లో
దనపొరపాటు గూరిచి చిరాకుపడఁ సరిగాంచి రిద్దరుఁ.

ఉ॥ అంతటసత్యభామ కనులందము చందము విన్నవోవుటల్
మంతగు నాటపాటలను మాని కలంగుట గాంచి లోన నే
వంతయు లేక యిట్లు బలువన్నెలు చిన్నెలుడిందియుండ దీ
జంతయటంచు నెంచిపిలుచన్ బలికెన్ జతగూరుచుండియున్

చ॥ చెలియయిటేల గుందెదవు చెప్పుము నెచ్చెలులెవ్వరైన పెన్
గలత యొనర్చిరో మొగులు గారియపెట్టిరొ లేక తల్లి సీ

కలమట జేసెనో యెవతెకైనను నీపయి నీసుగల్గెనో
తలిరులవిల్లు బూములికి దాలిచి కంతు డలంతఁబెట్టెనో.

సీ॥ బంగారు జరతారు పట్టుచీరెలు వేన
వేలు చిల్కలయందు వ్రేలుచుండ
రహిమించు పైఠణీరవికె లెచ్చకోలంది
సనువైన పెట్టెల నదిమియుండ
సొగసైన సొమ్ము రోజున కొక్కరీతిగా
గట్టించి బరిణెల బెట్టియుండ
గమ్మకస్తూరియు గంధమ్ము పున్గు జవాజి
మేలి చెక్కడపు డబ్బీలనుండ

పట్టెమంచాలు పరుపులు పల్లకీలు
జాళువాగిండ్లు మించు టద్దాలు జెండ్లు
నాటచేడియలును పనిపాటవాండ్రు
గలుగ నీవిట్టు లలమట నలగ నేల.

కం॥ అని సచ్చెలి పల్కిన విని
తన మది కోర్కెలును సిగ్గుకడబా టొదవిం
చిన నేమియనక పెనుద
వ్వనకుఁ జేయెత్తు సిగ్గు బొరలగ ననియెఁ

గీ॥ మూడుజగముల బోటులతోడఁ గూడి
యొప్పుగా జెప్పరాని పల్కుండదరయ
గాన దెల్పెద నీకు నిక్కంపుమాట
వినుము మేల్కళ్ల చెలులు పాల్గొనగవలయు.

చ॥ ?లుకవటీరు ప్రాముటీకి చెచ్చెర గ్రక్కొని నాయెడన్ హళా
హళి యొనరించె తాళఁగలనా యెలనాగల నాము మీర బి
ట్టలయఁగ జేయ నాపసియటంచు కడంక వడకంజేసెడుఁ
వలమురితాల్పుఁజేరి తెకవా తరువాయి యెఱుంగఁ జెప్పవే.

సీ॥ మురువుమేన్గలవాని సెరిమించు నెరమించు
నొరయించు సిరిగూడియుండువాని
నునుపుజెక్కులవాని ననతూపులననోపు
కనుచూపులను సొరుగాంచువాని
బలుపువ్వుటమ్ములు గలవాని గళవాని
గలవానికొడుకుసొంపొలుకువాని
యొగుబుజంబులను జెన్నగువాని నగువాని
నగువాని కెమ్మోవి సొగసువాని

మేటియగువాని రక్కసికూటువులను
గోటమీటెడువాని జమ్మటియపట
డంబుమీరంగ జేయుపుట్టంబువాని
గలుపగదవమ్మ నామేను నిలుపవమ్మ.

క॥ అని తనచెలి పల్కినయం
తన సత్యకు నసియె నింతతహతహ జెందం
బనియేమి గొల్లబోంట్లం
దనియించెడువాడు నీకు నౌకరుగాడే

శా॥ నీవాల్చూపులు నీదుముద్దుమొగముఁ నీలేతనవ్వుంబసల్
నీవాటంబగుగుబ్బచన్నుఁగవయుఁ నీమేలికెమ్మోవియుఁ

నీవేసంబును నీదుజవ్వనము నీనెమ్మోని సింగార మూ
హా వెన్నుండుగనుంగొనన్నిలుచునే యాహంత నేపేనియున్

సీ॥ వలరాజు పుష్పాటమ్ములకు జిక్కని గిట్ట
తమిజెందనట్టి గోనముః పుట్ట
తలయూచి యొక మెప్పుగాలను గాంచనివాడు
గడుసిరాకికి బాలుపడనితేడు
పలుకరించగ నాసపడని రాకొమరుండు
నవ్వనుంకించని జవ్వనుండు
చేసన్నఁ నుకనుల్ సేయ నెంచనిజాణ
పలికింతనె రిచ్చపడనిగాణ

కులుకుచూపులు జూడని కోడెకాడు
మదిని యువ్విళులూరని చదుగుకాడు
లేడుగద నిన్ను విని కన్నపోరిడలందు
వెన్నుడాగునె సీలాగు విన్నవింప.

చ॥ అని చెలినూరడంబలికి యమ్మరో నేనిక నల్లనయ్యయుం
డిన పటికంపుమేడను కడిందికడాని మెఱుంగు మెట్లదా
రిని జని లోనికిం దరిసి రివ్వున చెన్నెకిపట్టు పాన్పుపై
నసరుచునుండుసామిగను నమ్ముఁ కుఁదనివారగాంచియున్.

గీ॥ అంతిపురిలోని వెన్నుసిల్లాండ్రనెల్ల
నెడముగా జేసి యడను గావించిమించి
మించు నీసారునెల్ల గుప్పించి తమిని
ముంచితేలించి యిటకు రప్పించుదాన.

క|| చూడుము నా గడుసరితన
మోడకు వాడకుము తెగువ నొందన్ మదిలో
జూడకు మిందుల కొరులన్
వేడకుమని వెడలె బోటి వెన్నుని కడకున్.

క|| అని చెప్పిన పని యతనిం
గనుగొని శౌనకుడు మొదలుగాఁగల వారల్
వెనుబత్తి సత్య యను నీ
ననబోడి యవలికతన్ వినన్ వలతుమనన్.

ఆశ్వాసాంతము.

క|| వినిచెన్ బాడిన గొప్పన
గనిరన్ మొగ్గిక్కిన దలంపు గావించిన బి
ల్చిన వేడుకొనిన గూడిన
జనుషన మన్నించువాడ జగములతేడ.

అచ్చ తెలుగు కంద గీత గర్భ చంపకమాల.

చ|| ఇల సిరినేల్లొరా జగము లేద్దేరగావగ జాలువాడ ది
ట్టల వటితో కడుం దగుకడానిపటంబును దాల్చుతేడ రొ
మ్ములనరుదారగామిగులుమేన్మెరుగొప్పెడిమేటిపోరిడ మె
ప్పుల బరణీ కలం పగను బొల్చెడు సోకులవంచురాయడా.

గర్భ కందము

క|| సిరి నేల్లొరా జగములే
ద్దేరగావగ జాలువాడ దిట్టలవలతీ
అరుదారగా మిగులు మే
న్మెరుగొప్పెడి మేటిపోరిడ మెప్పుల బరణీ!

గద్య గీతము.

గీ॥ జగము లేక్షిరగావగ జాలువాన
తగు కడానిపటంబును దాల్చుతేన
మిగులు మేన్మ్రగుగొప్పెడి మేటిపోరిన
పగనుగొల్చెడు సోకులవాంచుకాండు.

చంద్రవర్త్మవృత్తము

చుట్టువాల్ మిగుల సొంపు గులుకుసేల్
గట్టియాల్ మొనగుదేరు నలుపుడాల్
మెట్టజాల్ తళుకు మేడగములచాల్
వట్టు లేక గలవాడె బల్ యుడా.

కం॥ గొనముల కెమ్మగు జంగా
హనుమయ గాపిం చెట్టి యచ్చతెలుగున౯
గొనబారు పద్య కంద్రిం
దనరు౯ రాలిగుత్రిక యంచి యనన్ జెలువారు౯.

శ్రీరస్తు.

శుద్ధాంధ్రనిర్వచన

సత్యావివాహము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ సిరులకు నిరవగువాఁడా
సరిజేరనివారి పీడఁదలఁపని తేఁడా
కరకన్రిక్కనిసూఁడా
సెరిజనముఁ నేలుపోఁడిమ నేర్పుగలాఁడా.

గీ॥ సూతుఁగను, సత్యవీడ్కొని సుదతిమిన్న
వాణి తనయింటికేఁగెడువరకు తమ్మి
సోఁకయుమొగవట్టి ముడువఁగాఁ గలువలడర
ఒడిరెయు బసమాఱికడలి మించొడవు బడలె

క॥ పసమాలి సెసయను పడతిన్
గడువేడుక బెండ్లియగుచు గడుసరివేవె
గ్గొడువున జల్లిన బుక్కాఁ
పొడియన నెరుపారు సంజ బొలిచెన్ బుడమిన్.

ఉ॥ పేర్కొన చిమ్మటన్ జమునిని,వెన్నుని,గాటుకకొండ సోకులన్
మార్కొనియేన్గులన్ జమునమానగు చీకటిచెట్లు గాకులన్

దార్లగాని కస్తురిఁ బిగుల నష్టపుష బ్బును గెల్చి యెంతయున్
గార్వాంనుచీకటుల్ గవిసె గన్నులు గప్పడకుండ గాటమై.

గీ॥ అంత సత్యయు నెంతయు నవ్వంత సుంత
నిదుర జెందక తనవారి గుదురుకొనక
పుప్పొటమ్మెల యొకిమాని పోటువలన
నత్తరము బొందు పీన్వాదు తాల్మిగుందు.

ఉ॥ కుమల్యాడుచున్న దాసి విరికోటల నేయకుపూని యింక నీ
నెయ్యము చాలు గాసి తరి నీకిది యే యని యంతు వేని మీ
యయ్యకు జెప్పి నీదు పొగరంతయు చెప్పెద దుర్భ్రగు పొంగినట్టి పాల్
పొర్లు ల్యాకిబాలు సుమ్ము మదిబొంగెసు కుర్ంగకు చిన్న పోలికన్

గీ॥ పూవిలుతుడేడ పెద్దనిప్పుకలతోడ
నెకనిటులుగాడ బలుముల్లు లేయుటడ
కంతుడవు గావు నాపాలి దూతరాత
పీవు గాకున్న కనికరం బింతపవ్వె.

క॥ ననబోడుల నొప్పించుట
మొనగాని తనంబుగాదు ముమ్మొనవాల్గ
ల్గిన జోదునంటి వానిన్
గని తాకుము నీబడాయి కనుపడు నచటన్.

క॥ సిరిగల్గు దొరకొడుకు నని
గరువంబున గ్రిందుమీదు గానక బెలుచన్
గరితల గారించెద విది
దొరకొడుకులకుండ దగిన దొడ్డతనంబే.

ఉ॥ బంటుతనంబు జూపెదవు పాలసుడా యిది యెందుబోయె ము
క్కంటిని మారుఁ గొన్నపుడు కాలిచి ప్రేలిచి బూదిజేసినా
డంట తలంచి జూడ బువ్వుటమ్ములు తుమ్మెదచాల్పు టల్లెయున్
దుంటలవిండ్లు పైకెగయు తుంటఱిమూఁకలు జంటలేవా కో

సీ॥ వేడితో దాడితోడ్డోడ జేసెదవె నీ
వారుసంబులు చెట్టపాలుగాను
తియ్యనిచెరుకు చేతికినంది జడిపింతు
వొప్పనే నీవిల్లు పిప్పిగాను
జుమ్మను తేంట్ల టంటమ్ము నిపించెద
వేర నీగోనయు మెండెందోడూర
వెసమీర గసిదీర నుసురు లూడ్చెదవేర
నీవాడిముల్కులు నేలగలియ

పువ్వుబోడుల కొమ్మల బూసిక్కమీర
రవ్వజేసెద విదియేటిరాచఠీకము
ముప్పుతిప్పలు బెట్టెదే తప్పెరుగవె
చిన్నవే యింక నీమేను ప్రేలిపోను.

గీ॥ అనుచు నీరీతి గవికరంబును దారంగి
తిట్టుచున్నంత దూరుపుదెసపడంతి
చలివెలుగు రాక విని కురుల్ చక్కజేయ
దీయు వెలిదువ్వెనన దూర్పు తెల్పుదోచె.

సీ॥ వగబాసియున్న యాల్మగలరాయిడి సేయు
బరతెంచు మరుచుట్టు వాలనంగ

నెరజస్వరమున జూపఱియై నెలంతుక
మురుప్రగా రెడప ముద్దుమోమునంగ
ఆ[illegible] చు గోడనూందు ఁ తిరిగును
మ[illegible]గు నిలువ [illegible] ద్దవనగ
వేట్ల తెల్లని గూర్మ వినాకరించుచో
నెర[illegible]చు [illegible] పనంగ

[illegible]గ్గులూరించు తేనె వ[illegible]దుకుంద యనగ
జాల్పు తేజు లనిరొను బెజ్జములు గట్టి
చల్ల[illegible]నమును జల్లించు జల్లెసని
నింగి గనుపట్టె నపుడు సే[illegible] గసేము.

సీ|| జనములన్నియును ముంచ[illegible]నొత్తరిని యే
పారి [illegible]చ్చు ముస్కురసంగ
చేనాతి [illegible] యను జేసిక[illegible] పుతో
గట్టనిచ్చెడి తెల్లపుట్ట నగ
చందురుండను పెరుగుం [illegible]వ్వానేనొప్పు
పాలగచ్చెడు నాటపట్టనంగ
మల్లెపువ్వులుదాల్చి మంచిగంధవు లంది
నగుచుండు మగువల సొగసనంగ

తెల్లుపాలను వెలపస్మ మల్లె మొల్ల
వెల్లి జాబిల్లి పూసిన యుల్లి వెల్లి
మొల్లముగ గెల్చి చీకటి నెల్లదీల్చి
సిందువెన్నెలదగ పిండినెరపినట్లు.

గీ॥ కంతుపెనుబారిలోఁబడి యెంతొ కలత
బారకుండ సత్యయపుడు గోరుచుట్టు
పైని రోకటిపోటు కైవడిని నగ్గి
కురియుచును మింటవెల్గు చందురుని గాంచి.

క॥ అల్లునికి తోడుగా పెను
బల్లెంబులు బూని చెలుల బాముల బెట్టన్
మెల్లగవచ్చితె పెద్దలు
దెల్లముగా గన్న మోము తెలుపగుటెకదా.

క॥ పుట్టితి సిరి తోడై తో
బుట్టిగ బాల్యుడవై జగములందుగు చెల్మి
దొట్టితి వెన్నుని మఱది వి
కట్టా నీవిట్టు జేయ గాదనరె యొకుల్.

చ॥ గురుని పదంబుతోడ గనగూడినవాడవటంచు లోన దా
నెఱిగియు నెత్తికెక్కునను నింతుల నిర్వురిగూర్చి కొంకకే
మురియుచు మిత్రిగొంగతుకి మోసమొసర్చెదు దుండగీంద్రకున్
గరితలు పెళ్లులైన వెలకత్తియలుం బలె గానుపించరే.

క॥ సిరితోఁబుట్టితి వని లో
కులు తెలుగక యింద్రు నిన్ను గొప్పగు విసము
త్తరి దరికోనగా బుట్టిన
వెరవరి విది నీక చెల్లు వేరన నేలా.

సీ॥ కడలి బెంచిచ్చు సాపడి సుంతమే న్వంచి
విసముతోడను బయల్ వెడలివచ్చి

చిచ్చరకంటి పై సిక నట్టేటును బొర్లి
రాహుకేతువుల కోరల మెఱఁగి
నెలనెలకును వేడిసెఱవు జెల్మిని జేసి
పొడుపుగొండను సెగ లడర చెరిగి
కడుకాకచే దెల్లబడు జబ్బునను దూలి
పసుచుఁ బలుతిట్లబడుచు ముదిసి

నట్టి నీవెట్టి వారల కరసిచూడ
జట్టుడనపుత్తు ననుమాట పొల్లుగాదె
తెలిసితెలియక నిను జలివెలుగటందు్రు
నిక్కముగ పంటనిప్పులు నెరవుతేడ.

గీ॥ విసముతోఁ బుట్టి పగుల గక్కసముదోప
దండి నిగలించి తమ్ముల దాయ వగుచు
పగలానఱ్ఱెడివాని పెంబారి ప్రెంచి
చల్లగా రేయిఁ ద్రిమ్మరి జారదార.

క॥ అనికంతయుం గలుగఁగా
యని దూరుచునుండ జల్లనగు తెమ్మెర మె
ల్లనవీవ నయ్యెదన నది
యును విసమై నిప్పుగా పెల్లకోయనదోపక.

క. వలినాటిగాలి నన్నిటు
చలనగున గాఱించ నీకు జనునే నీపెం
జలువతనంబున కిమ్మగు
మలయంబునబుట్టి వెందు మాటిరివారదా.

గీ॥ చెఱకునకు నేస్తకాఁడు బల్ చెఱుగు పలయు
సన్నటుల నగ్గితో నేస్త మవర జేసి
జగములేర్పు నిమ్మసురుల సరిగనెంచు
వితము పిత పంక్ష్ల చెట్లను వినుచుఁ జంత.

ఉ॥ పాములచేత బ్రుంగఁబడి బప్పనిఁటయూఁచిన బెన్ విసంబు నిన్
బాఁపఁగఁబెట్టుపచ్చి యపఁగ యున బాటలముండ్లువెట్టి పే
గావని తోటలన్ జెరిచి పఁయున గొంపల లేఁగఁ గొట్టు నీ
తోవరియెవ్వరీడు బలుదూఁదుడుకుం బనులందు జెల్లరే.

క॥ ఈరీతి దిట్టుచుఁ బను
బారింబడి కిలఁగుచూఁడ వైభంబున గొ
క్కొఁక్కొఁ యని కాపుల
పూంఛ్నఁ గూసె కోడిపుంజుల గుంపుల్.

సీ॥ వేఁపెళ్లుం ఁకను విని సంజవిప్పిన
మూఁతాల్యలసాపట బొట్టనంగ
తరిరేఁడు నేనెలంతను పెంక్షి నొకట్ట
తళుకులు ఁనిత్రినాల తాళియనగ
ఛాయయన్ బోటి మెచ్చఁగ బొట్టిద్దుపంపు చా
క్కాపుటావలమానికం బనంగ
దూష్పనుఁచలి యుబ్బులో నైకవాఁడిగి పె
ట్టిన మగఁనాలి గుండియనంగ

పట్టపగలింటి రాజునా బయనమైన
పొడువుగుబ్బలియను చిచ్చుబుడ్డిగాల్ప

రివ్వున నింగికి లేచు పిట్ట రెక్కయనగ
పక్కజము మీరగా వేగుజుక్క పొడిచె.

చ॥ తెలతెల వారె దూర్పుదెస తెమ్మెర మెల్లన వీచె జాబిలి
ల్పా సొబగంతయుం దరిగ పక్షులు కుంగులు గూళ్లనుండి లే
కలకల లాడె సంపువాలు కెంజిను జన్మసి మేను గప్పి పు
ష్కలముగ వంగె వృక్షశాఖ గన్పట్టెడి జగాల మీ గొనెన్.

సీ॥ తమ్మిపూబాలికి కెంపము ఎంతగానిచ్చె
రవలెల్లకును సిర్నిలు జూపెచ్చె
జక్కవలకెల్లను జతగూడుటకు మెచ్చె
నిరుటకు సెంపులేని సందుమొచ్చె
సెట్టి చేడెలకు మోమున నెవ్వగలనిచ్చె
సడలెన్ని చెల్వ జూక్కములగ హెచ్చె
జీవురుటాకులనున్న యినమంతయును విచ్చె
తెప వపుం డించు విలెవ ఔచి పుచ్చె

గలుగసలొచ్చె పులిపుట్టుగములుచ్చె
జనపుదొంగలై మెనవ్రెచ్చె దగము వెచ్చె
పారు నపంజవాల్చెడి పనులు తెచ్చె
పాకుపుగుబ్బలిపై బొద్దుబొడిచి విచ్చె.

గీ॥ గుడుసున్నకెదునజోదు మేలుకొల్పువాండ్రు
పాటలనుబద్దెములతో దెల్లవారుమున్న
లేచి తరిచెయ్యియనుదీక్ష లేతజన్న
నంపుచెలినోర్తు నుడుల దేలింపుచుండ.

సీ॥ ఒకముద్దుచెలి దిద్దె నొగి సన్నపాపటంబు
నొకకొమ్మ నెరతమ్మి నొసగబొట్టి
యొకబోటి వలెవాటు నొప్పుగా సవరించె
నొకకన్నె లంతయలంత నునిచె పాగు
లొకజంత కడువింతలొలుకు దస్తీనిచ్చె నొక
యింతిబోడి పేరుంచె మెడను
నొకతె కైదువుసంకు పెలయలుగా గుదిరించె
నొకముద్దురాలద్ద మూనె నెదుర
మంచిరతనాలపీటపై మగువనిల్పి
యెన్నియో చేయువేలను ముదిముంచి రప్పు
డెలమినొక పెండ్లియగువారి కెన్నియుండ
నేమియనవచ్చు వెన్ను సియింపుసొంపు.

ఉ॥ అప్పుడు వాణి సత్యకడ నాడినమాటలు గూర్చి యెంతయో
ఒప్పిదమైన చెల్వమున కొప్పగు వేసముగాని సొంపుమై
జిప్పిలసన్న చక్కెరను జిక్కని తేనియ బూలచెందులన్
గప్పురపున్ విడెంబులను గానుకగా గొని వెన్నునింగనన్.

గీ॥ పయనమై తోడ నెదురైన పండ్లగంప
గాంచి మదిలోన పొంగి రొక్కంబొసంగి
యేరుకోల్పంపుమ్మగకొని యింపుమీర
మరునిగన్న య్యాదేవికి కరుగునంత.

ఉ॥ వాసిదలిర్చు వాణిగని వాకిటి కావలిదారు దవ్వుగా
మోసలెంగబోవు చెలి నొప్పుగ గాంచిన వెల్లటేనుగుల్

బోసెను తొండముల్ పుక్కిటఁబూసిచు చల్లనినీరు చిమ్మ్వగన్
దోసిచనన్ నెంతయుఁ జిరి యుపమాచేఁ పాలిపన్నటుల్.

గీ|| ఇట్టులని చేసికొనగ వార్ధిగోరి
యుపరికము కేళ్వరితెల్ప, నీ విట్టులని యమ్మ
టంచు చెక్కిలి తఁ తుఁగాంచి వార
సేయు మోమంది మాటలు నిశ్చపరచి.

ఉ|| పూచిన మల్లెతీఁగెలయలు బూనికగాఁగ, గడాని మెట్లపై
దాపడి యుల్లసతమ్ముల నవత్సడి యష్టల బల్ బెడంగు గా
హా చలివెల్గు రాపణకుఁ డందున వెన్నుని మేడఁజొచ్చి కెం
తేచెలువారు బొట్టునిడ తేజము పన్గెడు మోహనంబుగన్.

ఉ|| ఆత్తెలిరా మెరుంగు పనియంగపు మేడచిడీల వేల్పురో
కత్తియలబ్బురం బెసగ గన్గొనసీట్చరసం గడాని కొంగ్రం
జొత్తరుపుల్ సెలంగి పెదెవెన్ గంపము బూయ గన్నుపై
కత్తె కనుంగొనంగ సిహిహియని నవ్వెటు ఉబ్బురంబుగున్.

గీ|| మేడపై వాటును జొచ్చు మెట్టతగాంచి
చిన్నపక్షులు మరియాన జేకిలోని
కేగుచనుర రమ్మ చూపైక వేల రమ్మ
టంచు పనులాగ జనియుడు నట్టిశరిని.

సీ|| ఇటురమ్మ చిన్న ముచ్చటయంచు బిల్చుచం
జరపు జి చిలుక జక్కెర యొసంగి
నడకసొంపులకు వెంబడిదౌలు రాయంచ
గని తన్ని కాళ్ల గట్టైచి

యాటపాటలను టాటోటు జేసెడు బోంట్ల
కుడుగరల్ కప్రింపు విడెములిచ్చి
గోరవంకలకు దేంట్లకును గుంచె పిట్టల
కింపైన కానుక లిచ్చి తనిపి

మరువక చోటి యంపరి ముచ్చికలను
యెట్టులో కాంచి యాజగజెట్టి యున్న
లోసిన గరాల నగరాల జానుమీరి
యబ్బురంపౌ హజారము కరుగునపుడు.

సీ॥ పదియారు వన్నెల పసిడిముప్పిరితాళ్ళ
యుయ్యాల గిల్కొబ్బవత్రి లూచుచుండ
పోలుపారు బంగారు పూవారములు సన్న
ముంచునా బన్నిటి సాంచజల్ల
జంత్రముల్ వేలుపుం జంతలాకోయన
హరువైన పాటల నబ్రిపరచ
బలుకంగురతనాల కిలికి ఎత్తెరువ్రులు
ముడిచి మేల్ కపురంపు విడెములీయ

రుక్మిణీ సైరంగుతోడ బిసరువెలయ
దసరియుసంగడి యాచలు దలనుదాప్ప
నెందరెంచరా వాల్గంటు లెదురుజూడ
దిట్టమై మించు నాజగజెట్టి కృష్ణుడు.

క॥ మొక్కికొని చిన్న కాన్కలు
చక్కసిసూడుచకొసంగ బాలబల్కులజో

డక్కొమ్మగాంచి యెంతయు
మక్కువ దోపంగ నేమొ మాటాడికడు౯.

క॥ సీతాకోక నత మేవని
గాతాముక నెపుగ కుసుసుక్రైదునజోదుక్
సూరిచ ఝుగ్గను జెలి య
య్యార్యరే సరహోరిక సిట్టు ఉదుగుచె నస్సు౯.

గీ॥ ఆసిన వెన్నుండు సనగి నసిచూచి
గుట్టుగలపూంట యాట లో గురుతైలంగి
నినవగిన గట్టిపిపాంపరినుసిచి తక్కు
గలుగు సుకృతి మొనర్చైన సెలుంగన్న.

గీ॥ తానమొనరించి సాపడుతెర నుదేయ
టనుచు పరిపల్పువారిని వినగవచ్చె
గాన మీాతెన్ల రకన్నల లోనికరిగి
తూగిరము గినుకన వాక చేగిరంగ.

క॥ వెన్నుని కీర్తను చెలియా
యన్నా యొుకమించువాడి యందంబుసకు౯
విన్నియ దాకన్నియ బలు
పన్నియ వన్నియలతావి పల్లియ తెలియ౯.

క॥ కౌమరిత సత్రాజిత్సుత
కమున౯ వరువంపుమొులక యాసము గులుక౯
నమినేలు చిలుకమరునకు
దములపు లేదీసిసు వగు గూర్పంగ౯.

గీ॥ అసిన వెన్నుండు గొప్పకొండంత రొక్క
వెక్కపైనెట్టి రతనాలయుక్క వేళ్ళు
జెట్టునట్టును తనకబ్బినట్టుబొంగి
సొంబ్బితబ్బిబ్బులై పెద్దయూర్పువిడిచి.

గీ॥ బోటి నీచెప్పినంతటి వాటమైన
సొబగుగల దేని నామీదసుంతకూర్మి
జూపినను గూర్ప నామేకజూరయిచ్చి
నిన్ను గడుకూర్మి జూపి వన్నింతుననిన.

క॥ అయొలజవ్వని యంవము
వేయితెలల చిలుకలువ వేలుపుటొజ్జల్
మాయురె చెప్పంజాల రహా
రూపినయంత నుతుననని యిట్లనియెన్.

సీ॥ నా దినవ్యమొగంబు వేల్పుబువ్వపుతంబు
నెరజవ్వను కురుల్ నెలతకురులు
చికిలద్దములె నేలు చెలియచెక్కుడాలు
పుషకతేసియన్నోవి పసలిమోవి
మరునిక్రొన్ననతూపు మదతుకవాల్చూపు
గరితకన్నులబోలు గందుమీలు
మెరుగెక్కు పాలిండ్లు మేల్మిబంగరుగిండ్లు
చెలియ నూనూగారు చీమబారు

మిన్నుసమ మెన్నగా నేను మెలతకౌను
అనటికంబాలు తొడలు రాయంచనడలు

లేమనీటున కెందును లేదు లోటు
అన్నుతలమిన్న సాటి యెంతైన సున్న.

క॥ వలబడు జక్కవదోయిన్
బలె తెలుపవకాన జిల్గుపయ్యెదలోనన్
గులికెడు గుబ్బచనుంగవ
యేలనాగకు వింతసొగసు నిచ్చుం బళిరే.

క॥ నగవును రతనపు పోగులు
నిగన్నిగలుగుల్కుగాత నెరచెక్కులకున్
సొగసిడె చిరలద్దంబుల
వగిలిన వెన్నెల మెరుంగు దాటులు నాగన్.

క॥ నూత్నం బూత్నను సంపెగ
పూసన్ మొగ్గయును బోలతిముక్కు నకనయే
లం వెవలి మోమునంచెను
కాన్నన యెల దేటి వ్రాలగడగదు గానన్.

సీ॥ మరుచిక్కటారి చూపరియనాతుటారి బల్
హరువౌమిటారి యాగిరితమిన్న
మరుసంపు మొల్ల యవ్వరుచేతి చిల్క బం
గరుమేల్మి గిల్కయూ కల్కిమెన్న
లేగున్న మానిబలే కప్పురపు దీవి
గాటమారిని పస్ని టకోరిని
యెనలేసితావి సొంపెనయు నున్ జెంగావి
దనరారు మోవి చెంపమ్మి బావి

యాహెూకం గా సొంబగురంగు నాబెడంగు
దానియొయ్యారపుందీరు దానిసౌరు
నట్టి సింగారముంగారు నానిగార
మెందుపొలతుల యందు లే దేమనందు.

చ॥ మురిపెముగారునవ్వునుమోమెనయుస్వలితమ్మిపువ్వుచూ
పరసిన మారుతూపు కనులా తొగలేయననోపు గుబ్బలా
మురువగుపూలచెండ్లుబుజముల్ పగుదామరతూండ్లునాగన
వమ్రగునవుమోక సెన్నదట మాతలమానికమున్న చిల్వకున్.

క॥ అనిబోటివింత సొగసుం
దనమును దెలియంగజెప్ప దనమేను సగు
క్కనిసి తాల్మిచళిక్కని చి
క్కనిగుండె తటుక్కున నిన గళవళపడుచున్.

సీ॥ ఆచానమోవి నా కందజేసినసీకు
గెంపురాపతకముల్ నింపువాడ
నెలనాగ సబ్బిగుబ్బలనొత్తగల్గింపు
మింపారహైడిగిండ్లిచ్చువాడ
తెలిచిన్ననవ్వువెన్నెలలు బక్వనొనర్పు
హూరుమంజితెలిముత్తెసరులనిత్తు
నెలసచెక్కిటనుముద్దు లొసర్పగావింపు
మించుటద్దాల్ సీకులంచమిడుదు

నలివలేగాను బడికిలె కమరనిమ్ము
పొందుగా నిన్ను జూచి మిన్నగవశేతు

నిత్యసత్యవటన్న వా డీయెడంచు
నెంచగాఁబోకు మానక గాంచుమన్ను.

కం॥ ఇటులాడినవెన్నుని యు
ద్భటిముచ్చట లాలించి వాణియును మా
రటపూబ రసిన్మ పుష్పల
యటుల పటుకట్ల చుచుగోయు నెజూపింతున్

ఉ॥ వాడల యింటివెన్క వెలుగొందగు పుష్ప తోట తేటనీ
రూపక డుంగుపింతయు యొప్పెడినమ్ము కల్పపూల నా
చేసరజల్లనై పుష్ప వెజ్జలుగల్గుపూవి నవర్చు నెన్
దాగనిచ్చ నీనాట దాగి కనుగొను పూతి నేర్పడన్.

సీ॥ కనుసన్న జేరి కెమ్మనిచ్చ నీపూపు
మొలకొమ్మని పూచి పలుకబోకు
చెంగావి కొనఁ ద్రచ్చి చేయుదుపుగాని
జువమ్మటంచనిపట్టి జట్టుబోకు
ముగుచుత్రిక్కటముద్దు మోవినుంతువుగాని
పలునొక్కెనుగాటు పరుపబోకు
కొసవ గుబ్బలుముట్టి కూర్మినింతువుగాని
పిదులనట్టుగ పిగ్గనదువబోకు

మేలమిజెన్నారగా గౌగిలింతుగాని
యక్కనక్కనగడియించి నొక్కబోకు
నిన్నమొన్నటిచిన్న రాకన్నెగాని
చాన నెరజాణగాదు నాయాన నీకు.

కం॥ పడతి గనులార గన్గొని
కడపటనీ యిచ్చకొలది గాంచితువు నే
తడపయ్యె వచ్చి యింటికి
వెడలెద నే విన్నవించుచు వేడ్కాసి వేడ్కన్.

కం॥ చిరునవ్వు లేవెన్నెలకున్
సరిరా నెరనీటు నడకచందముగని య
య్యరిబోణి వెంట నంచలు
మరిపెంబున నడుప సత్య మ్రోలకువచ్చెన్.

కం॥ వచ్చినచెలి గని మన్నన
లిచ్చి కడుం దీవరమున నిట్లను బండో
వచ్చితియో యింటకుజని
వచ్చినపని చివర మేలువార్తల జెపుమా.

ఉ॥ వెన్నుఁడు పెండ్లియాడు నిను వేడుకతో నని చెప్పదేని నీ
యన్నటువంటిమాటగల యక్కరముల్వ్రాసి లెక్కచేసి మేల్
పొన్నగలుంతు నక్కరముకొక్కటిచొప్పున సందియంబులే
దన్నుఁ మిన్నకూర్మి చెలువారగ జెప్పవె ప్రొద్దుపుచ్చకే.

గీ॥ అనిన నవ్వాణియును తనయనుగుచెలికి
చెలిమదైవార సిరివానగురిసినట్లు
వేల్పురాజెట్టుపండు జేవెట్టినట్లు
డెంద మిగురొత్త బల్కె నీచందమునను.

కం॥ అగుపెండిలి కృష్ణుడు నిను
జిగురాకుంబోడి సంతసిలుమీ మదిలో

దిగులునివ్వెఱ యన సిగ్గును
జగియును చిరునవ్వొలెఁ జెవుమూతయు నాకా

క॥ తలపగ నెవ్వో పుస్తు
బులు తోడ్పుట్టుగ జేయు పుష్పంబుల పోరి
వులకింబ్బుగాక యాతుల
కలవడునే వాని శౌర్య నమ్ము మున్నా.

క॥ ఎంచి నే నాడిన బల్
కాంతస్సుయు గాంచటు కాలగ వేల్పుల్
నలువయు ముక్కంటియు గన
నలవి యొనరించును గాని యతనిగని కెదా.

సీ॥ మస్మణీమెరుపు గాత్రములు గాఁగునవాని
బంగారు రంగు దుప్పటము వాని
వెలవన్నె నకల్పు చెంగు కిన్నుం వాని
నలుపు ముడి సురటాలు గలుగు వాని
జెలిమిన్న లెంకరో పలచ్చిన బాహువాని
గమ్మనితావుల ఉమ్మువాని
పలుకుపల్కున జవ్వ లులకరించెడువాని
నెరజాణమై మించు నీటువాని

గంతునకు సందిరి యనగ గాక్కపుగు వాని
నలువపుట్టిన తమ్మిపూక్కలిగలాని
నాకపుగలవాని నాయువ్యాత మొలుకువాని
గాంచి నా డెందమును దనియించి మించి.

చ॥ అని నటులో రెయొకర్తి చెలియా నినుగూర్చి ముచ్చటించి నీ
తుదిమొదలేర్పడం బలికి తోరపు జేల్వము జవ్వనంబు నా
చదురుకొలంది దెల్పమది జాల్గాని పార్థుతమింగడంగి యా
చదురుడు ముగ్ధతేలి కడుజాలి ననుం బ్రతిమాలఁ జేసితిన్.

ఉ॥ ఎల్లి యొనేడొ సికుగసుపింప నయంబున బల్కరించి మె
త్తల్లన కౌగలించి పటుగూర్చి మొగంబున మోమునుంచి రా
గిల్లి చనుల్ గలంప గమకించి కడున్ మురిపించి ముద్దులన్
జెల్లుగరించి పేర్కొనఁ బెంచి నినున్ గరగించు నెచ్చెలీ.

క॥ అని చెప్పిన నప్పుడ్ప్రియ
తనమోవ రవాంచి సిగ్గు దాకొన బోలే
కిన నుప్పొంగిండ నీనో
టను బడి నానదని చెక్కటన్ గొట్టుతెరన్.

గీ॥ నిండుచందురు బోలిన నీటునిగ్గి
వెల్గునగు మోమునకు నచ్చి వింత యొరపు
వలచి కోరినవాడు చేబడునటన్న
మాటకిన్న గలదె పెందు మగువ కెందు.

గీ॥ అనల సత్యయు సంతోషమంది చెలికి
నెలవి నీ యిచ్చకొలది చెప్పితివి చాలు
నల్ల నల్లనివాడు నాకబ్బునట్లు
నట్టులే నూహించిని పిగబట్టువాన.

చ॥ అనునెడ దుంటవిల్తుఁడయి దమ్ములుబూని పెలుకంగు దెల్కఁ దే
జని బలి చాంగన న్నెగసి జేవెడపింటిని బొంచి తేటిరా

గోనయము నక్కవెట్టి పెటిగుబ్బల రెంటికి సందునఁ బతి
ట్టిన గురిజాపిసేయ గడులోఁబడి సైపనోప కిట్లనుఁ.

సీ॥ వెకసయా నెడపను నిమసకెదోఁ ఙగెం
ఁగురాకు జేతుల సోఁ సుజూచి
కెంపుమోవియు నిగారింపు పెక్కులు చెలు
నాపుసిన్నులు గూర్మి నిపజూపి
బంగారు మేల్వీడంబు నాకిచ్చెంగు
నవతి నాదాపల గిన్నారజూపి
పికనర్వ లాలుకుందుకుని బోలిన మోము
సొగసుగాయుచు పిట్టుజూపి చూపి

కులుకుచున్న కెమ్మోవి యందపుదొనలు
మించుమోముసు సిను దోంగింపనేదె
పెట్టికట్టునప జనజెట్టి పట్టు
పెట్టు నిపిపింప నప్పలే గట్టునను.

క॥ అనిపక్కజపరి నా కొ్రి
మ్మనబోడిం ... యనకుట్టు ...
... ఒప్పుకొప్పు
దుముకులునా నప్పగా కాయ్యగ బోలెదుల్.

సీ॥ కమ్మకొప్పిద్దును కెటిగట్టించుకొని పోదు
నని వేడి వచ్చితి ననియెడు లవలి
మీకు బొల్పగు తెల్లనాకులే దెచ్చెద
నని మోసగించితి ననియె భ్రమరి

యుబ్బుతోఁ బైటకొంగొడియ నూల్కొనువాని
కదటుగా వచ్చితి వనియె హారిణి
త గాదు సైపుమీ తమియంచుగెమ్మోవి
చెణకివచ్చితి విట కనియె సుమతి

మగనిపోఁకైన నెట్టైన మసలవచ్చు
నత్త గనుబాఱివచ్చితి వనియె విమల
పడుచురాగల సిగ్గుగాబట్టు నెవ్వ
డింపరిని నిల్వవచ్చితి వనియె గమల.

క|| వచ్చిచెలులెల్ల సత్యకు
మచ్చికమీరంగ నింక మసలవేలా
చెచ్చెరపుష్పలతోటకు
విచ్చేయుమి యాడిపాడి విహరింగోయన్.

చ|| అనివడిసత్యదోడుకొని యక్కట సీనగుమోమువాడియుం
డినకతమేమి మున్నటికడింది యొయారము లొల్కదేమి చ
ప్పునసెఱిగించవే చెలిమిబోటులకెద్దియు దాచకూడదే
యన నెదయేమిలేకనిన నౌనని నవ్వుచు తోటజొచ్చినన్.

సీ|| చివురుగేలెత్తిపిల్చెను గున్నమావి మా
లికి చేయిసాచె బండిగురుపింద
పండ్లుగన్వరచె మేల్పడితియ్యదానిమ్మ
వంగి కైవారిల్చె గపరింపులనటి

చేటంత మోము జేసెను రెప్పతమ్ములు
పరిమళశ్వాస విచ్చె మల్లెరెక్క
బూఁగుత్తుల సురపొన్న వన్నె వహించె
నాగకేసరి తీవెఁ జిగిసెనగ

పొదలు పరిసెజ్జలు సిచి నిల్చునల గణ్ణె
జంకెనయమారచెరపమ్మని ఏంకెనవిం
పన్నగాలి సిగ్గు దునసె నన్ను జేసె
నస్సు తీవలు బోఁటులు తొస్తెవన్నెఁదను.

సీ॥ ఏలనాగ యొకతె యుయ్యాల నూఁగాఁగాడె
బెల్లుగా బెను చేత పుల్లతిత
పిఁడపోఁడి యొక్కతె పసలుగోయుగ నెగ
సంపెంగ పొదఁజూడ నన్నుజాడి
చాన యొక్కతె పొంతలోన దూఁగడంగ
ఝుంపైన నసవళ్ళక్క తొక్కళక్క
మారేడు పత్రి లోక్క మకరందుఁ బరిమళింపఁదొడంగ
కంతుని గెల్వ ముక్కంటిగొల్వ

జెలియ యొక్కతె నెమలికంపియను పలను
తమ్మికన్నులచెలంగారు తగటుచేలు
పిల్లగ్రోవి యదుకుంబాని వెన్న పనని
సత్యకడవచ్చి తమిగోల్చి చదురుపలికె.

క॥ పలుకాడ నైనన్నోచమె
బలుకావర మొందిమమ్ము బలికించ రహా

కోలగాదె మీకు నన్నటు
కోలకోలయనిపల్కె చిలుకగోరువంకలటఁ.

గీ॥ ఎపుడు మీయాటలున్నవే యించుకంత
కూర్మినాయాటగనుడని కుంచెవిప్పి
యాడమొదలిడి పిల్చె నారాయనంగ
కెరలిపురిపిట్ట కెప్పున గెకవేసె.

ఉ॥ కోయని కొల్లగా జివురుఁగూర్కొని యొప్పవమొట్టుపైనిఁ
లోకోయని సన్నమైతగు నెలుంగునఁబాడెడి వేల్పుటంటి యొ
కోయని పాసియున్న చెలిగుంపు నేచగనచ్చు కంతుసం
కోయని సత్యబిల్చుపలుకోయన కోయసె కోయిల ల్త్రగఁ.

ఉ॥ జుమ్మనుతుమ్మెదల్పువులు జొప్పియటన్న నతేనియాని జుం
జుమ్మనసామనియ్యరియ జుమ్మనన్నెరతోడుపల్కెడే
జుమ్మల బమ్మకొమ్మకిది జుమ్మనపాఁబలుకఁగనిన్మ్రకల్
బమ్మెరపోవబాడె నెకబాసిన యాలుగుగల్వగఁ దగఁ.

గీ॥ అట్టియెడగట్టువాకిట్టుంచరోకఁ
పెట్టువను జల్లవించిస్నె పట్టుచేరి
పరుపుమీఁదంగ దగుతావులెనసి కూరు
చుండ బలుకంగదొడగె నయ్యాలగమున.

క॥ అత్తలు మనకందరికిఁ
నెత్తిపయింగూరుచుండి నిల్పుదు రెందుఁ
దొత్తులవలె గుందురు మన
మిత్తరినందులకు దగిన యెత్తంచదగుఁ.

కం॥ కొడుకులు వచ్చిన తోడన
బుడిబుడి జనుదెంచి మంచపుం గోటికడన్
వడిగూరుచుండి చాడ్కి
నుడువులు జెప్పబోయుచుండ్రి నూతనడంతిన్.

గీ॥ కనుక గోపండ్రు వచ్చినవెనుక నత్త
లున్న యొక వారి నొంతగార నుంపవలయు
నట్లు గాకున్న బసుపుల యానమీద
మగలు నత్తలు నసచు దీర్ఘనమొప్పు.

కం॥ అనిపల్కు గనలమాటలు
విని లలి సెబాసనాగ విమలయునొప్పన్
గొనియాడిరి తక్కంగలి
గిన జాణలు వాణి సత్యగెంటిరి దాసిన్.

చ॥ చెలులటులాడి వేవి పెను చిమ్మనగ్రోవ్రులు పిచ్చికార్లగో
మ్ములు నమచేతులందుగొని పూనిక మున్నటిచీరెలూడ్చి కా
వ్రలు బిగించి సొమ్ములు పుంపరి తిన్నియనుంచి తమ్మిపూ
గొలకునజొచ్చి రాసుకొని గుప్పున నచ్చరలూడిపడ్డటుల్.

చ॥ కొలకున జొచ్చువారు జనుగొందలు దాకెడు నీటనున్న నా
నిలబడి చెతులందుకొని నీటెగ న్నడుచక్కి సత్యను
న్నెలమి దలంపనయ్యె నెలకేర్పడజట్టును వానగూడుగా
బోలుపుగదెచ్చి తెప్పనిడుపోలికగాములుగూడియున్నటుల్

ఉ॥ పువ్వుగెళ్ళాకులిం జెలులు మున్గుచు దేలుచు నీడకాడకున్
దవ్వులబోయినట్టితరి దమ్ములు చెల్వలమోము లెంచగా -

బువ్విలుతుండు త్రిప్పి నెరముద్దుమొగంబులఁబూని తమ్ములన్
రువ్వఁగ సాగినన్ సొబగుదోఁచె విరుల్ సరివారు నవ్వఁగన్.

ఉ॥ పిమ్మనగ్రోవి బూని యొకచేడియ యొక్క తెమిాద నీరెగం
జిమ్మిన నో యోాలయని చేడియలెల్లరు బిచ్చికారుచున్
గొమ్ముల నీరుజల్ల యొకకు న్వడితో జన నంటబాఱు నా
కొమ్మ హెూరంగుపాల్కడలి గ్రిమ్మరు చిప్పికి బెచ్చువచ్చెడిన్.

చ॥ చెలువయొకర్తు నోలనిడి చెల్వలు గవ్వల నిచ్చియున్నచో
వలపెము కుల్కుగుబ్బలఁగసన్ నడుమున్ దొడలన్ బిరుందులన్
దలగక నంటుకొన్న నెఱత ల్వైకవిల్తునాగం చెకచ్చగా
దళతళలాడు కత్తులవితంబున బొల్చె రాకళ్ళొకెళ్ళకున్.

ఉ॥ ఒక్క షొలంతి తమ్మిగమి యుక్కిరిబిక్కిరి గాగ నున్నచో
జక్కగ జేరి వాఁడెనదుచక్కసి నిచ్చె వెలందులాఁక నా
చక్కసిగొంగదొంగయొయు రాగితనంబున నన్ మొచంగి మీా
పక్కకు వచ్చెనా యనిన బాగు బళీయని నవ్విరందరున్.

ఉ॥ ఒక్కతె కంతువేస మనువొంచగబూని మరొక్కదానికిన్
జక్కమగంటి మించగు పసంపగు సొంపమరించి తమ్మిపూల్
గ్రిక్కున గూర్చి కంతుశనగా నలవాని వెలందులన్ దమిన్
బొక్కపసంగనేసె గురిబూనిక జిక్కులు గోయిలార్వగన్.

ఉ॥ రంగగు నక్కలంకు చెదరంబటి జవ్వనుఃగాడు పిల్లయే
ముంగుఱిరీతిగా చమచను ల్పిరుదుల్ తొడలుం దడంబడన్

జంగున దూకుచుం గలగుసుప్పగ వంకలి మీను లెండ్రిలుచ
బంగరుసంచలు స్వర్ణకిబాగ నొడ్డుల్ప్రకి డాపగా వడి౯.

ఉ॥ ఆకయ దేటసీటికిరొం నప్పుగ యచ్చిగుదాకబోంక్షచే
గాలియజెంది నల్లనలు కప్పుకుబూని హొరంగుమూని య
వ్వాకల యాతమొత్రిల నవారిగ హొలానిబొబ్బచెట్టి మీ
పోఠితమోవ్వజాలనని మొత్రిక్కడె కెందుక మోద్పు చేయుచ౯

ఉ॥ అంతట సీటిగూట సెలులంపి తటాలున నొహ్గిగేగి మే
నంతయు గల్లులం దుడిచి యాక్పకుపల్ సరిగంచు గోలచ౯
వింతపకానిక్రైక లేసరంచి నగల్ గరిపిరాగెబ్ఛ్ బో
ట్లంతయుడిద్ది కాటుకనేర్చడి సమర్మ్మతూపులోయన౯.

గీ॥ అవల బ్రొడ్డాటయు సిరపోయుంగివలగు
గీనలెక్కగసపలయు బాపిరులక్షిగుల
గురుల దుసుమంగిపలయును కోసి నసల
మరునిగెలుంచంగనలెనని మ గుణదెగుప.

కం॥ అచ్చట వెన్నుడు శౌగను
హొచ్చరిక దలిర్చ సొమ్ము లెమ్మెలునిగుడ౯
జెచ్చెరముచ్చట ఫెజలో
నిచ్చినప్పైకెక్కి సిక్కసెరి బయనంబై.

సీ॥ మగసేతసల్పపొల్పగుపప్పనుబ్బుపై
నరుదెంచుజంత నింపైననగక
పునుగుజవ్వాజి కప్పురముగస్తురిబూయ
బూనెడిచాన నింతేనిగనక

బిగికౌఁగిలింతకై చెఱఁగుమైపయ్యెద
దొలఁగించుకొని వచ్చు వెలఁదిగనక·
గమ్మవాతెర నాదుసామ్మ్రటంచెగువున
నొరులఁగాంచక మించు నువిదగనక

సుకటివిసరెడి విరిబోఁడిసోఁపుగనక
నొల్లెసవరించు గరిత మైయొఱపుగనక
యడుగులొత్తెడి రుక్మిణినైన గనక
సత్యగననెంచి తమిఖంచి చౌకళించి.

సీ॥ సొంపునింపెడిసంకు సుడివాలు నిరువంక
నొఅపుగా నిడుమాట మఱచిపోయె
బక్కాఁ ఱెక్కల బల్లంబుగట్టించి
మునిసియెక్కుడుమాట మఱచిపోయె
మగువలు పాలునీరుగ గ్రోవిబలికించు
మురువులంతకుమున్న మఱచిపోయె
దొరల తమ్ములను మంతురులను రావించి
మన్నించి పనిగొంట మఱచిపోయె

పొంచి చెలిగాంచి వలపునముంచికౌఁగ
లించి యులికించి పలికించి యింపునించి
పెంచి మరుబారి గడిసి సొక్కించి తమి న
లంచి మొగ్గించి యాటదెత్తునంచు మించి.

చ॥ కుగులసియాడ భ్రొన్నెమిలికుంచియపీడ నెలంతలందఱ
గొరకొరలాడ చుట్టలెటకోయని లోపల నాడనేమి మా

మొరయనిబంట్లు వేడ దనమోళ్ళబులుంగులేరేదు జూడ బం
గరువలెవాటుతోడ తమకంబెసగూడనవశ్య వడిఁజనెన్.

మ॥ చనికాంచెన్ గరివేలుపెట్టయెదుటన్ జాల్వారుపూదేనె బెం
చినపెంజక్కెరకేళిపండ్లగెలలన్ జెల్వంపురాచిల్కగుం
పుననేర్పాటగుకూర్పుటాకుదరుశన్ బోల్పారులేమావి విప్పు
ళ్లనుజాంపంబుల గప్పుంబోడుల నేయంబుల్ మదినాటగన్.

సీ॥ పెరిగిచుట్టెడితీవ యొరపిళ్లవంగి జొ
త్తిల్లుచుండెడి పుల్ల్వదేసకాల్వ
పండి తమంత డా బగిలిన పనసపం
డ్లనుగారు నూటబెంపనయుచింక
నిగనిగమను నల్లనేరేడుపండ్ల ది
ప్పలనుండి పుట్టినపోఁపువాగు
తిరిగిచిల్కలువాఱిల దొరగుమెత్తనిమావి
పండ్లగుజ్జున పారు నిండుజాలు

గలసి పరచెడి యేఱుచెమ్మలదొడంగి
పెరుగు లేదీయమావి గప్పరపుటనటి
మేలిపండుల నత్తోటమాలియొకడు
దెప్పి వసుదేవకొడుకున కిచ్చిమ్రొక్కె.

క॥ ఆపండ్లన్ గొని వెన్నుం
డా పేదను గనికరంబు నంటంగని హెం
జాపులొసంగెన నింటికి
రా పొమ్మని తోటకరిచ్ఛరం జొప్పితమిన్.

సీ॥ మానిమ్మపండ్లను దబ్బకాయలుగాంచు
గరితచన్నులటంచు గౌఁగిలించు
కపకవలాడు చక్కనియాకులను గాంచు
ముగువ చెక్కిళ్ళంచు ముద్దులుంచు
దొండపండుల గూర్మి నిండారగా గాంచు
జెలియ వాతెరయంచు జెనకనెంచు
చెలువమ్మ వెలిజమ్మ తెలిదమ్మి విరిగాంచు
నువిదమోవ యంచు నిట్టూర్పునించు

తేటిబారులఁగాంచు నాబోటి కురుల
టంచు వడిముంచి పట్టఁగలంచిపొంచు
వనటులనుగాంచు చెలితొడలంచు దత్త
రించు తమిగాంచు కోర్కులూరించు కొంచు.

చ॥ కువకువలాడు కోయిలలకుం దలకుం బలుకంతుపచ్చవా
రువములమోగిత కెంతొకసరుల్ విసరుల్ ముసురైన తేంట్ల డ
గ్యుల్ వలిరివాలుగాలికిలయుల్ మలయుల్ సొలయుల్ బళా
యనుల్ దిశిరివరుంతు గొల్పెతరి తిపతితిపురి తీతగాగనుల్.

ఉ॥ పూఁజవుళ్ల బొట్టలను బోద్రిమొవళ్ళ నరుంగుతిన్నెలల్
జాలియొనర్చుచోట్లను బసందగుచుట్లను జీమబారులల్
మేలిమితమ్మిమొగ్గలను ముంచెడి తూండ్లను దొండపండ్ల ని
ద్దాలగు లేతయాకులను తామరరేకుల తమ్మిదేంట్లనుల్
వాళినిగాంచి కట్టిచెలి యచ్చొలుకల్ మది నెంచుబాలినై.

సీ॥ చిలుకపల్కులువిని కలికిపల్కులటంచు
నెదనెంచు గావని యేవగించు

గండుగోయి కూతగని బోబిపాలించు
నెనరెంచు గానిని యేవగించు
రాయంచ నడక లాలసి చెలివదలించు
నెనరెంచు గానిని యేవగించు
పూతమల్లియగాంచు నాతి లేనవ్వించు
నెనరెంచు గానిని యేవగించు

చన్నులు తప్పులును నందముల్ చందమామలును
కోరతపనికరించు నీకోట్టు తిట్టు
నెప్పుడు వెలిగించదు బలికి బిగ్గరించుకొనదు.
నసుచు తమిచూపదు నగదు నగలు కొందు.

క॥ ఈరీతనై వెతగుందుచుచు
నావెన్నుం డటచుటమున నట దిరుగుచు దా
పూవుంబంతిని వటవిరి
పోవుంనెజ్జన బండి పొంకలిన తరిలోన్.

ఉ॥ తమ్ములు నెమ్ములం గలువ తామరలతాకమైన తావులన్
గొమ్మలు తమ్ములమ్ములనకు గూర్చినకప్పురపుంబొడిం బసల్
తెమ్మెరయెమ్మెకాడు కడు తేకువ దెచ్చి కడంగి కల్పి య
బ్రమ్ముగ బమ్మతండ్రికి గరమ్మనయమ్ముగ జల్లె నైపయిన్.

క॥ కమ్మని యా తెమ్మెర చవి
గమ్మని దనకెట్టి చాయగా గలిగెనటన్
గొమ్మలు గొలనుంటను దెలి
నెమ్మరువబ్బ యిట గట్టి చేయుయ కాదే.

క॥ తెలిసినవెంటనె దనయుఁడు
గులమెల్లనెఱిఁగించు సింపుగుడఁచుచు మునుముం
దఁటఁ జక్కనిక్కి చూచుచు
నటకోటకున్ జేరి వింతలారసి యొకటన్.

మ॥ చపలాంచత్సన్నసతీనగుంపుకడ సిచ్చంబొంచి మేనుంచి కొ
న్నుసబోణింసాఁగుంచు మేల్పరణిపాండవిమ్మన్ గడంద్రోయుచ
క్రనిమోము స్తళుకారుచెక్కులును చక్రంబైన కాల్గన్నులు
న్గొనబావాతెరగల్గి వాలినడువం గొల్వున్న డొంకన్నియన్.

చ॥ మినుచెయిపట్టు వ్రీలి పుడమిం సుడిగుండము లోన గూలి నే
ర్పున నటమెట్టుద్రొక్కి కిరమున్ బెమూతగ గట్లకెక్కి చం
దుసికడకేగి సాగితమితో బలుమబ్బును బట్టివాని చూ
పనువ్రడివోయి క్రిందయిన ట్టుకెయుండగ బోరు మేటకుల్.

క॥ ఆ మెలతల సత్యాంగన
నేమఁదతుక పాల్పొంక యెసగెడి రేవ
ల్లో మఱి రోహిణియో యన
గా మెఱసెన్ గజ్జెనెత్తి కనుపండువుగాన్.

ఉ॥ వాలికనిన్నలున్ జెవట బొట్టిడు చెక్కులు జెందువందకే
గాలిరేడుడెందమున్ మరునికాకలు సోకినమేనుగల్గి పో
ల్పేలుపుగొంగ రంగెసగె వేలుపునుంబలె మానిసింబలెన్
పోలుపఁపిలులేక నఁపోలిడ ఇరుంగగ నేఁకయ్యెడిన్.

ఉ॥ ఆత్తరి నాకుయించెలిచెలువారెడు కన్నెరదెచ్చియిచ్చి నీ
కుత్తుకదిన్నలోగలిపి కూయఁసి క్రింగురాఁకుచెక్కుటన్

మత్తిలి కాయకోయిలలు పూర్వాకృతిప్రాప్తిప్రాణికోట్లకై
పొత్తులవీడి యుల్లిపిపోవగ జేయు వెకిందు మేమనన్.

మ|| పురిపిట్ట [illegible] ముట్టలెత్తి కన నాస్రల్ కేకలలంజాతగా
సరవి న్మేకలపెల్ల లుల్లసిల గొంవత్సాలంవకే [illegible]
బ్బురమై కాయసికోయిలాస్వనముకాపుల్మా సుబ్బాంగగశ్రీ చ్ప
రయేనుంగులు గొల్లులూత్పుకోసుచాయున్నత్యవ్రాప్తిగన్.

ఉ|| ఎండినమ్రాకు లెల్ల [illegible] పైర్లు [illegible]
దుండినపాప తేంట్ల [illegible] వాలున లేచె [illegible]
కొం [illegible] పాటు [illegible] యమ్మ జెంది రా
గండరగండ దేవగునా [illegible] కర్తరిన్.

క|| అప్పు [illegible]
పొప్ప [illegible]
చెప్పిరి [illegible]
యప్ప [illegible] చుచున్.

చ|| వినమొకో యచ్చ [illegible] యసి [illegible] బునన్
గొనబు [illegible] జాతి [illegible] గార్చి వా
యని [illegible] బాడుచుం [illegible] నే
యొన మొదిపీనికించు [illegible] చేయని [illegible] నున్.

ఉ|| ఈనగు మోముగోము [illegible] పెంపహా
యీ [illegible] బారుసోగు [illegible] నుపత్మి యెమ్మె యీ
చానకడానిడా ల్పనులు [illegible] కొసు [illegible] రుండు గన్న గై
నూనినపుష్పాల న్విడుచడో పడకాపునొదల్లడంబనన్.

సీ॥ పరుషంబులను పస్తుబడియుండ కమరునే
ముగువారుచెలిమోము మూరుకొనగ
బండ్లుజిక్కసితేని బానకంబిడకబ్బ
ద్రాక్షక సకిమోవినూనియాన
హొలంగిండ్లు బువ్వపెం ద్రోసగక కల్లునే
గరితనగ్గనబిగ్గగాగలించ
వేల్పురాకతనాల చాల్పులింకందునే
పెదిపేనల్ ముడివేసి చూడ

నిద్దవ గునద్దముల యీషనిడుపులేక
మించుజెక్కులపై ముద్దులుంచవరవె
యెన్ని యోపున్నెములను గావించకున్న
నన్ను తలమిన్న సంగాత మలముట్టు.

గీ॥ మేకినగళులేల మేలిమినగలేల
పడకలేల బుడుకుదాడుకులేల
బుసవి బడయనేల నోడలేల నీపువ్వ
బోడితోడ జోడుగూడకున్న.

ఉ॥ నిండగు జవ్వనంపు సిరనీటను నోసనుమెచ్చి చొచ్చి చక్
గొండలపట్టున న్నిలిచి కోటికి వాతెర తేనెనాని రే
యొంటకు బువ్వపోనలకు నీవరగాలికి నోర్చి కోరికన్
బండెడుదాక నీకనెవబట్టి పెనంగుదు నింతి సెంతయున్.

క॥ గుబ్బలు లదరిన బుడమియు
మబ్బును వలకిందుగాగ మార్పడినం ద

బ్బిబ్బె సంగ్రిము బోర్కిన
నబ్బా యిక సైసజాలనని కొల్లుమునన్.

గీ॥ అనుచు గన్నుసమ్మంకించు ననునువందు
దెరవలందరు లేవి కొర్కిచ్వరులుగోయ
దెపకునొక్కతెగా జని రసముమీర
శేరెనిటు పత్యు గంటి ఒక్కచెద్దుమనయ.

ఉ॥ చక్కనవంపు బోరినయిన గన్నకునొప్పుల కుప్పయైన యా
నక్కసిగొంగ దానెదుకు గాగ పటాలున గన్ను లెత్తి యా
చక్కరబొమ్మ జూడ సిరినాలుపుసోలుపుగట్టె సిగ్గుపై
కెక్కనచూపుపొంగ సురుదేసెను తూపుల యేపుజూపెడిన్.

చ॥ ఇపుడిటు రాదు వెన్నుడిదియొల్లను కట్టయ కన్ను లెత్తి ని
క్కపుటెనజాతు గాకయని కన్గొనుచూపుల చెళ్కుతళ్కుతో
నపునిని వేల్పువాక కెదురన్ వెస నీదుచు బోవుమీనుచా
లుపు కెవరైయొయారములలో బడియీ వెనొకింతదవ్వటన్

ఉ॥ ఎక్కడనుండియో కవిసియేత్తెర జట్టిన సిగ్గుటగ్గమై
నిక్కరుఘణంఘణం ఘణిఘణిల్లనునా కడియంబు లందెలున్
చెక్కవితాల నంపులను బిల్చినపన్ వడినేర్ప లేతపూర్జన్
బ్రిక్కను జేరి నిల్చునెలునన్ జెలువంబుగ జూచి నేర్పునన్.

ఉ॥ తుమ్మెదనీకడం చెరిమతో జవులం దనియంగవచ్చెలే
గొమ్మరొయింపులింపగను కొన్నినలన్ విరియించి తేనియల్
ముమ్మరమొప్పగాసిడక మోమును దాచెదవేల యింకతే
టెమ్మదనుంచి కొర్కెలు బలీయనగా నొనగూర్పగావలెన్.

కం॥ తేటయగు నీ మొగంబును
తేటికనుంగొని యెనొండు దెసకుం జన దె
ప్పాటున నీతోఁ డిదె జగ
మేటికి వంచెదవు మోము నెత్తుము కొమ్మా.

గీ॥ అనుడు నీపెద్దకోడల వదియు నిన్ను
గోరుచున్నది తలఁగనీ కూర్మిగల్గి
తుమ్మెదా నీవు వాలనికొమ్మ విరుల
యుమ్మె వితగాదె బరువుగాదె వృక్షమికి.

కం॥ వినుము బలువనలంగల
పానకముం గ్రోలి లెస్సబడలి దీఱి వి
ద్యానంగల తేనియగాన
బూనవవో లేక మరలి పోయెదవో తేటీ.

సీ॥ నేరేడు పండుకంటె మెఱుంగుగల్గునీ
యొడలిందునచ్చుట బడలవచ్చు
నీముట్టెకట్టె వూనికనూడిలాగిన
చ్చుటచేత నెంతయు సోలయవచ్చు
పొగరెక్కు దుండగీండ్రగు పిట్టలుగుంగ
బాడిసొంపగు నోరువాడవచ్చు
బురుగులదెచ్చి మాపుల్గొనక్క మిముగల్పె
కోలుచే నెదబిక్కు దాలవచ్చు

గావునను సోలపంతయు బోవునట్లు
కుండలో దివ్వెయటు మది గుదురుపరచి

పూని యీ కొమ్మ క్రొవ్విరి తేనెనెల్ల
నాని నిదుకంపు సందియం బూనవలదు.

క॥ అనిపల్కిన మాటలలో
దనుగోరు టెఱింగి యింపుదార్కొన జంజా
వ్మసి చెలిచెవి మోసెడి తే
టని గన్గొని తేఁకచెన్నటి! యిదితగునే.

క॥ నినుగోరి యున్న యీ క్రొ
న్ననల న్వాడికగ్గు పడెడి నవబోడి మొగం
బును నట్టిటుజూపి చెర
ల్చిన సాముల మాత్త్రమే యుసీయని కడకన్.

చ॥ దరియఁగబోయి తుమ్మెద నతండదటించెడి రీతితోపగా
మురువెసలారు చెక్కిటను మోవిగదించిన కైదెమల్చ న
త్తరి నను కామరాకున నతండల లేటసి దోలునట్టు రా
గరితకు వీచివీచి బిగికౌగిటఁ జేర్చె నహా యటంచనన్.

క॥ అత్తరి నోసఖ్యాయని
క్రొత్తజివ్వరుమేసి సూయుకోయిఱ రీతిన్
బిత్తరి యొక్కతె పిలిచిన
దత్తరపడి చెలువముద్దు పనయంత నిడెన్.

క॥ కనికరముంచుము చెలి నా
కని కరమూప నిటువచ్చు నలయింపకు చి
క్కనిపాలుగాకు నీ ను
న్నని చెక్కిటముద్దు లిడుట నాకెన్నటికో.

గీ॥ అన బిసాసులరీతి నీయన్న లేల
వచ్చి రరసిముసంభైన వాలుగంటి
ముద్దుసుద్దులుఁబెయ్యేలు మురిపెములును
గాంచనీకుండి రంచు దిగాలుపడిరె.

గీ॥ కోఁనటువంటి చెలి యొనగూడెనేని
కన్ను రెప్పిడునంతలో గడచునేడు
అప్పవాల్గంటి యెడబాయ నయ్యెనేని
నిముసమొకయేఁటితో సరినెగడుజూవె.

గీ॥ అట్టియెడ సత్యసూర్తి నాదిట్టనెంతొ
వేడుకొని యెట్టకేలకు వీడుకొనియె
తమి జగంబున నన్నింటి నరలగొట్టు
నట్టసేసుగెల్చు సిగ్గు లేదన్నుఁండు.

గీ॥ మబ్బులను మించుజొచ్చినమాడ్కిఁదీప
పాపలుదూరిచనెడు తల్బువ్వుబోడి
యెదనువెన్నుని సరిబెట్టె నెటకొ చనుచు
మానికము దొంగకడనుంచు మానిసివలె.

గీ॥ అపుడు చామనచాయ మే నమరువేల్పు
గరితయెడబాపునంది తత్తరముజెంది
యెంతయునుగుంది యెనలేనివంతబొంది
తిక్కతనమొంది మునుపున్న తెలివిడింది.

ఉ॥ [illegible]ము దప్పనాడితెసుమా యను పాయనుగోరితెట్టులే
మాయను నింతపెద్దచలమా యను మేలఁతనంపుకీలుబొ

మ్మాయను నిర్ద్రిమంచిగొనపూ యను నన్నేపించుముద్దుగు
మ్మాయనునన్ను గూర్మిగనుమాయనునీకిదినాయమ్మాయను॥

ఉ॥ చాయనుజూడవేమి ములుచాయను సన్నిడనాడిపోవుట
చ్చాయను వేళ్ళలింత కురుచాయను నీవదియంతదేలె న
చ్చాయను నెళ్ళలింత తరుచాయను గోరికవెర్రించ గడ్డిపో
చాయనునమ్మియుంటిబడుచాయనుచీయను చాయనుంగను॥.

కం॥ ఎడబాపు నైసజాలక
నడబాటున నాడుతన యొసంగోల్పి య
య్యడపెంబడి యొకతెరుగక
తెగవిల్తుని యుడుమ సిట్టు తెగకే బడితే॥.

సీ॥ సోయగంబుల మోక జూచితిరా మావి
మొలకలార పెంకంగు చిలుకలార
కులుకుచన్నోయిరా చెలి యేది జక్కవ
పిట్టలార పెసంగు తెట్టెలార
కడుముద్దుమోము వాల్గంగాంచరె వెలి
దమ్ములారా పసునమ్ములార
చినవన్నె గురిసెకి గరిగగానరె బొండు
మల్లెలారా విరి మొల్లలార

వంకలార నునుందీర డొంకలార
కంకులార సలీసుగా డొంకలార
జింకలార పువ్వుం దేనె చింకలార
యింతి చేమంతిబంతి మాపొంతరాదె.

గీ॥ పాములార తియ్యసి నీటిపాములార
కొంచలార కడానిరాయంచలార
నిమ్మలార బెడంగు డానిమ్మలార
చాన పిఱిసోన మా కిందు గావరాదె.

క॥ అని పలుబోటుల మాటల
వనటంబడి సోలి సొక్కి వడిదక్కి తుదిం
దనుమఱచి యిల్లువాకిలి
నవబోండ్ల న్విడిచె యవ్వనపు జీకటి చేన్.

క॥ అట ముద్దియలందరు ము
చ్చటదీరగ బూలుగోసి సరగున సెలరా
చాటుపై గప్రిపుబలుకుల
నటనట గదియించి వేరు లమరించు నెడన్.

క॥ పొమ్మటనా పారవైచిన
యెమ్మెన్ బెనుగాలి సోకునెత్తర నెలుగన్
రమ్మనక పొమ్మనక విరు
లిమ్మనకయ సత్యయుండె నద్దియొకీతిన్.

మ॥ అవునే నీపువ్వు లేడనే యనెడువా రమ్మక్క కప్రింపుజె
ట్లవిగో రాలినకప్రిపుందునక తారాపేక తేలేవె ది
ట్టవె నీపంచనువారు దారమెనికుట్టన్ ముల్లును న్లైదె నీ
కెవతిచ్చున్ సమకూర్చి యిన్ని యనువా రేమే మొమాటా
డుచున్.

ఉ॥ కందునాకో విరు ల్జిదుమగా ననతీవవెమల్చి చేయి హా
జ్జిందవి పూదుమారముల సాలున గప్రిపుజెట్ల క్రింద నిం

పొందగ మోహపరవశ బహులునో యేనాగఁ గెంత వింతసో
రెందుచుఁ జూపఁ జూచు చెలులెల్ల నటించుచు దెరుంగ దింతయుఁ గా.

ఉ॥ ఏమె యుటుంటివేమె చెలువేయితివే ననచెండ్లు గట్టరా
వేమె సినుఁ బడాయితురేపేయు దిట్టరె బూచిపట్టనే
రా మెఱుఁతలేఁ గొలుంచదువు నావోకో నమ్మఁగూర్చు రాదొకో
సోమరివైతివా పసుడు సోకనీయతిగ సోకనోకదా.

చ॥ అని వగతుత్తెలిం గవిసి యన్నువచిన్నెలు కన్నులారగా
గని యొసలంటి యంటి పెను కాకం గాకము యున్న దిస్సిరో
యని యెరియేసి సందులిడకవ్వరో యెమ్మె యిలొమ్మదక్కువం
చనువుగ జక్కినోసరుకు లన్నులు గొన్ని తమాషా నిర్చియుఁ గా.

సీ॥ చెలికెంపు టడుగుల జివురాకుల లికించి
యనటితాటలు తొడలం దమర్చి
మదవతి పక్కలకు తామరపాకులను గూర్చి
పరిచెండ్లు ముమ్మొన సిగియగట్టి
కైదోయి కెలదమ్మ కొడలెంత రుజాట్టి
విడపాపు లింటి చెక్కిలుపైఁ దిద్ది
కలువపూరేకుల గన్నుల పైఁగప్పి
కొసిపుట్టువు మోము కలపరించి

పొలతి తక్కినమేనెల్ల బుష్పములను
గప్పురము గంధమును మంచుగలియనూరి
పరిపిగాబూసి వెనువట్టివేళ్ళసుకటి
బుచ్చుకొని వీచి రప్పు డప్పుష్పబోండ్లు.

క॥ మరుఁడాక లత్త్రెరవ ల
ప్పురుసున గావించు పనులపరుసఁ బిరుసై
గరిత యొడల్వ్రాగలు సెగల్
బరగిన మరుగోల్వ్రేకున్న బ్రిదుకదటంచుఁ.

ఉ॥ కలువకొలంకు పజ్జ ససుగంపని పువ్వులసెజ్జఁగూర్చి పెంఁ
వలిపెపుఁబీటపై గడు రుపారముగా మరునిల్పి బత్తి మై
దలఁలను నేలవ్రాల్చి కయిగమ్ములు మోడ్చి తలంపఁబోకుమా
కోలలు కనుంగొనంగదవె కూరిమినోరిమిగొమ్మలన్నముఁ.

ఉ॥ విల్లొక పెద్దగుబ్బలియు వేయితలల్గల పాపరాయఁడే
యల్లెయు వెన్నుఁడే చిలుకునైతనరారగ నొండు రెండుపై
పల్లెలమిత్తిగొంగయడపఁ గలిగెఁ బులువింట తేటిచా
ల్పల్లెనమర్చి పూములికి నాతనిమోదవె పెఁమగంటిమిఁ.

క॥ వెన్నునకు పిఱికిబట్టివి
యన్నలువకు దమ్ముఁడవు బళారే దొరబల్
మన్ననగల మేనల్లుఁడ
వన్నా నినుగొల్చువారి కడ్డోకడున్నే.

చ॥ చిలుకవాలుమాంసనెక్కి యిరిచిల్కలుచక్కెరవింటఁగూర్చితే
టులఁగొనయమ్ము ప్రోగ టకటొంకరియామఁనిగూడిగండుగో
యిలవలినాలిగాలి పువ్వుటీరములుఁ జలిరాయడంచలుఁ
బలసి వాటావాటింగొలువ వచ్చెడి నీచెలు వేమనందగుఁ.

ఉ॥ పట్టినగందు తూపులను బట్టివెసఁ జవిచూడ విప్పియా
వట్టడివిల్లుదాల్చి బహరంబున బుంయనిమ్రోగునల్లెతో

నెట్టననిల్చిశెట్లమని నీగ్గాడిచెట్టల నీళ్ళుదాపి తీ
పట్టినను న్నెలంత యకటా బ్రితిమాలిన గాచుటొప్పదే.

క॥ అనివేఁడినకొలఁది చెలం
తను కింతుకం తనపాగినఁ గైదోయిఁ
మినువంక నిలిపి యలువెర
పున నమపతి గుదుకుపచి మోడ్పుంగనులఁ.

సీ॥ పదియారువన్నె హేలంబచ్ఛడంబుగలాఁడ
మెరగుచాయనచాయ మేనివాఁడ
వెలిదామకలబోలె చెలగుకన్నుల వాఁడ
మొలకనవ్వులసొంపు లొలుకువాఁడ
మురువారు నిండు చందురుమోము సిరివాఁడ
నసిమిచెక్కుల పెంపెసగువాఁడ
మోకాళ్ళవరకు జంపుఁగుచేతుల వాఁడ
ఉపురాకుకైసమ్మి యమ్మెవాఁడ

అన్నిటనుగూడ వన్నెనిపిన్నవాఁడ
మిన్నవాఁడ చెపంగు రాకన్నెరేఁడ
నిన్నుఁగొనియాఁడ తక్కునవలున్నె చూడ
నన్నులకు నీడ గనిపింపు పంచకాఁడ.

క॥ అనియిట్లు వేఁడుమాటలు
వినవచ్చిన వెన్నదొంగ వీలమూరె నటం
చని సోగమోడ్పుగన్నుల
ననబోడుల యెదుటనిల్చెనఁ గనిబత్తిన్.

క॥ మనచరితలంతయు లోసగం
గను తరుడిదె వచ్చెననుచు గౌరవమున చెలి
క్కనకోరికె లొదవునుగా
కని దీవెననిచ్చి సత్యనంటి తెమల్చెన్.

క॥ తనవలపుకానిచే సో
కిన తెలివింలోందివాని కిగంటగనుం
గాని తమి యబ్రము నిగ్గును
మనమున చెనగొనగ జెలుల మాటునకేగెన్.

సీ॥ పసిడిచెంబులనిండ బసలూరుపన్నీరు
పడిదెచ్చియడుగుల గడిగెనొకతె
యూదినగన్నడకుండ బోయెడికావి
యొల్లెగైకొని తడియొత్తెనొకతె
లేదమ్ములపుటాకులే యంచనగనొప్పు
హొంబావలనుబత్తి నుంచెనొకతె
నెలరాతి తిన్నె జెంగలువరేకులగూర్చి
కెంపారుపీట నెక్కించెనొకతె

కప్పురపు విడియంబు జక్కగనమర్చి
పైడిరతనంపు పళ్ళెన బట్టెనొకతె
వెల్లగొడుగును జేబూని వెలదియొకతె
నెరగ నొక్కతె టక్కరి మనువకపుడు.

క॥ ఎరిగి యెఱుంగక వరుడని
మఱియాదలొనర్చి రిట్లు మడతుక లితడా

మదనబ్బయుం జెరింగిన
గరితల కింకెంత బత్తి గల్గెడినో కదా.

క॥ మరియాద సలుపు సరుకులు
దొరికెఁ గరితలకు బూలతోటఁ బలికె
సిరి కనికరముఁ గల్గిన
దొరలకు దొరసానులకు నెందు దోఁచుం గలుముల్.

క॥ ఆపడతు లిట్లానత్పగ
రాపై వలిసొంపుమీరి క్రొల్లన్నుల వా
ల్చూపుఁ నివాళిమన్నన
జూపె నతనికదియె జగముచూడదు టాయెఁ.

గీ॥ అతనిచూపుజాలు నన్నుల చనుగట్ల
దూరి సత్యవంకబారె నల్ల
నల్లనయ్యచాయ నల్లన చెలిపొంచు
వాలుచూపులెదిరె మీఁవోలి.

చ॥ అడకువలగ్గలింప నాకయన్న నవెన్న నిమిషానుగాఁచుచుఁ
నుడివెసిటుల్ బళామిముగనుంగొనుటఁ మదిగల్గుకోరికల్
బడసితి మూడ్చనాకముకోలల్ కోలమంతయుగట్టుకొక్కొసి
యడవియువేల్పుదోటకెనయయ్యెసుమీ తమరిందువచ్చుటన్

క॥ మీమొగవఁ రేరాయని
చే మూచెలిమోముగలువ చెన్నలరారం
గా మరియను నెలరా సీ
రై మీపసపేరి కడలి కబ్బిమెపారఁ.

ఉ॥ మాసకి నేర్పకయ్య కొరమాలిన రేండ్లనుగూర్పకయ్య నీ
తోసరివాని నన్నిటను దూచి నెలంతుక జేర్పవయ్య మా
వేసము చుట్టునుం బొలిపివేయగ నెవ్వరుజాలరయ్య నీ
వేసరినీకు నిందులకు పీలుదలంపగదయ్య యిట్యొడన్.

క॥ అనిపల్కుపాంతిమాటలు
విను రాచూలొమ్రము సొబగు వింతై యొప్పన్
గనిన మడంతుక లా జ
వ్వనిమది గుర్తెరిగి రతనిపైబడె ననుచున్.

గీ॥ ఇట్లు వారిచూపు లితవు లెరింగిన
యింతులందు విగుల జంతయైన
గమలవచ్చి యూరగా నిల్చి యొయ్యార
మొలుక నిట్టులనియె గులుకుకొనుచు.

సీ॥ అనదల గనికరం బమర జేపట్టుట
మాబోటి దొరలకు మెప్పుదెచ్చు
ననబోడి కంతుగొన్నన చిల్కుగనువాడి
వాడియున్నది బలువేడి వేడి
కొని యెదమిందు సాకులు జెప్పరాకు మా
కును నీకు దవులు చిక్కులిక జెక్కు
పదిమంది సవతుల పాలిదిగాదు పు
ట్టిన మొదల్ సిరిమూలలెంకిసుమ్ము

నీపలుకు తేనె సోనకై రాపడంతి
వానకోయిలరీతి నెంతేని యెదురు

జూచుచున్నది పెనుదప్పి సోఁకుదప్పి
కాంచి గుఱుతించు మసి మంకలించుటయును.

క॥ ఇఱుచెక్కుటద్దములలో
బెరమ యొనసి మెసగుచుండ వెలదింగని యో
విరిబోణి మీచెలిం గన
మరు డరవిరిపిల్కు లేసి వగి జెరిపె నసున్.

ఉ॥ అచ్చరలందు పాసగమియున్నవె యందుచు వేల్పుటింతులం
దెచ్చటజూడ మీసాటిగు నీడగి యీశౌర గీహారంగు నీ
ముచ్చటగొల్పుపాట కరముంబెరిమారగ నన్ను గోరి తా
వచ్చుట కెన్నొపున్నెములవారిగ జేసితి నంచు నెంచెదన్.

సీ॥ పలికెనా పెక్కుపండుల మెక్కుపలుకు తా
చిలుకపల్కుల కలకల మొనర్చు
చదివెనా చిగురు లిచ్చను మేసి కూయుగో
యిలసూతలకు హాళాహళులు నేర్చు
వెలుడెనా తప్పుకాడలు గుత్తికడలు తా
యంచ సంచుల నపలించజాలు
కాంచెనా పొగ రెక్కు గండుతుమ్మెదబాదు
లిరువై పులను బనాయించి తీరు

నవ్వెనా నిండు పున్నమనాటి రేయి
పండువెన్నెల లెల్లెడ బర్వజేయు
నిట్టి పెనుదిట్టసొగసులపుట్ట నెట్టు
మానుకొని పోదు ననుకొంటి మచ్చెకంటి.

ఉ॥ జవ్వనమందు జెల్వమును జాణతనంబున నెల్ల విద్దెలఁ
బువ్వులుకావియాలినెనవాలి ననుం మదిగోరు దీనితో
నవ్వినజాలదే వరుడు నాకరుగా నను గొల్వదే బలీ
దవ్వులనుండు టెట్లు జడదారులకుం జడవేరిటులొండకే.

ఉ॥ సన్నల జాయలఁ బనులు సల్పెదబువ్వులపాన్పునుండి యా
కొన్నినబోడి క్రిందనిగ గూర్మివడుంగుల నొగ్గజేసెదఁ
జెన్నలనారు నీనెలత చెంగట నాచెలులందరుఁ దలల్
బన్నుగ వంపజేతు జెలువా చెలువఁ జెలువార నియ్యవే.

గీ॥ అనిన యొలనాగ లెల్లలో నలరి యొలరు
దండచేనిడి కోర్కులు బండ నిండ
గొమ్మ మాకందరికి సంతసమ్ము దీని
వేయుమిక నేల తడవని వేగిరించ.

చ॥ మురిపెములూరగా గడియముల్ రవళించ గడానివట్టియల్
బరిపరి గిల్కు గిల్కువన బల్చనమోవిని లేతనవ్వుల
బ్బురముగ దోప జన్నుగవమోవునన్ నడు మల్లనాడన
య్యరవిరిసోగుబూని మరుడార్వగ గృష్ణునిపజ్జకేగి తాన్.

చ॥ చను లరనిక్కగోర్కులెదసందడిజందులుదొక్క జేతులిం
పొనరగ గంతుజీజగము లోనిలంపగ నెత్తినట్టి విం
టినిబలెనత్తికృష్ణుమెడ కీవిరలిర్పగనుంచె దండ బోం
ట్లైనసిరి వేక్క గన్గొనగ నింతికి నెయ్యము తియ్యమెట్టిదో.

గీ॥ వేల్పుగమి యాగిచెట్టు కొవిర్విరులవాన
గురిసె నచ్చకలాడి పాడిరి జగంబు

పాల్పుజెందెను బంధ్రిముల్ పొంగిపారలె
జున్నయురుముల నపుడింపు జేసె మొయిలు.

క॥ బంగారు పళ్ళెరంబున
సింగారపు రవలుగూర్చి జే సోబనమం
చుం గరితలు పాడిరి పలు
గుం గోయిల లేఫ్రరు మెచ్చ కూసిరటిలన్.

చ॥ పరువములైన యాకులొక పళ్లెపు లెవ్వనగోసి పచ్చక
ప్పురమును గాచు నేలకులు పోకలు కస్తురిగూర్చిచుట్టియా
వెరవరికిన్ వెలందుకకు వేసుగనీయ నొకళ్లొకళ్ళచె
లి రెమునసుంపగైకొని రివేకద కూర్మలకుందు చైదముల్.

ఉ॥ ఇయ్యెడసీకు నిట్టు ప్రాసరించుట జెల్లునె యంచు బల్కు వా
రయ్యెయుదమ్మ యుంగినిన నాగక సీ వసియించు నాకు వా
రొయ్యనరాకుజూచుకొను ముగ్ధ లిపిట్టినియంచు కేలు వా
రయ్యరొయి దొంగి పెండ్లితగవాతగు వారికటంచు నవ్వుచున్

సీ॥ రక్కసుం గొంగ పట్టినంత బక్కి రేని
దలచినంతన రెండు రెక్కలను బుట్టు
గాలిప్రాపులు దనవెంట గాలిరాగ
జెంతకగుదెంచి నిలిపె నప్పెలులు చూడ.

చ॥ చెలియను గృష్ణునప్పుడసి నేడియ! అయ్యాయు నమ్మ గన్నసిన్
గలచి యలంత బెట్టెదరొ కానిపనుల్ బొసగించితోందురో
చెలియ! పులుంగు రేనిపయి సెజ్జను రమ్మసి కేలువట్టి ము
ద్దులుమురిపెమ్ము లూర వడితో పెడతో విను బట్టిపిల్వగాన్.

క॥ వెనుకాడిన సత్యంగని
వనబోదులు గుంపుగూడి నగుబాట్లగు నీ
పనిగూడదు వినగూడదు
తనయయ్యయొసంగువరకు దాళగవలయున్.

గీ॥ ఏము తలిదండ్రులకు జెప్పియేర్పరించి
పెండ్లిగావించి వేడ్కనొప్పింపజేతు
మయ్య మామాటవిని చెలిచెయ్యివిడువు
విడువుమని వేయురీతుల వేడుకొనిన.

గీ॥ వెనుక ముందు లరసి ననబోడి మదినెంచి
చెల్మిబోంట్ల మంచిచెడ్డలెరిగి
అత్తవారిపగువు లాలించి చెలిమిన్న
గౌగిలించి వెడలె గరుడునెక్కి.

క॥ వెలదుక లందరు సంతస
మలవడ నట గదలియిండ్లకరిగిరి తమకం
బులు సిగ్గులు సంతోసము
లలలంబలె బొంగి వరుస నరుదేరంగన్.

క॥ అనిచెప్పిన సూతుని మో
మును గని జడదారులొక్కముగి వెన్నుండే
మొనరిచె నవలం జరిగిన
దనువుగ మాకెరుగజెప్పు మని యడుగుటయున్.

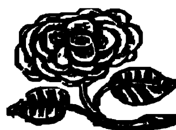
ఆశ్వాసాంతము

చ॥ పలుకులువెచ్చి నల్వకిడి పాల్కడలిందరియించి పంటితో
నిల బయికెత్తియన్నిసువు నేలి బలింబడ ద్రొక్కియెల్లరే

దులమడియించి సంద్రమున డొంకెనమర్చి ప్రియంబుదున్మిసో
కులకెరమార్చి కూశలనుకూర్చి జగంబులనేలునేర్పరీ.

క॥ మొ్రిక్కుల యిక్కట రాలం
జెక్కిన బొమిడికల తేజుచే నెంతయు బొ
ల్పెక్కిన యదుగుంచమ్ముల
చక్కదనము గల్గువాడ జగముల రేడా.

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయ గాపించిన ప్రయస్పు తెలుగునగ్
గొనబారుసత్యసెంధ్రిన్
దన రెడి దుగగుర్కి బడి యసంజెలువందున్.

తృతీయాశ్వాసము

క॥ సిరియనదగు రుక్మిణితో
సరియనవసా సత్యగూడి జతరై కెందా
మరవాజ్జదోయి నాత్రగ
నెరప్రోడతనంబుతోడ నెసగెడివాడా.

గీ॥ విను తలిసిరేండ్ల గని సూతు డనియె నిట్లు
లవ్వాలదితండ్రి మానికం బంకి వేడ్క
దలను దాలిచి క్రొత్తపేవెలు గనంగ
ద్వారకావతికడ కరుదేరువంత.

ఉ॥ అచ్చుటికావు రెల్ల రహాహా ఋకియేమని వింతబోంది ము
చ్చిచ్చుల వెల్గువాల్చుకొని చేరెడునగ్గియొ యెల్ల తేజులన్
మెచ్చుల కోసమూని పుడమిం దిగివచ్చెడి ప్రొద్దొ లేక నా
చిచ్చరకంటిరో యనుచు జేడ్పడితాల్మినిడించిపారుచోన్.

చ. బళి యిది యేమిమించు పాగవారినమాత్రము నబ్బులేదహో
తొలగక కానవచ్చెడిని త్రోసనునప్పుడు వానబట్ట దే
కలయునుగాదు నిక్కముగా నిలమున్నగ నోపునంచు లో
పలజని యాపురంచున గవాకల గౌగిటగుచ్చిరుగ్మ లుల్.

సీ॥ చల్లకుండలను బాజారులో బడవైచి
పరుగెత్తి యిలు జేర నరుగువారు

నేవంక దొలగిన నావంక దొలగి యెం
డోరుల మోము బగుల్చుచుండువారు
నెటుబోవ గాళ్లాడ కిట్టుట్టుదారాడి
పుడమిమీదను గూలబడెడువారు
పిల్లలు తల్లులు భీతిమీర గవుంగి
లించి హాయని బిగ్గ నేడ్చువారు

నగలు బంగారునాణెము లన్ని విడచి
బరవసంబున నెచటికో పారువారు
నంగడుల తల్పులనుమూయ నరుగువారు
నైరి ద్వార్కాపతిన గేస్తు లట్టితరిని.

చ॥ చలుదులచిక్కముల్ త్రోసలచక్కనిగొట్టుకొనంగమూపులన్
బలుపులు వ్రేలుచుండ వడబాటసగన్ వడివచ్చి మోటుపం
చలు పయిపై మెలంచుచును జెచ్చెరవెన్నుని మ్రోల వంకక
ట్టలు బసవైచి భీతిగ కరక్ బుసమింబడి జోతసల్పినన్.

క॥ అగ్గొల్లవారిబెదరువను
దగ్గరి చేయూతలేపి టక్కరిగొల్లం
డగ్గిరివలన గలిగెన్
దిగ్గన నాలోడ మీరు చెల్పుం డనినన్.

చ॥ ఒడయడ యేమిచెప్పుదు వయో మనపేటి బజారువెంట బ
ల్విడిజనుదెంచె మిస్వెలుగో వేలుపురాయడో లేక సెప్ప ద
ప్పడు నరుదెంచు రక్కసులపుట్టలదిట్టయొ పెద్దబూతమో
కడుపునగన్న బిడ్డలటు గాసగదే మము సెల్లని త్తరిన్.

గీ॥ అనిన దన పది నారసియంత కృష్ణు
డెఱిఁగి చిరునవ్వు మోమున మొలకలెత్త
ననియె జడియకుఁడయ్య మీ యంతవార
లిట్టులైన కాలంబున కేది పరువు.

చ॥ విను డటు లేఁగుదెంచునది వేలుపురాయఁడు గాఁడు పొద్దు గా
డొనర శమంతకంబు దలనొప్పఁగ దాలిచి వేడ్క వచ్చు ని
ఘ్నుని కొమరుండు గాఁడె తనకుం సత తేరులసామి కూర్మి పెం
పున నల మానికంబమరె పొల్లగునే కలవారి కూరిముల్.

క॥ అని మఱియు నుగ్రసేనుని
గొనకూడిన రతన మెంతయో తగియుండున్
గనులార జూతు మందర
మును చెలువకు దయ్య మీర మొద్దుచుగూర్చున్.

సీ॥ అనినవెల్లరు బల్కి రవునవు నా బమ్మ
చెయ్వులన్నిటను బిచ్చితనముండు
ముసిడికాయలకు బొల్పెసఁగు సోయగ ముంచి
పనసపండ్లకు ముండ్లు బాగుగొల్పె
తుంగముస్తకు తావి దోరంబుగా జేర్చి
బంగారమునకు నొసంగడయ్యె
పిసినిగొట్టుకు డబ్బు చెల్లుగా నొనగూర్చి
యోగికల్గిన వాని కీయడయ్యె
మగతనము లేనివానికి సొగసుకత్తె
దార్చినట్లుగ నా శమంతకము నుగ్ర

సేనరాజున కీశ బ్రిసేనునన్న
కిచ్చె బువితేండ్ల కెల్ల సన్నెల్లగాగ,

క॥ అని యనుకొనుచుండంగా
దనగీముం జేరి యింటతగువారిఁ గ్రొ
న్ననబోడిఁ మురిపెంబుల
గనిసత్యఁదమ్ముగుఱ్ఱగాంచెఁ మించెఁ.

క॥ తాబొందిన తంటాల్ గా
రాబమ్మున నింటిలోన రాచుట్టల కెం
తేబట్టె సంతసంబిడె
తోబుట్టు ప్రసేను చెలమితో మైమఱచెఁ.

గీ॥ రాకొలపుమిన్న యైన సత్రాజితుండు
పంచిగా నింటిమూల శమంతకంబు
నుంచి పుష్పాలబూజగావించుచుండె
రోజునకునెన్మి చేసి బారువుల మేల్మి
బంగరువు తప్పకుండ నొసంగుచుండె.

క॥ అత్తరి గోడలు మేడలు
నెత్తగుబురుజులు నరుంగు లిండ్లును గోట్టాల్
జిత్తరువులు గంబాల్ మేల్
పుత్తడి నమరింపజేసె బొలుపారంగన్.

ఉ॥ చేయనిజన్నముల్ సెనరుచే నలరింపని బీదపెండ్లు కై
సేయనియిండ్లుముక్కుపయి జేయిడిచూడని వేల్పుటాం డ్రహో
హోయని యెన్నిరో కయిత లల్లనికైపరులన్ సెబాసు వ
హ్వాయననట్టి తేండ్లు గనవచ్చునె యాయదనున్ దలంపగన్.

చ॥ తిరుగుట మానిరంబులను దీరిచినట్టి కడానిమేడలన్
కరగుట లెవ్విరయేబనులకై తనుగాంచిన చీదలంపునన్
జరుగుట పుస్నెముల్గలుగు జన్నములన్ దగునోలగంబులన్
సురుగుట చెడ్డచెయ్వులను సూవెరిసేనుననుంగుటన్నకున్.

చ॥ ఒడలినిజూచి దువ్వలువ లోగిక మాకటిపొట్టజూచి కా
ల్నడగని జోడు బోడితలలంగనిపాగలు పోగులెంచి తా
వడుగును బెండ్లి జేసికొన బట్టెడు సొమ్ము నొసంగు చీదకే
ర్పడగ ప్రసేనునన్న యదిరా యిదిరా యల కెంతయోతగున్.

ఉ॥ పచ్చలు గెంపులున్ రవలు బంగరు వేలుపురేనిరాలు వా
నిచ్చి హారంగు బొమ్మ లమరించుమటంచని తండ్రియానగా
నిచ్చను సత్యభామ లానరించెడు వారలబిల్చి వెన్నునిన్
ముచ్చటలూర నొక్కచెలి ముద్దిడునట్లొనగూర్పజీయనున్

గీ॥ మరియు నెదయందు నేరీతి మలయునట్టి
చెలువుగా కత్తిచెలకాని చెయ్వులన్ని
వేడ్కజిత్రువులందు గావింపజేసి
ముగుదచెలికత్తెలకుజెప్పి మురియుచుండె.

క॥ అన్నెలతయిట్టులుండన్
జెన్నలరన్ దండ్రి యుగ్రసేనుండను రా
మన్నియకు శమంతంబా
వెన్నుండిమ్మన్న యట్లు వినిడెందమునన్.

మ॥ తగునే వెన్నునకిట్టులాడ నిసిరో ద్వారావతిన్ చీప యిం
పగువాల్గంటిని బెండ్లియాడునెడ నాహాబల్మి జేకొండ్రు బల్

మగ లెవ్వారయినఁ గడంగి యిది యేమా మాయలనుఁ గృష్ణుడీ
తగవుఁ మాలిన శాయనింగొలువ వంతల్ జెందకే తప్పునే.

గీ॥ ఒరుల సేఁతల నూరెల్ల వరిగితిరుగు
గట్టితుంటరి తెడుగా నలిగె నింక
నాకనిచే సొమ్ముగని యోర్చియుండఁగలదె
చెన్నటుఁ బొంత కెప్పుడు జేరరాదు.

చ॥ అడుగున నాకో శపంతము నహో యదియెట్టులొసంగువాడనా
యొకలిని నానియున్న యెడ నూపిరియుఁ వమ్మిన నిత్తుఁగాక కా
వడవుల వానయెండలకు నాకలిదప్పుల కోర్చినిల్చి మిం
డౌడప్రనుగొల్చి వేల్పుఁ కనుంగొనరానిది గొంటినక్కటా.

గీ. అని మరియు నిట్లుఁ గలఁపోసె సత దెసంవ
సోకులనుగొట్టి వేల్పుఁ సాకుజెట్టి
యిట్టి చెడుచెయ్దమున కేల నిచ్చగించు
నిచ్చగించిన దప్పునే యీశ నాకు.

గీ॥ చక్కఁదనము కెల్ల యిక్కఁ మేల్గొనముల
నీడిన పెట్టె శ్రద్ధలిముడుకొట్టు
నైన సత్యనిచ్చి యడుగులుబట్టిన
సెంచినన్ను గనికరించునేము.

గీ॥ పేర్మి సొమ్ములిచ్చి పిల్లవాండ్రి నాసంగి
చెన్నటులను బూజ సేయుచుండు
బడుగులెల్ల మెడల వారిమేలూరక
మీది కెగిరివచ్చి మోదకుంట.

గీ॥ ఇట్టు లేమేమొ యనుచుండ నింపుతో బ్రి
సేను దడవిసి వేటాడబూని మంచి
తేజి నాయిత్త మొనరించి తెమ్మటంచు
నానగావించి యతడును లోనికరిగి.

గీ॥ ఇంటివేల్పుకంటె హెచ్చుగా బంగారు
పెట్టనిడు శమంత మట్టితీసి
యింపు బెంపునింప నెవదాల్చుకొనెనన్న
వలదు వలదటంచు బలుకుచుండ.

సీ॥ ఆకుపచ్చనిరంగు పోకుదుస్తు హెలకంగు
కడలన్ని దట్టంపు టడవిజేయ
రతనంపు బొమిడిక రవలజిగాజిగి
నరుకేళ్రవలను నవలేచియెత్త
తళతళలాడు చికిలికత్తుల బెడంగు
లెడనెడదొడగి యూరెండగాయ
వలెవాటు సవరించు వలిపెపెంబట్టుసే
ల్పుడమి యొల్లెడల బుష్పాదులగురియ

తనదువేసంబు ననకారుశరినెలర్చు
పూలదోట వితంబున బొలుపెసంగి
జేసి బోయులు బంట్లు వజీర్లుబూన్కి
బరవసంబున గొల్చిరా బయలువెడలె.

చ॥ వలలుబులలమ్ము లిటెలుసివంగులుగుక్కలుజేగలు బయి
గలిగినమాత్రికాండ్రు గమికాండ్రును వెంబడిరా వజీర్ల వ

గ్గలనుడు లాఁటింపుచును కేరడమాడుచు గేలిగొట్టుచున్
జెలువుమగంటిమి స్గన బ్రిసేనుడు ద్వారకదాటిపోవుచోన్.

గీ. తదుపుకొల్లాయగుడ్డ నాదటనుదాల్చి
కత్తెరువులోన వంటకై దుత్తియును ప
నంటియును గట్టియలుబూని జంటలేక
నెవ్వఁడో యొక్క ముదిబాప యెదురుకొనియె.

కం॥ అదిగని విన్నాణము గ
ల్గు ద్వారల్ చనవలదువేటలోపల గడు గీ
డ్డోదవు నన వినక నడచెన్
విదివ్రాల్దాటంగనెట్లు వీలెవ్వరికిన్.

చ॥ తనతెలిమావు తెమ్మెరనవల్చు వడిన్ జనుచుండ మేల్మిగో
ల్పునుసడలించి యుస్కాలపి చూడకడన్ గడిముట్టబారి చ
ప్పునవరుదెంచుగుక్కలగముల్ భవుభౌయటంచు వ్రాల్పెలంగవెం
టనుబడి నా ప్రోక్కను కటార్లుతుటార్లను వెన్కాద్యై రటన్.

గీ॥ తెంపుబెంపున నేయక్షగింపులేక
నడగతోడన నడవిలోబడి తొడంగి
గుట్టలనుబుట్టలును చెట్టుపట్టులరసి
యరసి మెకముల దోరసి వేటాడునపుడు.

గీ. అచ్చటికిదాపునందున్న యట్టి పంజ
మనెడుగుబ్బలినుండు బోయలకు పెద్ద
లైనవారలు సనుదెంచి తేసిగాంచి
మొక్కియొకవుస్తుపిల్లని మోలిబెట్టి.

క॥ పబువా చూచితె వింజం
బబుబరమూకట్టివారికైనను నెంతె
త్తుబలే మూఋంక్షటనుం
డు బగల్ రేయియును జీకటుల్ చిమ్మునుచోన్.

క॥ అందలి మెకపుంతేదులు
నుం దుప్పులు పెద్దపులులునుం జిరుతలు బల్
పందులు లేళ్లు సివంగులు
వందలు వేల్సుమ్మా రమ్ము వానింజూడన్.

సీ॥ వానిదుంపాక నీతోన యేపందు దు
ప్పులపిల్లలే పెద్దపోతులంత
సామి చూపితివె యీచమురుపందికి వెండ్రు
కింత బీకంగ జిమ్మించి కొట్టు
నయ్య పెద్దసిరికాయంతేసి తెల్లగుండ్లు
జలజలరాల్చు నేన్గులు చెనంగి
చెట్టంతయాబోతుబట్టి నేలకుగొట్టి
కొనగుట్టవక కీప్చి తినుమెకాలు

చూడ సొంపౌ కొదమలేళ్ళు చూచినంత
నింటిమాటెత్తనీయని యేదుగుంపు
సింగములకైన నింత తొలంగిపోని
యడవి దున్నలు గొరనాసులందుగలవు.

క॥ తోడరి యెలుగత్తి యార్వన్
బిడుగులు పడిరాలు పెద్దపెట్టున నొక దూ

కుడుచేసిన మావింజము
దడదడలాడించు సుమీ కొదమసింగంబుల్.

క॥ అమ్మా యయ్యెలుగుల నా
బమ్మెట్లొనరించె నొక్కొ పరుసడిలో సిం
గమ్ముల దమ్ముల జేయును
రమ్మా సాపాటము జాతురాయడ ఖుంకన్.

గీ॥ అనిన సంతోసమంది తే డట్లె యనగ
వెంటనిడుకొని యొకజాలు వెంబడించి
అడ్డె పానపాన మబ్బానువట్టె చోటె
యెంతదవ్వైన చెలకప్పె యటంచు
నిన్నిదే యంచుగొని పోయి రట్లతేని.

సీ॥ మున్న గస్త్యాంశురా బుకమిసాగిలి మ్రొక్క
నుండుమిట్లన బండియున్న వాని
పాపసొమ్ముల సామి రాపణంకులకున్కి
యగు నేటి చెలిప క్రొక్క తగులు కాని
నిండియా నడిమికి రెండుపంపులుగాగ
నమరించు పెద్దగట్టైనవాని
కడుమెకంబులకు దొంగలకు తెండ్లకు నిరా
బారులకెక్కరైయి పరగువాని
తమ్ములకు గల్వ పూవుల కిమ్ములైన
వలపు తెలిసీటి కొలకుల వాసిగాంచు
నెత్తముల వేల్పులచ్చరల్ నెత్తమాడ
వేడుకలుగూడ జూచెనా వింజమప్రభు.

క॥ కని యిది కాంచినజాలిగ
మనుటెందుల కేంద్రుబూంద్లు మజ్జారే యు
మ్మినుపట్టి నిక్కియెగురం
జనదే యీ గట్టుకొనకు జనువారలకున్.

చ॥ అనితలపోయుచుం గరకుటమ్ములగోరిల్లులినాము టేనుగుం
బెనసిన కారుసింగమును మోటెలు గుంచెనుద్రుప్పిగోరపం
దినిబాగ రెక్కుడున్న నొకదెబ్బకు దెబ్బకుజల్లులూడిపై
దునిసిపడన్ వడిన్ నెరపె దూలకదెంపు జెలంగ నెంతయున్.

సీ॥ దిట్టమాయేన్గు గీపెట్టుచుండగ దోడ
మట్టిబిగ్గనబట్టి కొట్టనేల
గొరివ్యాడిగోళ్లత్తి కొట్ట రిప్పునవచ్చు
కొరిల్లులికనయీటె గుచ్చియెత్తు
యేనుంగురా తల పైనుండి కుప్పించి
యురుకుసింగము తల నొడిసిపట్టు
కొరికవేయగనోరు దెరచివచ్చెడి పెద్ద
యెలుగుబంటిని చెట్టు కేసిమోదు

దుష్టులను జేరిల్లు నడవిపందులను దూల్చు
కణుజులను గెల్చు యేదులగమినవల్చు
లేళ్ళసవరాల నెనిమిదికాళ్ళవాని
వాల్మీకంబుల గూల్చు నవ్వారిగాగ.

క॥ పటుచియలేడిని బట్టున్
బిటులతివియుక సింగములను బీరమడంచున్

మొఱకుం బందులఁ గొమ్ముల
విఱుచుచుఁ బట్టుకొని మింట వేల్పులు వొగడన్.

క॥ మాటిడఁడు చెట్టు నెక్కఁడు
చాటుండఁడు వలలు బొన్ను సైనము దేఁ
ప్పాటనొకండు మెగంబుల
గాటముగా జంపె నదియకన వేటయనన్.

క॥ ఇటు వేట సల్పుచుండఁగ
జిటుక్కుమనకుండ నొక్కసింగము ననవె
న్కటి వైపునుండి పైఁబడి
పటుక్కుమనిపుత్రియ కొరికి పడఁద్రోసెనన్.

క॥ పడఁద్రోసి బొమ్మువాఁగన్
గడు మెరసెడి యాశమంతకము గైకొని బ
ల్వడి బాఱుచుండె దిన సె
య్యడకో సంతోసమెంతయేన్ విఁసిల్లన్.

గీ॥ ఆ త్తఱిని జాంబవుండనునట్టి యెలుగు
బంట్లు తేఁడల్ల యేనుంగుపగతుచే శ
మంతకము వెల్గుటను జూచి వింతఁబొంది
కొడుకునకు దీనిఁ గొనిపోవ గోర్కెఁ గలిగె.

గీ॥ పచ్చకంటిమెకము బరుపడి మార్కొని
పీలువెంట వెన్కకాలుబట్టి
పుడమిదిప్పికొట్టి గుడిమింగువానికి
తలుపు లప్పడములవలెను గాదె.

క॥ సింగము నిటుజంపి రతన
ముంగొని జాంబవుఁడు వింజపుంబొరియకుఁ దా
బొంగుచు జని పట్టికి ని
చ్చెం గొడుకులకెంతవారు జేయరె యితవుల్.

క॥ అటవేటకు వచ్చుదొరల్
కటకటపడి తేని నడవిగలయ వెదకి యె
చ్చట గానక డెందంబులు
దటుకుతటుక్కనగ గూలి తలపోసిరిటుల్.

సీ॥ రాజుగారైన సత్రాజి త్తైదువచ్చి
మాతమ్మ జేడని మనలనడుగ
నేమిమాటాడుదు మెందుజూపింతుము
భంగకారుడు వాతపతి బహుపిప్రి
యుండు మాపినతండ్రి యొగి మాకు దెచ్చిన
పున్గుబిల్లులు సింగపుంగొదమలు
చిలిపిట్టలు మంచి పీలుకట్టాణిము
త్తైములేవి తెండు తేతెండునాగ

నొరెటులనాడు మనకు సొంపాగుసత్య
సన్న మనలను బిల్చి మాచిన్నతండ్రి
వచ్చెనే నాకు నేమేమి దెచ్చెననిన
నేబదులుమాట నుడువుదు మేది తెరువు.

చ॥ అనియిటులెంతయేని దిగులందుచు గుందుచు పీడు జేరితే
నినిగనియంతయుం దెలుపనెక్కొను సెవ్వగయగ్గివారలచే

వను ఫులు వామినంటి రగుళ్లై పొగిళ్లై సెగళ్లై తోడంగి భ
గ్గన వడిమండ నాప్పురని యాతడు బిగ్గన నేడ్చె నేమనన్.

గీ॥ అనుగుసైదోడు కానరాడనెడి పల్కు
బల్లెమట్లు వానివీనుల జొచ్చి పాఱె
గాన నవరెట్టు లోఁదార్చ లేని వినఁగు
నమ్మ డాయంచు బలవించు నామ్మసిల్లి.

ఉ॥ కాయను నెందుఁబోతి వలుకాయను గూళల పాలిత్రోకచు
క్కాయను మానికంపు బలుకాయను జక్కదనంబు కెల్లని
క్కాయను రావి దేమిపలుకాయను ఠియ్యని లేతమావిమో
కాయను నాయమేకదుడుకాయను గాయను గాయనుంగనున్.

ఉ॥ పాయను నేరమేమి బలుపాయను మంచిగొనాల మేలిరి
ప్పాయను మానిజంపుకరపాయను నాకడరార మేమ్కిఁకు
ప్పాయను డాగితేల పసుపాయను సౌరగు గంతుపువ్వుదూ
పాయను మాయదారిమఱపాయను బాయనుటీయనుం దనున్.

చ॥ డాయను రావిదేమి జగడాయను నెక్కడురారమంచిగో
డాయను నీకు నింతయగడాయను, నన్ను మరిపించుపోఁడు నీ
డాయను బల్పజెర్లమగడాయను నీయొకలెట్లునైతు దో
డాయను నెవ్వరేని బుడుడాయను గ్రొమ్మరుడాయనుం గనున్.

ఉ॥ రోయను పప్పులేమి యుసిరోయను నాకెదిదారితమ్ము గ
ట్రోయను నేకతమ్ముకుమొఱ్ఱోయను నిన్నెగవెట్టుఁజుఫ్రరా
రోయను నీకిదేమియొకరోయను నీవలె నేరు వేటబో
రోయను యొంతపంతిపితిరోయను నేనెటునైతురోయనున్.

క. అనియిట్లు తోడబుట్టిన
ధనువున నెనగానకాని జాలింబడి తూ
లిన యెదసోలిన మెయితో
డను గొంతశమంతకం బెడందందోపన్.

ఉ॥ నేరుపుమై నెదం దనర నిన్ను గనుంగొని పెద్ద లెంచగా
నేరరు నీవెలన్ సతము నిన్ గనిమంటిమి నీగొనంబు బం
గారము నీను నీకతన గాదె జగంబున కెంతొ మేలు వ
వ్యారతనంబ నీ యొసలు వాసిన నాయొడ లేల గాల్చనే.

సీ॥ తమ్ముడా హాశమంతకమా యెచటనుంటి
వెవని పాల్పడి కలివిచ్చుచుంటి
నీదు సింగారంబు నీదు బంగారంబు
తరగల్లై తిట్టల్లై తనరునహహ
నీవుగోర్కెలను నిండించు నింతులుఁ బీద
లెటువంత దరిగాంతు రెందుమందుఁ
పోట్లులాడనివాడ పొద్దొసంగిన లచ్చి
పోయితే నిల్కడ బూనలేవె

పోలుపుగలవాడ వేవెల్గు వెలుగుదాన
అనుగు చెలిదిట్ట సుకముల కోటపట్ట
మురిపెమిడునంట కరువుల దరుముపంట
యంచు బలవించు బ్రిదుకు టెట్లని తలంచు.

గీ॥ ముని శమంతక మణిగ్రసేనున కొసంగు
మనుచు గరివేల్పుగోరి నట్లచటనిచట

వారలాడిన మాటల బారజూచి
యరసి యిదివాని పనియె కానగునటంచు.

శా॥ ఔరా తుంటరి మానికంబునకునై యాసించి నాతమ్ముని౯
నేరంబింతయు లేనివాని దునుమ౯ నీచేతులెట్లాడెరా
యోరీ నల్లనివాడ నీకొలువుచెయ్యల్ జూపితే విన్నవా
రేరుంజీయనరోయటంచు బలుమారెగ్గెత్తియాగెల్లెద౯.

కం॥ మాటల బెరకతలందు౯
నూటీ పోటీ నుడువుల నూచాయల న
మ్మేటిపయి నపనెపమ్ము౯
జాటించె నిజంబటంచు జగము న్నమ్మ౯.

సీ॥ ఎన్నైనను దన్నింత హెచ్చుకించ
గొల్లయిల్లాండ్రు మరగిన కోడెకాడు
దొంగపనినట్టు టక్కరితోడబుట్టు
వెవ్వడవ్వాని చెయ్దుమం చెరుగజెప్పు.

క॥ ఈగాగున రోకంట౯
రోల౯ బాడంగ నతడునుం దెలిసికడు౯
దూలియొకనేమి తెరగని
లోలోదలపోసి తనకొలువ్రునన్ జెప్ప౯.

చ॥ పనుపడనాలకించి బలభద్రుడు జెనంగనరానికిన్క భ
గ్గనవడిమండి తోకచురుకానగ ద్రొక్కినత్రొచుతీతె నా
యనుగగుతమ్ము గుఱ్ఱనిటులారడిసేయగ వట్టితప్పుమో
పినపెనుతుంటరిం దునిమిపెంపుజెలంగెద నిప్పుడంచు నే
పున దననాగలి౯ బయికిబూనిచి పట్టి చనంగ నడ్డమై.

శా॥ అన్నా తొందరయేల యాగుమెదిజేయంబూనినన్ బెద్దలన్
విన్నాణంబుగ లట్టి వారలను మెప్పించన్ వలెన్ ముందుగా
దెన్నుంజూడక మంచిచెడ్డెరుగకెంతే తొందరల్ జెందువా
రెన్నండున్ జెడిపోయిరంచు వినవే యిట్లేలనం చోర్మిమై.

గీ॥ కినుకడించు సాత్యకిని జూచి నందుని
కొడుకు పెద్దవారి నడుగవలయు
ననినమాట కెంతొ యలరి మంతులబిల్చి
యెరుగ జెప్పి కర్జ మెట్టులనియె

క॥ ఎరిగినవారల కెల్లర
కెరుకయగుచు జగముమనుప నిఁబుట్టిన నే
ర్పరిమంతులచే నెరుగుట
తెరగిదియని యెల్లరకును దెల్పుటగాదే.

చ॥ అనవుడు మంతులిట్టు లనిరయ్య వినంగదె మాయెడందదో
చినయటు నిన్న వించెదము జెప్పగలాడిల లేదు మీకు త
మ్మునిగడ తేర్చి యారతనమున్ గొనినాడ వటంచు నీకు వ
ట్టి నెపము వెట్టి వట్టి చెనటిన్ బరిమార్చగ జెల్లది త్తరిన్.

ఉ॥ ఇప్పుడ వానిజంపు నెడ నెల్లరు మానికమీరెకొంటిరన్
దప్పును మీపయిన్ దమయెదం గుదిరింతురుగాన దానినే
చొప్పుననైన బట్టికొని చూపి వితానెపమెల్ల మాసివా
నెప్పలుగాకిదున్న నహహా యని మెచ్చు జగంబులన్నియున్.

గీ॥ అనిన సంతోసపడి వెన్నుడౌను నాగ
నుగ్రసేనుండు బలరాము డొప్పుకొనిరి

వనములుం గొడుకులు దమ్ము లనుగుచుట్ట
లెల్లవారలు నిడియ పోచెల్లుననుడు.

చ॥ నవవిలుతుండు సాత్యకియు నల్లనిబట్టగలట్టిజెట్టి కం
తునికొమరుండు సాంబుడును దొడ్డమగంటిమిగల్గు చుట్ట ల
ప్పనికయి జాడదీయగ వాడు వజీర్గొక కొందరంటిరా
జనియె బ్రసేనుడేగు కడచాయల నా కరివేల్పునెట్టనన్.

చ॥ చనియడవిన్ వగస్వనకి చచ్చియు లన్ బడియున్న యాప్రసే
నునిగని పంతబొంది యిటనొంచెనె కట్టిడి బన్మ్రవాని లవా
యని రతనంబుకై వలువ నిస్సియు గుర్తుకనున్ మొలన్ గనుం
గొని యొటలేక యుండిన దిగుల్పడిరంపరు వెన్నుడంతటన్.

చ॥ ఇదె కను డొక్క సింగమిట నేడ్తెర పీసిని దున్మివైచి పే
ర్చెవెలుగొందుమానికము నెంతయుగైకొని పోవనోపు ని
య్యది పెనుగొర్లజీరు గురు తల్లవె పల్లమి నాత్తెపుత్తెనా
నిదె బువి కాలిజాడయని యేర్పడగా నెరిగించి పిమ్మటన్.

గీ॥ కడగి బొబ్బమెకపుగాలిజాడనుబట్టి
యెల్లవారు వెంబడించి నడుమ
నల్లనయ్య యడవినడివారమున కేగి
డెబ్బిల్లియున్న మెకపుతేసిగాంచి.

చ॥ ఇదియొటులిట్లైనంచు గల్యయెల్లరుసుం బరికించిచూచి యి
య్యది యొకయెల్లుతేనిపయినాలము జేయుటగూలెనంచు దా
రెపలదలంచి మానికము నెందునుగానక మిగ్రింగబోలునం
చూడవినతొందరన్ గడుపునోరిమిజీలిచిచూచి రద్దొరల్.

క॥ అందును గన్పడకుండిన
నందరు నయ్యేలుగుబంటియ కోనెంబో యిం
దెందును లేదని సాగిరి
ముందరనడువంగ నెలుగుభోయినజాడన్.

గీ॥ ఎలుగుతోని యడుగు లలవింజమున
నొక్క పెద్దసొరెకుబోవ భీతుజెంది
యెల్లమూక మొకము లెల్లగా నటనిల్చి
కత్తినేస్త్రియొకడె గవికి జనుచు.

క॥ ఓనేలతాల్పకలదా
మానికమిటననెడు కృష్ణుమాటకు సరిగా
నోనేలతాల్ప కలదా
మానికమిట ననుచు బల్కె మలయయ్యెకలన్.

గీ॥ మంచిదంచు జగము మంచులావరినన
కట్టయెదుకనున్న గుట్టబోరియ
జూల్మెకంబుగొందమసొరియజొచ్చెకరిపి
జొచ్చువారలెల్ల జూచుచుంత.

సీ॥ నెర నల్లచీమలై నేరేడుపండులై
కాటుకపిట్టలై కాకులగుచు
చినచిన్న ముంతలై చిటిబాన దొంతులై
వింతలై బలిసిన దుంతలగుచు
కరియావులై కలంకారు దువ్వలువలై
యామటాబోతులై హత్తులగుచు

చీకటి మూకలై రాకాసిమూకలై
గిరిమీఁదు కాటుక కొండలగుచు
మేర లేక కనుల మీఁద మిన్నువ్రయ్యలై
పడినయట్లు జగము లడఁగినట్లు
తెలగ నానిమోల చిమ్మచీకటి కొరల్
కన్ను వొడుచుకొన్న గాఁవరాఁక.

కం|| అట్టితఱి బాములుఁ జుచుఁ
మిట్టిపడుచుఁ బల్లమనుచు మెల్లన జనఁ డి
గ్గుట్టిపడడు వెరువడు
గొట్టించం డాత డెంతకొంటెయొ తలఁపన్.

గీ|| కడగి జగములెన్ని యడఁగిన తఱియందు
జిమ్మచీకటులుఁ వెలిఁగి వెలుఁగు
నట్టి దిట్టకుట్టయందున్న సొరియలో
చీకటులకు బీతుఁ జెందునట్లు.

గీ|| ఇట్లు లోనిజని కంబికింపుగాఁగ
తళతళమటంచు రగనాఁ వెలుఁగు వెలుఁగ
తిరమయిన పెద్ద మెరుఁగన దేజరిల్లు
సొగసు మేల్ వైడిముత్యాల నగరు గనియె.

చం|| కని కనుదోయి మూఁతఁ బడగా నొకయింత నిరాకృతో నవా
యని యొకనూడిపట్టి బలిరాయిడి చేపి వెకరిఁగు దీసితో
నెనగలదాని గాంచి ఐసి యెన్న దెఱుంగము నిక్క మూకలా
. యని మదిఁగొంత సేపరసి యాసొగసుందన మెంచె నిట్టులన్

ఉ॥ ముత్తెపుదోరణంబులును ముగ్గులునుం బతాకలున్ బళా
పుత్తడిగోడలున్ సొగసు బొమ్మలు పంచటరుంగులిన్నెలున్
చిత్తరువైన మంచములు సెజ్జలు గద్దియలున్ సహవ్వారే
యిత్తరిఁ గొంత సేపిచట నే దనివారఁగ నిల్చి చూచెదన్.

గీ॥ దీని యొడయఁ డెంతదిటముగల్గినవాఁడొ
యెట్టిజెట్టులఁ దెసి పట్టువారొ
యెంతసొమ్ము గల్గి యీమేడ నున్నాఁడొ
చొచ్చివాని నిపుడె చూతుఁగాక.

గీ॥ ఎఱుఁగనట్టి నెపము వరపి సత్రాజిత్తు
చూపెఁగాక యిట్టి చోటువింత
వానిమేలు మఱువవచ్చునే యెట్లైన
దివిరి యిప్పు డప్పు దీర్పవలయు.

క॥ అనియెన్నియొ తలఁచుచు మె
ల్లన ముచ్చుంబోలి యడుగు లం బెట్టుచు లో
జన నుయ్యాలో జొంపము
లని పాడెడి కలికిపలుకు లట వినఁబడియెన్.

క॥ వినఁబడిన దల్పుచాటున
దనమేనుం గుంచి వినుచు వాదిని నుయ్యా
లను వ్రేలు శమంతకమున్
గని యబ్బురమంది యిదియ కానగు ననుచోన్.

ఉ॥ ఏడువబోకుమన్న యిది యేర్పడఁ జూడుము శమంతకంబు నీ
వాడుకొనంగ నీయనుగుటయ్య ప్రసేనుని జంపుసింగమున్

బోడిమిమీఁద నెక్కి యిటఁ బొల్పుగఁ దెచ్చి యొసంగెనీకు నా
తోడని పాఱె దాది చపలో నెలఁ గోయిల కూఁతలో యనన్.

చ॥ అదివిని సందియంబుడిగి యల్లన నుయ్యెలఁ జేరఁబోయి య
మ్మృదితకు వెన్కనిల్చి చెలిమోమునఁ గనుంగవతోడ నెద్దియో
మఱి నిదలంచునట్టితఱి మాయలమారి వశీగుమానికం
బడటున నందె దొంగతనమం దతనిన్ సరిపెట్టురే యొకల్.

గీ॥ ఉలికిపడి దాదికతనంబు వొప్పుటెఱిఁగి
గుండెజల్లన నో జాంబవుండ రశ్మి
మానికము నొక్క మాయలమారిదొంగ
యెత్తుకొనిపోయెనని యెలుంగెత్తి పిలిచె.

వ॥ అలమాటలన్ వినినంతన యెయ్యాలుగు రాయం డుక్కుపెంపెక్క మో
సలకున్ రివ్వునవచ్చి పైదులకి రోసంబాఁకగాఁ బట్టి ము
చ్చిలి యుందే గెదు కట్టి దొంగ యని మాజెట్టిన్ యశోదమ్మ ము
ద్దులపట్టిన్ నెరవాకికజ్జములయందున్ గట్టి డిట్టిన్ వెసన్.

ఉ॥ పట్టినవెన్ను దుండలకు పాటును జెందక వానిచేతు లి
ట్టట్టనకుండబట్టి యొకలంతయు జాంబవు గ్రిందినుండి వెన్
దట్టునకేగజేయగ నతండట వెల్కిలంబడెన్ బువిన్
గొట్టినగోడిపిళ్ళవలె గొబ్బునపింజము మాఱుమ్రోగగన్.

చ॥ పడి కనురెప్పపాటున జివాలునలేచి తొడంగి నిల్వమీ
పిడికిటిపోటుచేత నిను బిల్కుర జేసెద నోర్వవచ్చునే
పిడుగున కోర్చువాడయిన పెన్పగవాడవయేని నిల్వుముం
చోడుపునవచ్చి వెన్ను సెదసుక్కన నెత్తురు గ్రక్కమోదెన్

ఉ॥ సీవిరదెబ్బ యంచతననిన్ గని దాగయిదోయియుందు గా
మూవకిబూని కాచుకొన బోలు నిదే సమయించు నిన్నటం
చూదిపయిన్ బడన్ విడువనొక్కెడ కోసరిలేన్ రవంత య
మ్మొమ్మదునకొక్కబండనురుముం బొడుముంబలె నయ్యె
నయ్యెడన్.

చ॥ పేగతురువచ్చి మార్కొనినపట్టను వారినడంచబూని యొ
ప్పాగ సమకూర్చు తాలుగొనిపోడిమి నక్కరివేల్పుపైపయిన్
దెగి జడివాననా గురియ దేనువ డాల్గొని యొడ్డవాని బ
ల్మ్రాగటిమిజూచి యయ్యెడపిమన్నియ యబ్బురమొంది
చెచ్చెరన్.

గీ॥ బరువయిన యొక్కరాలి కంబమునుబూని
పేయ బెకలించు వానిచేదోయిబట్టి
నడుమగల కాలికంబుంబు బొడుముగాగ
బట్టుమోదెను పలుమారు పింజనద్రువ.

ఉ॥ పెల్లుగ జీమపుట్టెను బీల్చి మెగంబులపెద్ద యెట్టులే
మెల్లన బట్టునూర్చుకొని మీరితకిన్కనొడ ల్వ్రాదిల్చి యా
నల్లనిసామిపై కురికి నా యెదుటంబడి యెట్టుపోయెదో
గొల్లడటంచు నొంచితివౌకో యని బెట్టిడితోడ పైబడెన్.

క॥ పిడికిటి పేర్చిటులగాల్లన్
మడమల మోకాలిపోట్ల మరిపీలగు నె
త్తైడల నొకరొకరి మోదన్
కడగుట నప్పారు బీతుగలిగించె నటన్.

కం॥ మబ్బును నేలయు బంగరు
గుబ్బలియున్ వింజమానదుకొండయు బుట్టియున్
బొబ్బమెగము దలపడిన
యుబ్బరమైతె నచటివారి కయ్యపుజూడన్.

కం॥ పిడుపరు కదనంబారరు
జడియ రొకళ్ళకు కింకజాలునారునే
పుడుసరు పేర్గడుగ రదె
కృడికయ్యమొ పెన్సిప్పోట్ల గాసిలిరురకన్.

ఉ॥ అంతటబాంబునంతు దెసమై నిలువంబడి యోటకిట్ట నీ
యంతటి జెట్టిసందువినిస్తున సెలుంగను పేల్పులైన నా
కంతటినుంచి పారుదురు పాయని బిట్టుగ గద్దరించినన్
దుంతవనా పద్గముచు దుడ్డును దున్నను నీడి జారెదున్.

చ॥ వినుమ పుసు రాముడట్ల తొలువేలుపుట్టి నడంచుపట్టునన్
బసిగొని సోకుమూకలను బల్విడితో విరుచ్చిపులట్ల ను
గ్గానకిచినావ గొంపగను నుబ్బునసంగ్రాము గట్టుచోటరా
యని యదమెచ్చు పెన్పులి నదంతయు జెప్పగనేల నీకిటన్.

సీ॥ తొలిసరాజ నీకివాములునాగ్గటకిబోయి
నడి తానమొనరించి వచ్చునాడు
మోకాలిలో పేపెముద్దు నాటిననోర్చి
జగముచుట్టము నొద్ద జదువునాడు
కాండుకాండను నెల్లగముల నన్నిటి జక్క
జేసి కయ్యపువిద్దె జెప్పునాడు

కారుమబ్బులువోలె గప్పిన రక్కసితేండ్లు
కరకుటమ్ముల వాన గురియునాడు

సుంతయును మేను బడలదు చూడ నీ వె
వండవోకాని యనిలోన బెండువరచి
తేర మొనగాడ నీకగు నూరు పేరు
తెలియగా జెప్పు మొక్కింత తేటఁగొందు.

మ॥ అనుమాటల్విని వెన్నుఁడో యెలుగురాయా నేను ద్వారావతిన్
మనుగొల్లండను నల్లవాడ నగుటన్ నన్ గృష్ణుఁడంచంద్రుసం
దునకున్ చెంపుకుపట్టి నీరతనమున్ గొన్నాఁ డనన్ వట్టిత
ప్పును నేజెందుట నిందువచ్చితిని గొంపోవంగ వేయేటికిన్

గీ॥ అనిన జాంబవంతు డల్లనవనగి యోరి
మన్నె గొల్లడా శమంతకంబు
గొంచుబోదువెట్లటంచు పైమారొక్కనె
నీరసమున దవిలి పోరొనర్చె.

సీ॥ ఇట్టు మారొక్కని పెద్ద చట్టుపైపైచిన
నది వేఁబొజంగు పై యందెడిందె
నీరసంబున నగ్గి నారసంబేసిన
నది కారుచిచ్చు దిన్నట్లమిరింగె
నడిమీర గాలితూపడరింపవలపు ప
య్యెరయట్లు లోపలికట్టెపీల్చె
కినుకపై నీటిచిల్కును వీడ నొక చేయి
బట్టి పుడకలేనియట్లు గోరిలె

కాలు మొయిలమ్మ సిగుడింపగా నతండు
కడగి తనమేని కిరిచాయ గలుపుకొని యె
దండునుసికొల్పె వెంటుక్రిక్కకొండగాగ
లాగి లోగొన వాడు కలంతజెందె.

క॥ అనియిట్లేర్చుట నియతని
ముని పత్ని నాశ్రీసగ తోడనే తెంచినవా
రును బహుమూనవ రోజున
జని రాకరిపేల్చు నాపసదలిన వెతతోన్.

క॥ ద్వారా పాలకున్ వారలు
జేరి జరిగినట్టి కతను జెప్పన్ వినన్
వారనక నున్నుపడిన
ట్టారెల్లన్ గొల్లుమంచునుచ్చి నేర్చెన్.

క॥ కనినతలిదండ్రులును బెం
చిన తలిదండ్రులును ముద్దుజేసినవారల్
మనుమలు గొడుకులు నాండ్రున్
దనచనవరులాందు వగపు దరమే చెప్పన్.

సీ॥ తలమోదు రెండుచేతుల మోదుకొనుచు నో
రీముద్దుపట్టి యాచేదు వారు
గుబగుబరొమ్ము బగులగ్గుద్దుకొనుచు న
య్యా యొట్లు బ్రతుకుదుమనెడువారు
నెవరు తా ర్మారైన నెవియు గన్నట్టక
యట్టిట్టు దిరిగి తూగాడువారు

నోగిరంబులు పండుటుడిగి పేన్ వెతతోడ
ముసుగు పెట్టుక బిగ్గమూల్గువారు

చెరువులను బావులను నగ్గినురకబోన
బందుగులచేత నాకట్టబడెడువారు
నెంతగతిపట్టె ద్వారక కింతలోన
సత్యావో అక్కటా మొరోయనెడువారు.

క॥ చెలియని చుట్టంబని తమ
కెలయించెడి బోజుగటంచు నేలికయంచున్
బలుచాగియంచు వెన్నుని
దలకొని లాగించి పడిరి తెలగని వంతన్.

క॥ ఇటులెల్ల రేడ్చుయేడిచి
కటకట మనయేడ్పువలన గలదేమేలం
చటనున్న దుగ్గినింగో
ల్పుటకైగుమిగూడి గొల్లజోంట్లున్ మగలున్.

గీ॥ గొఱియలును మేకలును బడి కోళ్లు పెద్ద
దున్నపోతులు మామూలు లెన్నుకొనుచు
తెచ్చిబలిపెట్టి బోనమ్ములిచ్చుకొనుచు
సత్తిమాసాల నొకపెద్ద సంతజేసి.

క॥ మాబోనము ముందనుచున్
మాబోనమె ముందటంచు మాసత్తియటం
చేబిగదులో నుడువుచున్
గాబారైకల్ల పనులకావరులెల్లన్.

గీ॥ తలవిరియబోసి పసుపుమైనలది పెద్ద
బొట్టునిండార మొగమున బెట్టి వేప
మండలను చేతగొని గ్రామమునవయూరు
సివముచే గుర్తిడురమి యహాగి చెప్పెనెదియొ.

గీ॥ ఈపులకుగుట్ట విన్నాణమెసగుపుట్ట
యీగలకునట్టు కంపు పుట్టింటిపట్టు
మలపలకు వొంగలకు పూలమాదుగులకు
బంతిపాత్రైన యామత్తుపాకయందు.

గీ॥ గుడ్డలుతికెడువారును గోరుగువారు
కుండలను జేయువారు గొర్పుండినేయు
వారు గడమీదికెక్కెడు వారు మంద
గాచుకొనువారు కడుపార కల్లుద్రావి.

సీ॥ గాడ్పుచూలేను రాకాసులీరని యార్చి
కుప్పిగంతిడెడు నప్పుడొకడు
అడుగకయే కల్లు నవ్వారిగాన బో
యించికర్సనియీనిచ్చునొకడు
ఊకొట్టు వారల జీకొట్టుచును మిట్ట
విన్నాణమును జెప్పవెట్టియొకడు
క్రిందబొర్లెడివాని గేలెత్తి చూపియా
యనకంటెమేలు వెమ్మనునొకండు

కక్కువారలు చీకులుమెక్కువారు
తనదుపెండ్లాము కలజెప్పుకొనుచునన్ను

దాన బలుబూతులనుకొనబూనువారు
నైరి కలఁపందిరులచెంత నల్లరింద్రు.

సీ॥ రంకురాట్నము లొక్కవంక గిఱ్ఱనిమ్రోగ
నొక్కటగొమ్ము వాండ్రూదసాగ
గారడీండ్రొకదరి వీరణంబునుగొట్ట
రహి గంగిరెద్దులు రంకెవెట్ట
కెడపెటమంచు దప్పెటలొక్కెడ జెలంగ
గంటలూరక గణగణ యనంగ
మగవాండ్రు నాండ్రు హెచ్చగు సివంబుననార్వ
సుద్దిజెప్పెడువారు సుతులుగూర్వ

మూడుముక్కలపేకాట గోడిపందె
ములను జూదంపుబల్లలతులువలెల్ల
గూడి పలుమారు పోట్లాడు గొప్పగోల
యలముకొనిమిన్ను వగిలించునవనునందు.

గీ॥ గొప్పవారిని బలె దుస్తులొప్ప బచ్చె
కాండ్రు దేబెల వెనువెంట గ్రాలుచుండ
ననువుకత్తెలువరలుచోట్లను బొజుంగు
లరసి తిరుగాడి కోరినయట్టివాని
సంత నిప్పించి కులికించ జాలిరెలమి.

గీ॥ కనికరముగల్గి నాజూకుగల్గి చదువు
గల్గి విన్నాణమొకయింత గల్గి మంచి
చెడ్డలరసెడి తెల్వికొంచియముగల్గి
నట్టివాఁడొక్కడును కొల్వునందులేడు

గీ॥ అప్పు డుగ్రసేను డందరు చిన్న పె
ద్దలును బందుగులును బలసికొలువ
దుగ్గికడకువచ్చి తోరంపుబత్తిమై
నిండుజోత సల్పి నెయ్యమలర.

కం॥ తెచ్చినవనగలు నవ్వలువలు
మెచ్చుగొలుపు పూలచెండ్లు మేలగుపండ్లు॰
జెచ్చెరనిడి టెంకాయలు
విచ్చలవిడి బగులగొట్టి వేడ్కానినంత॰.

సీ॥ వెతజెందకుడుమీరు వేల్పువేల్పైనట్టి
కరివేల్పునకునెందు గలదెకీడు
వానిపైమోపిన వట్టితప్పునుమాపు
కొనవెంచిమానికంబునకుగాను
జాంబవుతోడ వింజవుసారంగములోన
ననిసేయుచున్నవా డతనిగొల్చి
రతనంబు నలజాంబవతి వన్నియలమిన్న
నతనిచేగొని మేల్మియరదమెక్కి

రాగలడుమీకు గనుపండువీగలందు
కొలదిరోజులలోనని కూర్మిమీర
నందరువినంగ మోవరుల నబ్రమును బ
సందుచిందులుదొలిక్రంగ సత్తిపలికె.

చ॥ గొరియల దున్న పోతులను గోళ్లను మేకల నాదు చెంగట॰
నరికినవారి మిర్రింగుటలు నాయమటంచును మిత్తినోటిగ

త్తరవిడిపించవచ్చునటిదంతు బుసింబడి మ్రొక్కుఁ రీతిగా
నారగెనుమేనులన్నిటిని యొక్కతలంపునజూచుటొప్పగుఁ

గీ॥ అంత గత్త్రినేస్త్రి యనుగు జట్టాలునె
చ్చెలులు నాండ్రు ననువుచేడియలును
తల్లిదండ్రు లన్నదమ్ములు గొడుకులు
మనుమలెల్ల దుగ్గి మాటనమ్మ.

కం॥ అదెవచ్చెనువెన్నుండని
యిదె వచ్చెను వెన్నుడంచు నింపుదొలంకఁ
జదురులతో బెరిమలతో
నెదవంతదొలంగియుండి రెదురుంగనుచుఁ.

కం॥ అట నట్టిల్లుందోర లో
దిటమంతయు దూలి తన్నెరిరితెలిసి కడుఁ
గటకటపడి యాతని బో
ల్చుట కెవరీడంచు బెదరుచూపులతోడఁ.

ఉ॥ ముక్కునవ్రేలుబెట్టుకొని మోమునవచ్చెరువూరిపొంగగా
బక్కవాలుమాయినెక్కు దొరసాలికి బత్తి దలిర్పనే గిదే
మ్రొక్కితిదప్పులోర్చికరముల్ బిరిమారగగావుమంచటఁ
జొక్కపుజోతసల్ప నెదజొక్కి యతండును లేవనెత్తినఁ.

గీ॥ తిరిగి తిరిగి నేలయొరగి పల్మరుమ్రొక్కి
తప్పు సైపుమనుచు దండమిడియె
తలప బంటుతప్పు దండంబుతోడ జె
ల్లానుగాదె యెట్టి మానిసులకు.

దండకము

ఆవేళ నాయొజ్జరాయుండు పెంబత్తి నింపార నా తప్పులన్ సైచినన్ గూర్మిమై జూచి పోషింపగా దే తల్లి రాముండవై చెచ్చెరా రాకాసుం దుర్మార్గా బట్టి యా తమ్ముడున్ వెంటరా గోవలో జొచ్చి మారీచునన్ మోసపున్ సోకు బంగారపున్ లేడియై వచ్చినన్ దాని గూల్పంగ వెన్వెంట నీవేగ నా పెద్దరాకాసి వచ్చి మాయమ్మ సీతమ్మ యున్నట్టి చో నేగి కొంపోవగా నెప్పుడున్ జూపవే ఋష్యమూకంబునన్ జేరవే వేల్పురాపట్టినిన్ గూల్పవే పాత్రుపుతాలిన్ నగన్ నిల్పవే యెంగిలిన్ దల్పకే పండులన్ మెక్కవే మమ్ము మా వారలన్ గోతులన్ గోతితెంస్లన్ విరేన్ బారగా బిల్చి మై దువ్వి మాతల్లి యున్నట్టి పట్టున్ వడిన్ జూచి రండంచు మమ్మంపవే చెట్టునున్ దుట్టయున్ బుట్టయున్ గుట్టయున్ మిట్టయున్ బ్రమ్ముల్ వాగునున్ వంతయున్ బల్లెయుం జెంచకే మేము గాలింప నందెందు గన్పింపకే పోవగా గాలి చూలేగి లంకన్ వడిన్ జొచ్చి యన్నేల కొన్పొం గడం గాంచి సంతోసముం జెంది నీ పేరిడియుంగరంబు జూపించి నమ్మించి నీ యొద్దకున్ వచ్చినన్ దాని నోరారమన్నించి యుప్పొంగవే యందరం గూడి సంపెంబు తాయంగ నేతెంచి యప్పుల వడ్డాణమున్ యంచు బొట్టుంబలెన్ గోలపై నుంచగా జేయవే పిమ్మటన్ గట్టు దెప్పించి మున్నీటికిన్ వంతెనన్ గట్టి నీమూకయున్ నీవు లోట్వెల్పు కానా చియా లంకకున్ బోయి యందొక్కనిన్ మంచివాడంచు జేపట్టి యందున్న తే ది మ్మరిం డిరంపకన్ దున్మి యా రావణున్ గూల్చినన్ వేల్పు

తెల్లఁగడుఁ మెచ్చి నిన్నాడరే యచ్చరల్ మెచ్చుగాన్పింపగా నాదరే యంత యిల్లాలితోఁగూడి సాకేతముంజేరి మమ్మం దరఁ రోజు కొక్కొక్కరీతిఁ నగల్బట్టలుఁ నోటి కింపైన బోనంబు వెట్టించి మన్నింపవే యెన్నియో యేండ్లు రారాజువై నేల గాపాడవే నీయనంబోలగాగల్గు వారెవ్వ రయ్యా జగం బెల్ల బుట్టించి పెట్టించి గిట్టించి లోన న్స్వాలింగల్గి వేడుంగొనఁ లేక యుండెందు గన్గొన్న సందింతయుం బోక యేనుంగులో చీమలో నొక్క రూపై వెలుంగొందు దీవేకదయ్యా ననుం గూర్మిం జూడంగ నేతెంచుటల్ గాని లేకున్న వాడేవ నీవేడ యూతప్పు మీమీద మోపెట్టుటల్ గాంచగా నబ్బురంబౌను గాదే నినుం బోల్పగా లేక నేనన్న యామైకపుం బల్కులఁ బాటిగా నెంచకయ్యా వడిఁ నీపయిఁ వేయు రాల్ జెట్లు నమ్ముల్ విరుల్ బత్త్రిరింబ్రాలువోలెఁ మదిఁ జూడ వయ్యా నినుఁ సుంతముందే కనుంగొన్న చో యెట్లు గారాబ ముఁ జేతునో యెంత కూర్మిఁ గనుంగొందునో యెంతగా బత్తిఁ జూపింతునో దానికిఁ మారుగా యిట్లు బల్ దెబ్బలం గొట్టితిం నేను జెన్నంటనైనఁ మదిం గల్లయుఁ నిక్కముఁ మంచియుఁ జెడ్డయుఁ గాంచగాలేవ నీవే తమిఁ బ్రోవవే రావవే నన్నెలుంగంచు కొంచెంబుగా జూచినఁ నాకు నీకంటె నింకొండు దిక్కెడి యంచాడినఁ నన్ను గొండాడినఁ వేడుకం బాడినఁ.

క॥ చిరునవ్వుగల మొగమును గని
కరమును సింగారమొల్కు గన్నులతో చ
గ్గర దీసి మై నివిరి య
క్కరిగొల్లడు వెరువకు మని గారవమెసగన్.

క॥ నీమదిగలబత్తి ననున్
బ్రేమను బొందించె వేయిమాటలికేలా
రాముడగువాడు జేసిన
నీమేల్మరువంగ నేనె నే నెన్నటికిన్.

క॥ ఈ మొద సల్పినకయ్యము
మా యెడలన్ వియ్యమయ్యె మదిగుందకు మో
హా యెలుగుతేడ కోరుము
నీయిచ్చలొసంగువాడను నిక్కంబిపుడే.

గీ॥ అనిన జాంబవంతు డంతింతయనరాని
సంతసంబు జెంది జాంబవతిని
దెచ్చి కానుకిచ్చె దేవేరిగా నా
పట్టి మేల్గొనాఁ పుట్టయనుచు.

క॥ ఇచ్చినకన్నియ చెల్వం
బచ్చెరువొసగింప నెమ్మి నతడుంగొనగా
నచ్చెర చుట్టల బెండ్లికి
విచ్చేయం జాంబవుండు పిల్వంబంచెన్.

గీ॥ కాంతురి కాంతురి మటంచును గట్టిటంచు
గురగుర మటంచు గీయంచు గోయటంచు

కీయటంచును జొట్టాలు నేయమున్న
హారువిచ్చేసిరా పెండ్లివారిగాంచ.

క॥ వచ్చిన చుట్టల కీతవుల
కిచ్చుఁ మఱియాదసల్పి యిచ్చినకానుకల్
బుచ్చుకొని సేమ మారసి
గ్రిచ్చుజ నందరికి విందుగావించు నెడఁ.

సీ॥ గొరియల మేకల యెరచి తిండికినంజు
లుప్పుకుం దేటిపిల్ల లొకవరుసకు
నాబోతునంజుడు కాముటేనుగు తల
నుండెడి మెదడుకూరొక్కబంతి
కొలమి గావించు ముస్తలబోనమును జొన్న
చెరకుపానక మొక్కదరిమగలకు
లేరావియాకు రాలినవెల్లపండ్లను
మొలవపచ్చికను యొక్క బలగమునకు

నాడెమగుపచ్చి మొక్కజొన్నలును బీత
లొక్క కొలముకు బుట్నాలు చక్కనైన
పండ్లు నొకబారువారి కవ్వారిగాగ
వడ్డనమొనర్చె బలిర వహ్వాయనంగ.

క॥ తనకొలపువారినందర
జనువునకూర్చుండబెట్టి జలజలయను బు
వ్వనుగూర్చి పుడకతేనియ
లనుదప్పిందీర్చి విడెములను దానిచ్చెఁ.

గీ|| అంతవింజంపుటడవిలో నమరుచుండు
తబిసితేండ్లెల్లవచ్చి యంతయును మెచ్చి
యెలుగుమన్నీ దుబత్తి మన్నింపనలరి
యింపుమీఱంగ బెండ్లిగావించు నెడల.

క|| పచ్చలతోరణఁగట్టిరి
హెచ్చైతగు పెండ్లిపీట లేర్పరచిరి పెం
బచ్చడములు దాల్పించిరి
యిచ్చిరికపురంపు విడెము లిడువురికి నగన్.

క|| అల్లుడనియడుగు దమ్ముల
నల్లనబట్టుకొని కడిగి యానీరుతలం
జల్లుకొనె నాతడీసుం
జెల్లెడలన్ గోర్కె సేయు నింతియ కాదే.

క|| కన్నియనుదానవోసెను
జెన్నటులం జెందునట్టి జెట్టికి జగముల్
మన్నించునందు పట్టికి
నెన్నంగా వాని పున్నె మేమనవచ్చున్.

క|| అత్తలిరుంబోడియు చెలి
ముత్తెంబులు దోయిలించి మొనసి మగనికిన్
నెత్తిపయినుంచె నతడును
బుత్తడిరతనాల తాళి బోలతికిగట్టెన్.

గీ|| ఇట్లు పెండిలిగావించి యింపుమీఱ
నాముటేన్గుల నడగల నరదములను

బసిడిసొమ్ములవేవవేల్వానిసెలను
చెరిమమైనిచ్చి యల్లుని, బిడ్డను గని.

ఉ॥ ఏమియెఱుంగదీముగుదయెంతయు గోలలగూడియాడెడిఁ
బ్రాయిమినవేశ్యనైన బనిపాటల నెన్నడుసేయలేదు నే
నేమఱిపాటునన్నిమపమెచ్చుట నిల్చిన బెంగజెందు నీ
వేమియుజూతొ గొబ్బివ్రతిని నీచెలికిఁ సరియెన్నిరీతులఁ.

ఉ॥ ఈమెలనాగప్పై సవతుల్లీరసమాడిన నల్లకయ్య చూ
చాయలుబల్కినఁ దెలియజాలని బేలగదయ్య పువ్వులఁ
గోయగగంది దానొరుపగుఁ గయిదోయియు దీనికద్దిరా
సోయగమెంచి విద్దెచట జూచి యొపంగగదయ్య మన్ననల్.

చం॥ అని తనకూతుతోడ వినుచున్మరొ నీమగ డల్లిపల్కినఁ
గినియకు మోక్కిమైబలికి కిన్కమరల్పుము గౌరవంబునుం
జనువుగలాడుగా నయినజాలినవట్టుకుమాటలాడుమెం
దునతనియిచ్చలఁ దెలిసితోరముగానమకూర్పుచున్నియుఁ.

కం॥ అత్తలమామల యానల
నెత్తిపయిఁ దాల్చిబత్తి నెరవేరుచువిూ
పెత్తనము గల్గువారలు
నెత్తెరివచ్చినను దెలిసి మెరగుము తల్లీ.

సీ॥ బంటుల దొత్తుల బంచజేరినవారి
బెరిమబిడ్డలబోలె నరయుమమ్మ
సీతోడికోడండ్రి నీసవతుల గూర్మి
తోడబుట్టువులట్లు జూడుమమ్మ

బావల మరదుల బంధులనొజ్జల
మరియాదతో జూచి మసలుమమ్మ
మగనితో సరివేల్పు మరియెందు లేదని
తిరముగా నెదలోన దెలియుమమ్మ

పుట్టినింటికి మఱియును మెట్టినింటికి
కీర్తి చెడుపేరు నెందు రాబట్టకమ్మ
చిట్టివై గట్టియసము జేపట్టుమమ్మ
యత్తవారింటి కేగి రావమ్మ అమ్మ.

చ॥ అనితనవిగ్రహుం గిరధరున్ని యు నేరిపి యుల్లునింటికిన్
బనుపు నెదన్ బొలంతి తెలివాలుకనుంగవ వెంటనీరుల
ల్గొని వశమై బిరాన జనుగొండలు దాటచనంగ నెల్లుతే
డుచు మది తాలిమి నాపి కడున్ వగపుంగొని కంటనీరిడన్.

కం॥ అడవులనుండెడి మొగమును
గడుపున గనుకూతు నత్తగారింటికి బం
పెడు నెడల గనుల నీరిడ
బుడమింగల గేస్తు లడలు బొందుట లరుదే.

మ॥ చెలులున్ జుట్టలుదోడబుట్టువులు నా చెంగల్వపూబంతి కిం
తుల మేల్బంతికి సొమ్ములున్ వలువలున్ దోరంబుగా నిచ్చిలో
గలకం దీరిచి తేరుమీద కపుడెక్కించ జేయగా వెన్ను డ
వ్వలదిన్ దోడ్కొని ద్వారకావతికి దా వేంచేసెను పొంగుచున్

ఉ॥ ముప్పది రెండు చప్పుడులు భోరున గ్రీవ జెలంగగా నాగిన్
గుప్పలుగాగ నేనుగులు గుఱ్ఱములున్ బనివాండ్రు వెంటరా

మెప్పులుగుల్క దారుకుడు మెల్లన దేరును దోలుచుండగా
నప్పుడు జూచ్చి పౌరిలు తనయాలు మదిన్ బళిమేలుమేలనన్

కం॥ వచ్చినవెన్నునిపై పై
ముచ్చటలూరంగ పౌరిలిముద్దియలెల్లన్
విచ్చలవిడి విరిజడు ల
య్యచ్చగలో యనగ గురిసి రబ్బురమెసగన్.

గీ॥ చచ్చిమరల బ్రితికి వచ్చినట్లగురీతి
బెండ్లియాడి వచ్చుపెంపుసొంపు
నిన్నినాళ్లనుండి యెడబాపు చేరిచేచ
జూచిరతని వీటిజోటులెల్ల.

చ॥ వెలదుకగూడి కృష్ణుడటు వేడుకమీరగ వచ్చుచుండగా
కలికియొకర్తు కొంబసిడి కంచెల జక్కగదాల్చి తత్తరం
బలవడ వాకిటన్నిలిచి యాతనియందము జూడబోంగ న
క్కలువలకంటిమేను చసుకట్టు వటుక్కున వీరిలె నత్తరిన్.

ఉ॥ అన్నెరనీటుకాని గనునాస నొకర్తుక కేల కిల్జషన్
బన్నుగదాల్చి నిల్చి యిదె పాము ను బట్టితినిన్నురప్ప నే
నెన్నడునొండ్లజూచుటకునిచ్చ యొనర్పనుజూడుమయ్య యో
వెన్నుడ! యంచు దెల్పనటు వేగిరపాటున నింటిమోసలన్.

ఉ॥ పోరణగండ్ల రాకొలపు జోటులుగిరిక్కిరియంగనిల్చి క
న్నారగవానిచెల్వు గనునప్పుడొకర్తుకకర్జ మున్నటుల్
జేరగబిల్చియయ్యెడకు చెచ్చెరదోయి యొకర్తు జూచె వ
హ్వారెయటంచు దోడిచెలులందరు దన్నెగతాళిసల్పగన్.

చం॥ పొలతుక లెల్లజూడ విరిబోడి యొకర్తుక తానువచ్చి చె
ల్వ్యాలగనిద్రయైనవాని చెలువుం గనుపండువుగాగ జూచి లో
నలరి నెలంతలందరిటు లంకిరిసంతస మంచు నీరసం
బలవడజూచె జాంబవతి కారయగా నెటులుండెనో మదిన్.

చం॥ బుడుతను చంకనుంచుకొనిపాల్బుగనోస్త్రకసానిసోయగం
బుడుగకచూడజూడ జెయువుల్ డిగిపోయి పడంకుపుట్ట న
బ్బుడుతడు జారికింకబడిపోయిన నింత రయెబుంగబోదు వె
న్నుడచటువాసిపోయినగనుంగొని యెన్నిసు వేడ్చుచుండుటల్

మ॥ వలతీవల్ కిటికీలు సందు లనువౌ వాకిళ్లు సావళ్లు గొం
దులు తల్పోరలు దిడ్డికంతలును వెన్నుం గాంచగానుంచు మో
ములతో గన్నులతో డనిండి యవిసాంపుం జెందె నెత్తమ్మి పూ
వులతో జేపలతో జెలంగు పడియల్ పోరెన్ గనుంబండువై.

గీ॥ తమ్మికంటియంత దినవాడకరుదెంచ
తల్లి,తండ్రి, తండ్రితండ్రి యన్న
దమ్ములుంగొడుకులు నెమ్మిమైనదురేగు
దెంచి కాంచి కౌగిలించి మించి.

క॥ మొక్కుబడి మొక్కులంగొని
పెక్కువితంబులను చిన్నపెద్ద లతనిపై
మక్కువలు గురిసియుంటికి
గ్రక్కువగొనిపోవ నూడిగవుబోంట్లంతన్.

గీ॥ మేల్మిముక్కాలిపీట లమ్మెట్టికెక్క
లందికిన్ దెచ్చివైచి తసందుమీర

వలపుపస్నిట నడుగుల పసిడిపళ్లె
రముల నిడి కడ్డి తడి వలిపెములనొత్తి.

సీ|| గిలుకుబంగారు పట్టుపావలను దెచ్చి
తొడుగగాజేసి యాజంపతులనులోని
నగరుజేర్చిన నచ్చోటిమగువలెల్ల
నతనిగనిపొంగి కపురంపుటారతిచ్చి.

సీ|| అయిదుపదకములయోగిరా లప్పుడింపు
నింపగాబెట్టి మేలికపళ్ళింపు విడెము
లిచ్చిసంతోసమున బవళించువెనుక
నడుగులొత్తుచు నడిగిరాగొడవలెల్ల.

సీ|| అచటజరిగినకతలెల్ల నన్నువలకు
దెలియగాజెప్పి సంతోస మలవరించి
జాంబవతిసెజ్జనారేయి జరిపెనొక్క-
చిటికెసేపట్ల కొంబొత్తి చెలిమియట్ల.

ఉ|| అని శౌనకుండు మొదలై
తనరు నిరాభారులకు గతల్ సెప్పిడియా
వెనుపోడదెల్ప నావల
వినవలతుము చెప్పుమంచు వేదుకొనుటయున్.

క|| మన్నుందింటివిరా ని
న్నున్నేగొట్టెదను తెరువు నోరనియన లో
నున్న జగంబులు తల్లికి
గన్నన జూపించు శేర్పుగల్గిన వలతీ.

ఉ॥ వీనుఁ నిక్కవట్టి యడవిన్ మొదవు ల్వినుచుండ గొల్లత
ల్మేనులు సైతము న్మఱచి లెస్సఁగనున్గాన నెందుమోదు లే
పా సనకారుకందుబలె నన్నవమొగ్గిష బిల్లగ్రోవిచే
బూని జగంబుఁ న్ని వలపుల్ గొనబాడిన గట్టినేర్పరీ.

తోటకవృత్తము.

అల రక్కసిఱేడుఁ గందరికిన్
జలముంచక సిచ్చట జాఁసుకం
బులుకూరిచి యావల బున్నెపుచో
టలవర్చిన మేటరివైనదొరా!

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హానుమయ గావించినట్టి యచ్చతెనుగునం
గొనబైన సత్కృపెంపిన్
దనరెడి తగగుర్కియుడి యనం బోలుపారున్.

చతుర్థాశ్వాసము

క॥ సుడివాలుఁ వలమురియుఁ
గుడియెడమల ధాల్చువాడ కూళలనూడా
పుడమియు సిరిగలత్రేడా
కడుసాధుల గనికరమున గాంచెడుపోఁడా.

గీ॥ చిత్తగింపుము జడదార్ల మొత్తమునకు
సూతుడిట్లని చెప్పె దర్వాతికతను
వెన్నుడటబవ్వళించిన వేకువతరి
మేలుకొల్పుల వార లమ్మెడజేరి.

మ॥ నినుగన్నారగగాంచి మ్రొక్కులిడి యెంతే దెచ్చియున్నట్టి క్రొ
న్నన నెత్తావులనప్పగించుటకు నున్నాడిందు నీసన్నచ
ల్లనిగాలిఁ మరియాదజేయదగుజాలఁ బత్తిమైచేరి వే
డినవారిఁ గనిసాకుటల్ దగవుతండ్రీ మేలుకొమ్మా దొరా.

ఉ॥ కొక్కొరకోయటంచుదొలికోడియు రెండవకోడిగూసెబెన్
జొక్కయుజుట్టపక్కములజూడననన్ మినుబ్రాకెనెంతయున్
జక్కగదూరుపఁ జెలియ సబ్బున మైజికలీ యొనర్ప గెం
పెక్కెడు కావికల్వలపయిఁ దమయేత్తరజూపుచేతులఁ
మక్కువవేవెలుంగుపలుమారునుజాచెడుజూడుమయ్యరో.

మ॥ అలసత్రాజితుఁడించుకేనియును నాయంబెంచకే నీపదోం
గిలినావంచు దొడంగి చెప్పపినమాకే సిగ్గుచిట్టాడగా
తలవంపుల్ సమకూరెనచ్చెనటఁపంకఁ మానికంబిచ్చి యా
వలనెంతే దెగనాడగావలయు నప్పా లేవిరారా దొరా.

చం॥ అనియిటు మేలిపాటలను నాతని మేల్కొలుపంగ, లేచిచ
య్యన తరిచెయ్యవలఁ సలిపిహాసు జెలంగగ గొల్వులోనికిం
జని తన పోౖలిపెద్దలను జాలినవారల బిల్వబంచి ని
ఘ్నునితోలుచూలుదిల్పి చెకొమ్మవిమానికమిచ్చి వెండియుఁ

క॥ తనకది దొరినచందం
బును జాంబవ్రతోడి గయ్యముఁ జాంబవతిఁ
గొనితెచ్చుట వినుపించిన
విని సత్రాజిత్తుమోము వెలవెలబారెఁ.

క॥ ఎల్లగ మనిచెమదొర ని
ట్లల్లరి పతగానానచ్చెనకటా యిక నీ
కల్లరి మోముఁ జూపఁ
జెల్లదు పోయనిరి యచటి చిన్నలు బెద్దల్.

క॥ తగడిని సత్రాజిత్తున
కగు దోసంబనుచు నొవ్వనాడనివారల్
మగటిమియుఁ గొనముల నొ
ప్పగు వెన్నుని కననివార లచటఁగలరే.

సీ॥ ఎరుగక నిన్ను దబ్బకలాడినాడ నా
నేరంబులన్ని మన్నింపపయ్య

నిన్నొక్కడిట్టగా నెన్నితిగాని ము
న్నింతవాడవటంచు నెరుగనయ్య
నాయంత నేనె చెన్నటినంచు జీకొట్టు
కొనజేసితి బొగడ్త గొంటివయ్య
తరమెవ్వరికిగాని నెరకర్జ మొనరించి
మానికంబిచ్చి నన్మనిపితయ్య

నేను నీకేమి బదులీయ నేర్తునయ్య
నాయనుగు ముద్దుకూతు జన్నారినీయ
మదిగలిగె దాని గైకొని మనుపవయ్య
అల్లుడవు గాగదయ్య యోన్నలనయ్య.

క॥ అని యదుకుల వార్లిన తే
విని గని కనికరము మిగుల నెమ్మదలిర్పం
గను లేవనెత్తి పారపా
ట్మైనయున్ బెద్దలకుగూడ నెందే నొకచోన్.

గీ॥ డబ్బువోవువాడు దెబ్బలుబడువాడు
నోరు నచటనచట బారవైచు
దెలివిగల్గువాడు దెంపుగల్గినవాడు
నొదిగియుండి కర్జమొప్పజేయు.

చం॥ వెరచియొసంగదొక్కకడు వేడ్కనొసంగదొసీయనుంగు
గూతురునిది చెప్పుమయ్య వెరతోడనొసంగదవేనిమానుమే
వెరపును లేదునావలన వేడ్కనొసంగదవేనినిమ్ము సం
బరమున బెండ్లియాడి చెలిబట్టపురాణుల మిన్న జేసెదన్.

క॥ అనవుడు సత్రాజిత్తుం
డెనగానని సంతసమున నినుమడియై నీ
గొనములు సొబగునకుఁ బెం
పొనగూర్చెడి నీకుసాటి యొరుఁడొకడున్నే.

క॥ నాకన్నియకుఁ దగు దీ
వాకన్నియ నీక చెల్లు నాకసిచూపఁ
నాకోలము వన్నె కెక్కఁ
నీకన్నఁ మంచియల్లునిఁ జేగలనే.

మ॥ నినుగొండాడినయుబ్బు నీగొనము లెంతే వెచ్చు నీసోయగం
బునుబల్ రంగుల వ్రాయునెచ్చెలుల తప్పల్ దిద్దికన్నారగాం
చును మై చెమ్మట గ్రమ్మగా గయిత గూర్పుఁ నీకనల్ వేమఁ
నినుబాడుఁ గదనాదుపట్టిగడు తేనెల్ జల్కుఁ జంత్రింబుఁ.

క॥ కావున నీకుఁ గూర్చెద
నాపటనఁ గన్నె తప్పునానఁ నాకై
నేవడసిలి మన్నింపుము
దేవేరిఁ జేసికొనగదే నాకూతుఁ.

చ॥ అనవుడు గృష్ణుఁడియ్యకొనె నౌనని రంపరు బందుగుల్ సెబా
సనిరి యనుంగు నేస్తుఁ హాహాయని పల్కిరి తోడివారలిం
తనియనరాని సంతసమునందిరి పిన్నలు పెద్దలెల్ల వ
ల్దనిరియొడు వారలుం గలరె యన్నుఁ మిన్న తనంతయబ్బినఁ.

క॥ అత్తరి బెద్దలయానతి
జిత్తరువులు వ్రాయువారు జిన్నెలు వన్నెల్

క్రొత్తగ దీర్చెడివారల
మొత్తము లూరెల్ల గలయ మూగినయంత౯.

సీ॥ ఏపరిక్క జూచిన నిసుమంత యెడలేక
పెండ్లికి పందిళ్లు బెట్టువారు
నెచ్చోట బొడగన్న హెచ్చు ముచ్చటలూర
పలురంగు లెలమిమై బ్రాయువారు
నేయింట జూచిన నింపుగ వాకిండ్ల
దీరుగ చిత్తర్వు దీర్చువారు
నేవాడ నెంచిన జేజారు గోడల
నిలువుటద్దంబుల నిల్పువారు

నెందు గనుగొన్న రవ్వంత సందులేక
తీరు తీరు చెడంగులు గూరువారు
గలుగు నాపౌరులు గనువారి తలపు కెక్క
జెలువముల కెల్ల బుట్టిన నెలవనంగ

సీ॥ పండువెన్నెలకు ముబ్బడిమై చెలంగి య
చ్చెరువులూరించెడి మెరుపుదివ్వె
లెనలేని యెలమావి గొనబుటాకుల తీరు
బాటించు పువ్వుల పల్లకీలు
నన్నియో రీతుల నెలమిగూర్చెడి తళ్కు
సోగచిత్తరువుల తీగపనులు
వేయు రేకులతమ్మి వేడబం బడగించ
జాలు సొగసైన ముత్యాలముగ్గు

లమరు వాకిండ్ల ననటికంబములు వలపు
మించు గందంపు పన్నీటి సాంచమేలి
పచ్చరా తోరణాలతో మెచ్చులొలుక
వీడు కనుపండువై యొప్పె వెల్పులకను.

గీ॥ వేయి కన్నుల దనివార వేల్పురాయ
డప్పుడావీటి సొగసెల్ల నమరజూచి
వగ్గు జడదారి తిట్టు దీవనయనాక
టించు మదినుబ్బితబ్బిబ్బునందసాగె.

క॥ అత్తరిలోపల సత్రా
జిత్తు నెలవు నందు బెండ్లిజేసెదు తమి నా
యత్తపరిపించె బలువురు
పెత్తనగాండ్రను గడించి పేర్మి జెలంగన్.

క॥ బూరలు బాకలు ఢోళ్లను
హోరనుతాషాలు మరప లొప్పగుక్రొవుల్
వీరణములు రెసహాత్తుల
నూరక చెవుడందజేసె నొక్కుమ్మడిగన్.

క॥ చిత్తరువు పెండ్లిపీటలు
బుత్తడియరుగులు సమర్చి పూవ్రంబోడుల్
ముత్తియముల ముగ్గులనిడి
రత్తరిపెండ్లికొడుకిల్ హొయల్ పరిచి వేసన్.

సీ॥ కైదమ్మిదోయి బంగారుగాజులు మేల్మి
కడియంబులును గల్లుగల్లుమనగ

నిద్దంపు జెక్కుల నీటుగా మగరాల
జెలగు కమ్మలు తళతళయనంగ
చిరుచెమ్మటకు సుంతగరగు కస్తురిబొట్టు
కమ్మతావులు గమగమయనంగ
మెడలోన వ్రేలాడు మేలిచందురుసోగు
సొగసు లట్టిటు జిగజిగయనంగ

గబ్బిగుబ్బలు తమలోన కయ్యమాడ
నడుమువడకాడ చూడఁగ్రొమ్ముడిసాము వీడ
వలపులేచగాడ వెన్నుని కెలమితోడ
చానయొకర్తుక సంపంగినూనెయంటె.

చ॥ చల్లనిపిల్లతెమ్మరకు జారుపయంటను జక్కనొత్తుచుఁ
మెల్లన నల్లుబిండిగొని మేనవలంది కడుఁ రువారమై
చెల్లుచు గ్రొంజివ్వుళ్ళనెవజెప్పగరానటువంటి చేతులఁ
బెల్లగుకూర్మిమై నలుగుబెట్టె నొకర్తుక యత్తరిఁ దగఁ.

మ॥ జిలుగుంబయ్యెదకొంగుజెక్కుకొని హెుంజెంబూనిచందో
యిచిక్కులలోనుండియు నిక్కుజక్కువల టెక్కుంజూపగా
నూర్పుతావులుగమ్మం చట గ్రమ్మగా మిగుల నొప్పుల్
గుల్కగా నొక్కయుగ్మలిసీరందిశలఁ దిగఁ విడిచె వేడ్కన్
గొల్లరాపట్టికిఁ.

ఉ॥ కమ్మనియూర్పుగాడ్పులసెగల్మెయిసోకగవింతముంగురుల్
నెమ్మొగమందుగ్రమ్మకొనినీటునుజూపకడిందికోర్కెడెం
దమ్మునసంకడింప బలుతావుల నిగ్గగుసున్నిపిండితో
గొమ్మయొకర్తు వానితలకుంగల నూనియ వాపె నత్తరిఁ.

సీ॥ చెలిమిన్న యొక్కర్తు జలుగుదువ్వలువాచే
దడియొత్తె నొకతె దోయి తళుకులొత్త
పసితయొక్తుక పీపునైగుబ్బలదిమిచి
క్కడలించి ముచ్చటముడిని వేసె
కలికి వేరొకతె చుక్కలు తళుక్కులూన బల
పసగరా పొగుల సొగసు పరచె
మొగిముసిగ్గులు వియ్యమును బొంద తీర్చైన
నామమ్ము దీర్చె నాతి యొకతె

యొక్కరితె చూపుకోపుం సువాసించి
నేర్మిగనాఁట పేసలు మెడను గూర్చె
బంగిరువు పట్టుపంచ గట్టంగనిచ్చె
నొక్కరిత నల్లసామికి నుల్లమలర.

గీ॥ అప్పుడాతని యబ్బురంబైనరూపు
గాంచి తమిజెందికుందని కలువకంటి
అట్టి యాతని కౌగిలి కాసపడని
యింతి లేదట గల్గుపొలంతులందు.

క॥ అక్కడ సత్రాజిత్తుని
చక్కని గీమునను జెలిమిసకియలు సత్యన్
గ్రక్కున వెచ్చనినీటన్
జొక్కంబుగ జలకమార్చి సొబగుజెలంగన్.

ఉ॥ ఎమ్మెలుమీరు సొమ్ముల బళీయనగా కయిసేసి బొట్టునై
నమ్ముగదీర్చి సొక్కనుఘుమంఘుమలౌపుల జిల్గుకంచెల

ముమ్మరమైన లేతచనుమొగ్గలపై గదియించి క్రొంబసల్
జిమ్మెడి పట్టుచీర మెయిచెల్వు మెసంగగ గట్టిరంతటన్.

మ॥ హరువౌ మేళములన్నియున్ జెలఁగగా నచ్చెరువ్వలూరించుచూ
పరులౌరౌక్క పుటంద్రుడెందములునీక్షరై చూచువారెల్లదాం
దరపాటొందగ, నాడ రాకొలవు పెద్దల్ మేలి పూపల్లకిన్
మురువొప్పారగ వెన్నునుంచుకొనిసొంపుల్ గుల్కగా నేగుచున్.

క॥ చని యాసత్రాజిత్తుని
గొనబుంగీమునను పెండ్లికొమరుని గడుచ
క్కని బంగరుచిత్తరువుం
బనిగల యొక పెండ్లిపీటపై నుంచివెసన్.

గీ॥ చెలిమికత్తియ కన్నియ చేయిపట్టి
తీసికొనివచ్చుతరి జల్లు దెరనుబట్టి
పీటపై చెలి గూర్చుండబెట్టి విలువ
గలుగు బట్టలు వారికి గట్టనిచ్చి.

సీ॥ చెన్నారు చెంబుతో పన్నీరు దెప్పించి
అపరంజి తాంబాళ మచటనునిచి
మేటనిరాబార్ల కూటువలకునైన
నెన్న కేనియు జిక్కి యెరుగనట్టి
వెన్నునియడుగుల వేడ్కతో నందిడి
పెరిమనుగడిగి యబ్బురపుముద్దు
కూతు నతనికిచ్చి కొమరారులగనాన
పాలిబల్కులందున బరగుతగవు

వెంటబెండ్లిసల్పి వెన్నునిచేత న
గ్గరిత మెడను తాళిగట్టజేసి
రపుడు బుదులుపెద్దలలర సేసలుబూని
సరగ వాఇవ...ని జల్లిరంత.

కం॥ తెలిముత్తెవుతలబ్రాల■
గలికి మెరుగువారు కేలుగవగూరిచినే
ర్పలరారగ బోసెను క్రొ‍ం
పలికులవిల్కానియయ్యాతలపై నాయ్య■.

కం॥ జగములనన్నిటి మనిచెడు
సొగసు■ గేల్బోయి పెంపు సొంపెసగార■
మగరాలుగూర్చిపోసె■
ముగుదల తలమానికమగు ముద్దియతలపై.

గీ॥ కరకుమగరాలవట్టిల యొనపిడి కిక
దాళుదో లేదొ చూడగా నగునటంచు
మన్ననగుసన్నికలు మీనకనన్నువడగు
నుంచి కృష్ణునికాల దాక్రొంచిరెలమి.

సీ॥ అపుడు వారిరువు రెచ్చొప్పీటలను గూరు
చుండి యుల్లములందునిండుబత్తి
తోగోర్కెలిగురొత్త దొట్టిపాటులెసంగ
నగ్గికపుల్ గొల్పియందునేయి
యుంచివేల్మిచేసియించిరప్పుడు నేల
వేల్పుముత్తైదువల్ వేడుకలర

గేల నారతి బట్టి మేలిపాటలుబాడి
రెలమి కోయిల లాలకింపుచుండ

నంత పున్నెంపు టన్నువ లౌదలలను
సేసలిడి దీవనల నీయ చెలగి పెండ్లి
కొమరుడును కల్కియును గూడికొలపు బెద్ద
లందరికి మ్రొక్కి మెప్పులనంది రెసగ.

సీ॥ అంతసాత్రాజిత్తు డలరిచుట్టలకు నె
య్యులకును బీదసాదలకు హెచ్చు
గను మేళగాండ్రకు బనిసేయువారల
కనువుగాబోన మింపార బెట్టి
పలురకంబుల పిండివంటల మదులుబ్బ
నటు సేసి కోరికలడిగిసెలవు
బెట్టి విలువ లేని పట్టుబట్టలగట్ట
బెట్టి సంతసమున వీడుకొల్పి

అల్లునికి దనకూతురి కైదురోజు
లింటనిడుకొని పెరిమెమన్నించిమించు
డెంచమునకూర్మి జాల్వారకుందనంపు
టందలంబులు చెలువైన యరదములును.

ఉ॥ మేలిహాలుమాయిముత్తెములు మెండగునేనికరాచగున్నలు
వాలుకనుంగవల్ మెరుగువారుమిటారపు గబ్బిగుబ్బలు
గ్రాలెడుమంచియూడిగపుకత్తియలు రతనాలసొమ్ములు
చాలుపుపట్టుపుట్టములు చందుకపెట్టెలు నిల్వుటద్దముల్.

చ॥ తలగడదిండ్లుదుప్పటులుదాపుడుకోకలుకొమ్ముదువ్వెనల్
కలపపుగిన్నెయల్ పసిడికాగులు బొమ్మలుపట్టెమంచముల్
చిలుకలపంజరంబులును చిత్తరువ్రాప్పెడి పళ్లెరంబులున్
గులికెడు కూర్మియల్లునికిగూతునకుందగనిచ్చిపంపుచోన్

చ॥ తనయనుగుంగుమారితనుతద్దయుగన్గొని పల్కెనమ్మరో
గోనములపుట్టవై మగనికోరికలం దనివారదీర్చుచున్
బనుపడతోడి నెచ్చెలులపై నినుమంతయుగిన్కజూపకే
చనువున బీదసాదలను సాకుమునీదగుబిడ్డలంబలెన్.

సీ॥ మామల నత్తల మఱదుల బావల
నాదుబిడ్డలగూర్మి నరయుమమ్మ
చేరినీదరినుండు చెలిమినెలంతల
తోడబుట్టువులట్లు జూడుమమ్మ
మగనియానతిమీఱి మఱియాదబోనాడి
పొరుగిండ్ల కెన్నడు బోవకమ్మ
పెద్దలేరైనను జేరిమనింటికి వచ్చి
రేనిపెంబత్తిబూజించుమమ్మ

చెనటి పోలతులతో జెల్మి సేయకమ్మ
ఆటలందేని కల్లల నాడకమ్మ
పుట్టినింటికి మఱియును మెట్టినింటి
కెంతయు యశమ్ముగూర్పగా నెంచుమమ్మ.

క॥ అనియిట్లు ముద్దుపట్టికి
ననువగుకరదలను గరపియల్లునికేలన్

గానబారుకూతు చేయిడి
యనియెఁ గన్నీరు నించి యడకువతోడఁ.

సీ॥ పూవులం జిదుముచు బూదోటనడచిన
గేఁజ్జలును గంది కెంపుఁజెందు
పాలుపుందనముగల్గు పూబోడినెమ్మోము
లేయెండలకునైన వాయిదరుగు
చిన్నారిపొన్నారిచెలువవీనుందోయి
నెమిలికూతలు విననేరకులుకు
సుదతివాల్గన్నులు సోయగంబులుగాని
యుదుటురూపుల జూచి బెదరుజెందు

నెట్లు నడిపింతొ తినిపింతొ యితవు లెరిగి
బెదరు నుల్కనుమాన్పగా నెదియొ తెరవు
యింతి కడుముద్దరాలు సేవంతిబంతి
యిచ్చల నెరింగి దీనివన్నింపుమయ్య.

గీ॥ అని సెలవుబెట్టినంత నయ్యందకాడు
కుందనపుగిల్కు మేల్పావుకోళ్ళమీద
జని చెలియగూడి తేరెక్కె చామతోడ
నెగడురేరేడు తొలికొండ కెగసినట్లు.

సీ॥ కరిమేనిబలుచాయ కారుమబ్బులుగాగ
మెలతుకమెయినిగ్గు మెరుపుగాగ
నరదంపుచెంపుసోయగ మాకసముగాగ
పువ్వులు తెలిసీటి బొట్లుగాగ

రో నెలంతలపాట వానచప్పుడుగాఁగ
నాటయంతయు నెమ్మి యాటగాఁగ
కూర్చిన పచ్చనాకులు సింగిణులుగాఁగ
పడిపోవు రతనముల్ పిడుగులుగను

మొరయువాయిద్యముల చప్పు డురుములుగను
మెరుగురతనాల దివ్వెలు మిణుఁగురులుగ
నట్టి గనుపట్టె తొలకరి యనఁగఁ బోలి
వారి పయనంబు సంతోసపరిచె జగము.

గీ॥ అన్ని రకముల మేళంబు లదరి మ్రోయ
బట్టుకొండాడ రొక్కంపుబసతులాఁగ
బంట్లు హెచ్చరికల బరాబరుల్ గానర్ప
కృష్ణుఁ డల ద్వారకావతి నేగుచుండ.

గీ॥ మేడలకు నేగి గోడలమీఁద నెక్కి
గొప్పయిద్దెలపయి నిల్చి గురుజులెక్కి
యరుగులను ద్రొక్కి వీధియలందు నక్కి
చూచుచుండిరి వారలసోయగములు.

మ॥ తెలిముత్తెంబులు చేతులందు నిచియుం దేకూర్మి దైవారఁ గ్రొం
దళుకుల్ హెచ్చు బొమ్మలైన కన్నెలనుపందల్ జల్లిరా
నీవు పెండిలియాడేని చెలంగి నీపయి నిన్నిట్ల సేసబ్రాల్ జల్లగా
వలెనన్ గోరిక గల్గియున్నదని తెల్పంబోలు నంచెంచఁగన్.

సీ॥ అపుడు మెరుగుదివ్వియలవెల్గుచే జగ
మెల్లను తెల్లనై యింపునింప

మేడలన్నియు వెండిమేడలై కనుపట్టె
గోడలన్నియు కంచుగోడలయ్యె
చెట్టులన్నియు సిరిచెట్టులై పొలుపొందె
పొలతులెల్లరు నప్సరపొలతులైరి
మోములన్నియు చంద్రమామలై కాన్పించె
హొత్తులన్నియుతూర్పు హొత్తులయ్యె

నెల్లబూవులు మల్లెలు మొల్లలయ్యె
దిట్టలన్నియు గప్రింపుగుట్టలయ్యె
గుట్టలన్నియు జాబిలి చట్టులయ్యె
నంతవెన్నుండు వెలలేనిసంతసమున.

గీ॥ కలయ నూరేగి తనయింటికడకువచ్చి
తేరు డిగి కల్కితోగూడి తివిరి నగరు
జేరి పిన్నలపెద్దల జెలులబంధు
గులను దగురీతిమన్నించి సెలవొసంగి.

సీ॥ రతనాలదివిటీలు రంగారు పూచెండ్లు
కీలుజంత్రీలు నద్దాలు మేటి
పన్నీటిగిండులు పటికంపుబొమ్మలు
విరిసురటీలు న త్తరుపుబుడ్డు
గప్రింపుగొట్టాలు గస్తూరి డబ్బిలు
మల్లెదండలు జాజిమొల్లవిరులు
తీరుతీరుగదీర్చి తీర్చికై సేసిన
మేలిజాబిల్లి రామేడయందు

కనులుమిరుమిట్లుగొలుపు నక్కజపుగోళ్ళ
నలరుపెఱ్ఱెంబట్టె మంచమునందు నంచ
పక్కిరెక్కలదూది పెంపెక్కుసెజ్జ
నొక్కరేయిని జగజెట్టి యున్నయంత.

[మ్మ్రలు

చ॥ సకియలు ముద్దుగుమ్మయగు సత్యను మేలిమిపైను న్నసా
రకమగు చీరకైక టెఱరన్ బువుకండలగమ్మకస్తురిన్
జకచకలాడు మెర్పుచలె చక్కలిలింగయి సేసికేలు సిం
చుకగొని తెచ్చినిల్పిరట సోకులెగొంగ చెలంగుగిమునన్.

చ॥ నిలిపి నెలంతలందరును నేర్పున సాకులుచెప్పి పీడి యా
వలికిజనంగ మోమునపసంచి పొలంతుకబీతుసిగ్గు దో
ట్రిల నటకంబవున్ వరుపురివ్వన జొచ్చినయంత వెన్ను డ
వ్వోలది గవుంగిటంబొగివి వేడుకసెజ్జకుదార్చు నత్తరిన్.

సీ॥ తమకంబు రేచి ముంపరికేగు వ.నినెట్ట
నాగుమీయంచు సిగ్గాన వెట్ట
ననుగు నెచ్చెలులు వెట్టినయాన లుబికించ
చెంగ రెండంతలు పొంగడంచ
కోరికల్ తమిచెమ్మసిరిక లెత్తంగ
వేడియూర్పుల నవి వాడికుందంగ
వెన్నుని వేడికోల్ వేడుకలూరించ
ముద్దరాలితనంబు మురువుడించ
చిరునగవుతోడ నొక్కింత జరుగు జరిగి
మించు తత్తరపాటున గుంచు గుంచి

సై పుటెట్లని మరికొంత సాగు సాగి
భీతుసిగ్గునుగొని బిట్టు పెనగులాడు.

గీ॥ పొలతి నాప్రోడ యెంతయు బుజ్జగించి
తనయెదంగల రతనమందున దనర్చు
యింతిరూపును జూపి నెలంత యదిగొ
చెలిమికత్తియయని బోటిసెజ్జ జేర్చె.

సీ॥ చెవిలోన గుసగుసల్ చెప్పినట్టుగబోయి
నిద్దంపు జెక్కిలి ముద్దుబెట్టి
కరిసోగు ముడతలు సరిదీయునట్టుగా
చెలియ పయ్యెటకొంత చేతద్రోయు
ముత్తెంపునత్తు నేమో చూచినట్టు మో
మున మోముజేర్చి కెమ్మోవి జెనకు
మబ్బునల్లిన మించుమాడ్కిగా నుండువో
లేదా కన్మని కౌగిలించు మించి

యింత సన్నని నడుము నీకెట్టులబ్బె
ననుచు బిడికిట బుడికి ముడిని వదల్చి
బిడియమును సిగ్గు నొక్కింత సడలజేసి
ముద్దరాలిని మరుకయ్యమునకు దార్చె.

గీ॥ తురుముముడివీ్రల జెరివిన విరులురాల
చిరుచెమటలూర పేరులు చిక్కువార
బొట్టు చెదరంగ బెట్టును గుట్టడంగ
కన్నె వెన్నునితో మరుకలనదోరె.

గీ॥ అటుల బోరి సాక్షి నట్టి వారలజూచి
గాలివేలు నెవరి కంటబడక
సరగనేగి చలువ చలువ వండులు దెచ్చి
యొసలులందు బూయనాయ్యలేచి.

క॥ తరిచెయ్యువెల్లదీరిచి
కరివేలుపురోలుపు జేరి కలచుట్టములన్
నెరకాంక్షిబుదులు బెద్దల
చెరివను గడుగారవమున విలిపించి వెసన్.

క॥ ఏరీతి నెవరు మెచ్చుగా
యారీతిగ వారి మెప్పునందించె వహా
వ్వాదే బలియని పొగడుచు
ద్వారావలినుండి చనిరి తమ నెలవులకున్.

గీ॥ అంత వెన్నుండు సత్యతో నైనయట్టి
రాణులెనమండ్రు దన్ను గౌరవము సేయ
నవల నచ్చరలం బదియారు వేల
గూడి యాడె నెవతెయందు జోడువిడక.

సీ॥ ఏయేగరితమున్న కేమే కొరతలున్న
నెరిగి వారల యిచ్చలెల్ల దీర్చు
నేసాదుదుండగీండ్రిచట గాదించిన
వెంటనే జని వాండ్రపీచమడచు
నెవ్వ రేకోర్కెల నిశ్రమ్మని వేడిన
వారికోర్కెలొసంగి వచ్చుచుండు

నేకాలంబున బుట్టి యెటుబత్తి సల్పిన
గాఢముపై వారి గనికరించు
నడిగినది యిచ్చు నెపుడు లేదనుట లేదు
సరియుతనిచూడ్కులకు నల్ప సన్నచీమ
యిట్టిదొర జగములయందు నెందుగలడె
యనగ జెన్నొందు బుడమి నాయంగకాడు.

క॥ ఈకత వ్రాసిన జదివిన
జేకొని వినినట్టివారి జెందును సిరియున్
వీకయు సుకమును ముత్తియు
నాకొను తటుసుటకు నీగియాత్పుంబోలెన్.

క॥ అని తెలుప సత్యపెండ్లిన్
విని తనివిం బొంది తడిసి పేవెల్గులు సూ
తుని బొగిడికొనుచు వడి వె
న్ననికత లగ్గించికొనుచునున్ జని రిచ్చన్.

క॥ మంగళహారతి కూర్మిన్ జై
లంగాడు వెన్ననకు బత్తులకుముంగొంగుం
బంగారమైనవానికి
సింగారపుగనికి సత్య చిరునవ్వులకున్.

ఆశ్వాసాంతము.

క॥ అచ్చతెలుంగున్నుడి విరు
లిచ్చమెయింగూర్చి సోగు నేర్పరచితి నీ
కిచ్చితి గైకొనుమీ నా
యొచ్చెములెంచేని యున్న నోర్చెడిమిన్నా.

క॥ తెనుగున జేసితకబ్బము
వినుపనగలటంచు నందు రీసున నిది యా
యినుమైన మేల్మిగ్రైయనను
చెనుబత్తి నొసంగినాడ బెట్టుము గంటి.

క॥ పదునాసివి సీ వంకల నలు
నవినవే దననోట శనిబట్టి రిచి శకమి
య్యధిశాలివాహనుని కిం
పులిపృన్ గొనుము కొర్తిప్రహాలతిది కృష్ణా.

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయగాపించి నట్టి యచ్చతెలుగునన్
గొనబారు సత్యపెండ్లిన్
వనరెడి తుదిగుర్తిక్కయిడియనన్ జెలువారున్.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

